

Datum 2024-03-26

Dnr 1–2023

Handläggare

Ewelina Dereman
Ekonomienheten
ewelina.dereman@havochvatten.se

Regeringen
Klimat- och näringslivsdepartementet

Uppdrag om medelsanvändning av anslag 1:11 åtgärder för havs- och vattenmiljön under 2023

Redovisning av regeringsuppdrag Medelsanvändning av anslag 1:11 åtgärder för havs- och vattenmiljön under 2023.

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har fått i uppdrag av regeringen att redovisa hur medel inom anslag 1:11 har använts under 2023. Av redovisningen ska framgå hur medlen har använts inom förvaltningsområdena havsförvaltning, vattenförvaltning och fiskförvaltning. Redovisningen ska även innehålla en bedömning av vilka sysselsättningseffekter som anslag 1:11 har gett upphov till samt hur mycket som betalats ut i riktade statsbidrag till kommuner.

Havs- och vattenmyndigheten överlämnar härmed uppdraget.

Beslut i detta ärende har fattats av vikarierande generaldirektör Eva-Britt Eklöf Petrusson efter föredragning av ekonomen Ewelina Dereman. I den slutliga handläggningen av ärendet har även avdelningschef Ulrika Campbell medverkat.

Eva-Britt Eklöf Petrusson

Ewelina Dereman

Innehåll

1	Sammanfattning.....	5
2	Medelsanvändning av anslag 1:11	6
2.1	Medelsfördelning per mottagargrupp	7
2.2	Riktade statsbidrag till kommuner	8
2.3	Sammanställning av medel till länsstyrelserna	8
2.4	Sammanställning av medel till övriga mottagare.....	10
2.4.1	Sammanställning av medel till SLU	11
2.5	Återbetalda medel.....	11
3	Medelsanvändning per förvaltningsområde.....	13
3.1	Förvaltningsområde vatten	14
3.2	Förvaltningsområde hav	14
3.3	Förvaltningsområde fisk	15
4	Uppföljning av sysselsättningseffekter.....	17
4.1	Direkta sysselsättningseffekter.....	17
4.1.1	Direkta sysselsättningseffekter genom inköp av tjänster och kunskap på HaV. 17	
4.1.2	Direkta sysselsättningseffekter genom bidrag till länsstyrelserna	18
4.2	Indirekta sysselsättningseffekter – eftermarknaden.....	18
5	Förbättra, bevara, planer, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer (villkor 1).....	21
5.1	Övergripande fördelning av allmänna nyttjandet.....	21
5.2	Exempel på HaV:s arbete inom villkor 1	22
5.2.1	Ekosystembaserad havsförvaltning	22
5.2.2	Miljöinformation	23
5.2.3	Miljöövervakning.....	24
5.2.4	Fiskerikontroll	25
5.2.5	Vattenförvaltning	25
5.2.6	Restaurering av vattenmiljöer	26
5.3	Digitalisering	28
5.3.1	Digital samverkan – internt och externt.....	28
5.3.2	Utvecklad arkitekturstyrning för myndighetens digitalisering.....	29
5.4	Medfinansiering EU-medel	29
5.4.1	Medfinansiering LIFE	29
5.4.2	Medfinansiering Interreg	31
6	Länsstyrelsernas arbete inom anslag 1:11.....	33
6.1	Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper inklusive kunskapsuppbyggande program (villkor 1).....	34
6.1.1	Kvalitativ bedömning av ÅGP-arter.....	36

6.2	Länsstyrelsernas medfinansiering av EU-medel (villkor 1)	37
6.3	Länsstyrelsernas övriga åtgärdsarbete för havs- och vattenmiljön inom villkor 1	38
6.4	Länsstyrelsernas strategiska arbete med anslag 1:11	39
6.4.1	Omfördelningar	40
6.5	Länsstyrelsernas bedömning av effekter av anslag 1:11	41
6.5.1	Bedömning miljögifter	41
6.5.2	Bedömning övergödning	42
6.5.3	Bedömning försurning	43
6.5.4	Bedömning fragmenterade livsmiljöer	45
7	Förstärkt arbete med vattenverksamheter (villkor 2)	47
7.1	Länsstyrelsernas arbete med omprövning av vattenkraft	47
7.2	Bevarandeplaner Natura 2000	48
8	Invasiva främmande arter (villkor 3)	50
8.1	Länsstyrelsernas arbete med IAS	50
9	Åtgärdsarbete övergödning (villkor 4)	53
9.1	Övergödningsarbete inom havsmiljöförvaltning	53
9.1.1	Åtgärdsuppföljning i Björnfjärdens avrinningsområde	53
9.1.2	Modelleringsarbete i havsmiljön	53
9.1.3	Expertstöd från BalticNEST Institute (BNI)	54
10	Marina skyddade områden (villkor 5)	55
11	Yrkesfiskets delaktighet för att förbättra fiskebestånds status och livsmiljö (villkor 6)	57
11.1	Remote Electronic Monitoring (REM)	57
12	Europeisk ål (villkor 7)	58
13	FN:s havsrättskonvention UNCLOS och genomförandeavtal för marin biologisk mångfald (BBNJ) (villkor 8)	59
14	CCAMLR och Pame (villkor 9)	60
14.1	CCAMLR	60
14.1.1	Expertstöd	60
14.1.2	Expertworkshop	60
14.2	PAME	60
14.2.1	Arbetet inom PAME	60
15	Havsmiljöinstitutet (villkor 10)	61
16	Hållbart fiske (villkor 11)	63
17	Ålfiskefångster (villkor 12)	65
18	BAT/BEP (villkor 13)	66
19	Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) (villkor 14)	67

19.1	Långsiktighet och stabilitet gynnar åtgärdseffektiviteten.....	67
19.2	Hur LOVA-bidraget har använts	68
19.2.1	Mottagare av LOVA-bidrag	68
19.2.2	Åtgärds kategorier	70
19.2.3	Nystartade LOVA-projekt	70
19.2.4	Slutrapporterade projekt.....	72
19.2.5	Åtgärdsinriktningar per län	74
20	Havsmiljöförordningen (villkor 15)	75
20.1	Reducera miljöeffekter från fritidsbåtar	75
21	Bidrag till SMHI och SGU för arbete med vattenförvaltningen (villkor 16)	77
21.1	Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI).....	77
21.2	Bidrag till Sveriges geologiska undersökning (SGU)	78
21.2.1	Föreskrifter	78
21.2.2	Arbetet med grundvattenfrågor	79
22	Fiskevård (villkor 17).....	80
22.1	Exempel på samordnade projekt med flera deltagande län.....	80
22.2	Tre områden inom fiskevården.....	81
22.2.1	Fiskevård	82
22.2.2	Ekosystembaserad fiskförvaltning (EBFF).....	82
22.2.3	Fisketillsyn	82
23	Kalkning av sjöar och vattendrag (villkor 18).....	83
23.1	Länsstyrelsernas ekonomiska redovisning av kalkning	83
24	Havsplaneringsförordningen (villkor 19)	87
25	Helcom (villkor 20)	88
26	BSAP-fonden, Helcom och NEAES (villkor 21)	89
27	Minska övergödningen för Norra Östersjöns vattendistrikt (villkor 22).....	91
28	Blåfenad tonfisk (villkor 23).....	93
28.1	Resultat av studien om den blåfenade tonfisken	93
29	Datainsamlingsförordningen (villkor 24)	94
30	Dispositions rätt för andra myndigheter	95
30.1	Anslagspost 1: Åtgärder för havs- och vattenmiljön – avloppsrening	95
30.1.1	Rening av avloppsvatten från läkemedelsrester samt förordningen (2018:495 och (2018:496) (villkor 1)	95
30.1.2	Utvärdering mot avloppsdirektivet samt minskade utsläpp av mikroplaster, läkemedelsrester och andra mikroföroreningar	95
30.1.3	Strandstädning	96

30.2	Anslagspost 3: Åtgärder för havs- och vattenmiljön – del till länsstyrelserna.....	96
30.2.1	Vattenförvaltning (villkor 1).....	97
30.2.2	Genomförandet av EU:s dricksvattendirektiv – vattenmyndigheterna (villkor 2.	98
30.2.3	Omprövning av vattenverksamheter (villkor 3)	98
30.2.4	Invasiva främmande arter (villkor 4).....	99
30.3	Anslagspost 4: Åtgärder för havs- och vattenmiljön – Tillsyn avlopp – del till Länsstyrelserna	100

1 Sammanfattning

Anslaget för åtgärder i havs- och vattenmiljön omfattade för år 2023 drygt 1,2 miljarder kronor. I denna rapport redovisas hur medlen har använts och vilka resultat som åstadkommits under året. Totalt beräknas anslaget ge upphov till cirka 714 årsarbetskrafter.

Anslag 1:11 är ett viktigt verktyg för genomförandet av regeringens sammanhållna politik för sjöar, vattendrag och hav samt för att uppnå våra miljökvalitetsmål och Agenda 2030. Genom anslag 1:11 stöds det nationella genomförandet av flera förordningar såsom vattenförvaltningsförordningen, havsmiljöförordningen, förordningen om områdesskydd, artskyddsförordningen och havsplaneringsförordningen. Anslag 1:11 stödjer också genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och Helcoms aktionsplan för Östersjöns miljö (Baltic Sea Action Plan) och har stor betydelse för genomförandet av den gemensamma fiskeripolitiken.

Havsförvaltning

Under 2023 betalades det ut cirka 105 miljoner kronor till arbete inom havsförvaltningen. Medlen har bland annat gått till åtgärder i marina miljöer, havsplanering, internationellt arbete inom havsmiljökonventionerna Helcom och Oskar, marint områdesskydd samt till arbete enligt havsmiljöförordningen (2010:1341). Merparten av medlen har gått till andra statliga myndigheter för att exempelvis ta fram kunskapsunderlag eller samla in data. Under 2023 har särskilda satsningar gjorts inom bland annat arbetet i Östersjön genom Helcom och Oskar, kunskapssammanställning gällande samexistens mellan havsbaserad vindkraft och yrkesfiske, vattenbruk samt naturvård, reducera miljöeffekter från fritidsbåtar samt att utveckla en förvaltningsmodell för ekosystembaserad havsförvaltning.

Fiskförvaltning

Arbetet inom fiskförvaltningen uppgick till cirka 207 miljoner kronor under 2023. Det avser bland annat myndighetens arbete med ekosystembaserad fiskförvaltning, datainsamling, kontroll och tillsyn, hållbar förvaltning av fisk- och skaldjursbestånd samt länsstyrelsernas arbete enligt förordningen (1998:1343) om stöd till fiskevården. Stor del av medlen har gått till datainsamlingen (DCF) och till att utveckla fiskerikontroll och inrapporteringsystem. Under året har drygt 20 bestånd analyserats och bedömningarna kommer ligga till grund för analyser av förvaltningsförslag och rådgivning inom fiskförvaltning.

Vattenförvaltning

Under 2023 betalades det ut cirka 682 miljoner kronor till arbete inom vattenförvaltning. De har bland annat gått till utgifter som avser arbete med sjöar, vattendrag och kustvatten förutom fiskförvaltning. De har också gått till arbete med nationella planen för omprövning av vattenkraften, arbete med förbättrad vattenhushållning, medfinansiering av EU-medel, restaurering i limniska miljöer, arbete med LOVA, åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP), invasiva främmande arter samt kalkning. Merparten av medlen inom förvaltningsområdet vatten går till länsstyrelserna som mottar cirka 592 miljoner kronor. En stor del av de medel som beviljas till länsstyrelserna omdirigeras sedan till lokala aktörer för genomförande eller samordning av åtgärder inom vattenmiljön. Det riktade statsbidraget till kommuner uppgick till 211 miljoner kronor. Sammanlagt pågick tolv LIFE-projekt där HaV var medfinansierad. Myndigheten medfinansierade också sex Interreg-projekt, EU-projekt som handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränserna för att lära tillsammans.

2 Medelsanvändning av anslag 1:11

Tabell 1 Användning av anslag 1:11 ap.2 per villkor enligt HaV:s bokslut 2023. Redovisat i tusentals kronor.

Villkor i HaV:s regleringsbrev (RB)	Villkor enligt RB	Utbetalt från HaV	Procentuell andel av total
Villkor 1 Allmänna nyttjandet	-	234 544	25,1%
Villkor 2 Förstärkt arbete med vattenverksamheter	Högst 40 000	36 899	3,9 %
Villkor 3 Invasiva främmande arter	Satsning 31 000	22 921	2,5 %
Villkor 4 Åtgärdsarbete mot övergödning	-	32 161	3,4 %
Villkor 5 Marint områdesskydd	-	20 743	2,2 %
Villkor 6 Bidrag till yrkesfisket	Högst 3 000	408	0,0 %
Villkor 7 Europeisk ål	-	0	0,0 %
Villkor 8 FN:s havskonferens och BBNJ	-	29	0,0 %
Villkor 9 Sveriges ordförandeskap i CCAMLR	-	433	0,0 %
Villkor 10 Havsmiljöinstitutet	10 000	10 000	1,1 %
Villkor 11 Hållbart fiske	Högst 2 000	1 800	0,2 %
Villkor 12 Älfiskefångster	Högst 6 000	2 143	0,2 %
Villkor 13 Stöd i arbetet BAT/BET	-	500	0,1 %
Villkor 14 Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA)	Högst 300 000	235 000	25,1%
Villkor 15 Arbetet enligt havsmiljöförordningen (2010:1341)	-	25 252	2,7 %
Villkor 16 Arbetet enligt vattenförvaltningsförordningen	Högst 27 000 varav: SMHI - 18 000 SGU - 9 000	25 000 varav: SMHI - 16 000 SGU - 9 000	2,7 %
Villkor 17 Stöd till fiskevården	-	28 175	3,0 %
Villkor 18 Kalkning av sjöar och vattendrag	-	192 342	20,6%
Villkor 19 Arbetet enligt havsplaneringsförordningen (2015:400)	-	2 366	0,3 %
Villkor 20 Bidrag till Helcom för arbete med Östersjön	Högst 2 000	700	0,1 %
Villkor 21 Arbetet med BSAP-fonden och Ospar	Högst 15 000	10 387	1,1 %
Villkor 22 Minskad övergödning i Norra Östersjöns vattendistrikt	2 000	2 000	0,2 %
Villkor 23 Blåfenad tonfisk	Högst 2 000	1 000	0,1 %
Villkor 24 Nationella datainsamlingen	-	50 235	5,4 %
Totalt	-	935 038	100%

Totalt tilldelades Havs- och vattenmyndigheten (HaV) 949 565 tkr inom anslag 1:11 ap.2 2023. Av totalt tilldelade medel förbrukade HaV 935 038 tkr inklusive återbetalade medel¹. Totalt

¹ Återbetalda medel är utbetalda medel från tidigare års anslag 1:11 som är oförbrukade och därför återkrävs. Medlen omfördelas under året och betalas ut igen till nya projekt. Belopp inkl. eller exkl. återbetala medel skiljer sig därför åt.

utbetalda medel för anslag 1:11 ap.2 var 993 540 tkr. Fördelningen av förbrukade medel mellan varje villkor visas i Tabell 1.

Tabell 2 Anslag 1:11 som disponeras av andra myndigheter 2023 inklusive anslagspost 2. Redovisat i tusentals kronor.

Medel med och utan dispositionsrätt	Belopp
Ap.1 Disponeras av Naturvårdsverket	100 000
Ap.2 HaV beslutar om dessa medel	935 038
Ap.3 Disponeras av Länsstyrelsen i Örebro	213 000
Ap.4 Disponeras av Länsstyrelsen i Örebro	7 000
Total summa anslag 1:11 – inklusive dispositionsrätt	1 255 038

Totalt tilldelades HaV 1 269 565 tkr för arbete med anslag 1:11 ap.2 2023. Av totalt tilldelade medel förbrukade HaV 1 255 038 tkr inklusive återbetalade medel. Fördelningen av förbrukade medel mellan de olika anslagsposterna visas i tabell 2 ovan. Faktiskt utbetalda medel var 1 314 540 tkr exklusive återbetalda medel.

2.1 Medelsfördelning per mottagargrupp

Den största mottagargruppen är, precis som föregående år, statliga myndigheter. De mottar hela 89,8 % där Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och länsstyrelserna är bland de största mottagarna. Aktiebolag är den näst största mottagargruppen och mottar 8,9% av anslaget följt av internationella organisationer som mottar 1%. Övriga mottagare är ideella föreningar, kommuner, stiftelser och fonder, övriga privata bolag samt regioner och kommunalförbund. Dessa tillsammans mottar mindre än 1 procent av anslaget (Tabell 3).

Tabell 3 Fördelning av utbetalda medel av anslag 1:11 per mottagargrupp exklusive återbetalda medel. Redovisat i tusental kronor.

Typ av mottagare	Bidrag	Uppdrag	Totalt
Statliga myndigheter	732 564	159 995	892 559
Aktiebolag	1 379	86 906	88 285
Internationella organisationer	8 508	1 012	9 520
Ideella föreningar	2 150	4	2 154
Kommuner	150	585	735
Stiftelser och fonder	136	0	136
Övriga privata bolag	2	99	101
Regioner, Kommunalförbund	0	50	50
Totalt	744 889	248 651	993 540

2.2 Riktade statsbidrag till kommuner

Utav länsstyrelsernas totalt förbrukade medel har 210 623 tkr betalats ut som riktade statsbidrag till kommunerna. Medlen har gått till bland annat arbete med lokala vattenvårdsprojekt, fiskevård, kalkning och invasiva främmande arter (IAS) (Tabell 4).

Tabell 4 Riktade statsbidrag till kommuner, uppdelat per åtgärdstyp 2023 enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning. Redovisat i tusental kronor.

Åtgärdstyp	Utbetalt till kommuner
Statligt stöd till övrigt åtgärdsarbete, ÅGP, vattenhushållning, Medfinansiering EU-medel (villkor 1)	7 643
Statligt stöd för arbetet mot Invasiva främmande arter (IAS)	3 213
Statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag	117 820
Stöd till fiskevården	1 519
Statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA)	79 303
Anslagspost 3	1 125
Totalt	210 623

Inom anslagspost 3, vilket disponeras av länsstyrelserna och vattenmyndigheterna, har riktade statsbidrag betalats ut inom områdena vattenförvaltning, arbete inom EU:s dricksvattendirektiv 2020/2184, vattenkraft samt IAS.

2.3 Sammanställning av medel till länsstyrelserna

Under 2023 betalade HaV ut 631 651 tkr i både bidrag och uppdrag till länsstyrelserna. Den största andelen av utbetalda medel till länsstyrelserna ges via det samlade länsstyrelsebeslutet för arbete med kalkning, fiskevård, åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP), invasiva främmande arter (IAS), medfinansiering av EU-medel samt övrigt åtgärdsarbete för havs- och vattenmiljön enligt villkor 1. Även till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) går en stor del av medlen till. Under 2023 betalades totalt 460 000 tkr ut till länsstyrelserna för arbete inom områdena ovan. Utöver detta har länsstyrelserna tilldelats 171 651 tkr för arbete med:

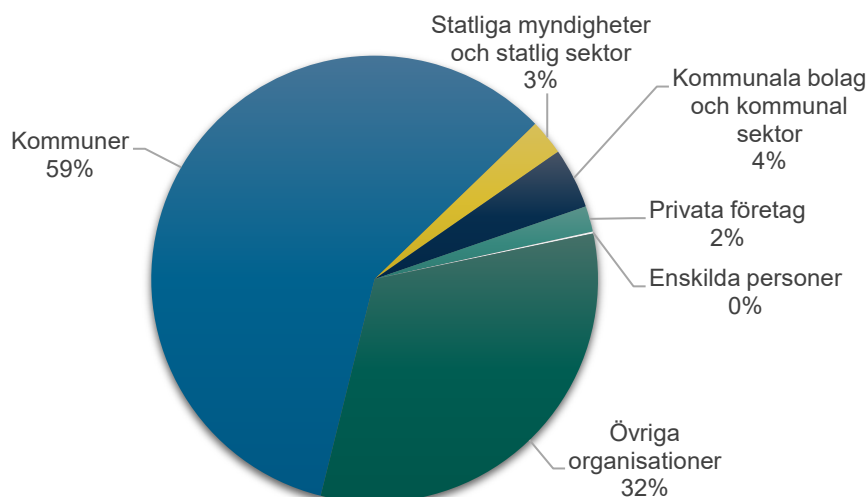
- restaurering (villkor 1)
- bättre vattenhushållning (villkor 1)
- miljöanpassad vattenkraft och översyn av bevarandeplaner (villkor 2)
- extra medel till kalkning (villkor 18)

Av de 171 651 tkr har 8 559 tkr betalats ut för uppdrag och 163 092 tkr genom bidrag till länsstyrelserna. I tabellen nedan visas hur mycket medel som varje länsstyrelse har blivit tilldelade under 2023, både bidrag och uppdrag.

Tabell 5 Fördelning av utbetalda bidrag och uppdrag till länsstyrelserna 2023 exklusive återbetalda medel. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	Det samlade länsstyrelsebeslutet och LOVA	Övriga bidrag och uppdrag	Totalt	Andel i % av totalt utbetalt belopp till LST
Blekinge	15 121	4 617	19 738	3,1 %
Dalarna	16 955	5 477	22 432	3,6 %
Gotland	8 026	3 252	11 278	1,8 %
Gävleborg	17 477	6 907	24 384	3,9 %
Halland	27 499	6 843	34 342	5,4 %
Jämtland	17 098	7 623	24 721	3,9 %
Jönköping	23 983	23 125	47 108	7,5 %
Kalmar	19 695	7 929	27 624	4,4 %
Kronoberg	19 727	5 178	24 905	3,9 %
Norrbottnen	10 595	8 927	19 522	3,1 %
Skåne	31 191	9 866	41 057	6,5 %
Stockholm	20 484	6 945	27 429	4,3 %
Södermanland	13 047	3 741	16 788	2,7 %
Uppsala	14 203	4 477	18 680	3,0 %
Värmland	39 700	6 383	46 083	7,3 %
Västerbotten	32 185	15 345	47 530	7,5 %
Västernorrland	18 785	8 950	27 735	4,4 %
Västmanland	10 128	6 939	17 067	2,7 %
Västra Götaland	72 434	14 576	87 010	13,8%
Örebro	13 113	7 878	20 991	3,3 %
Östergötland	18 554	6 673	25 227	4,0 %
Totalt	460 000	171 651	631 651	100%

De medel som HaV lämnar till länsstyrelserna kan användas av länsstyrelserna själva eller ges som bidrag till andra mottagare. Under 2023 har länsstyrelserna betalat ut 355 760 tkr i bidrag till andra mottagare. En stor del av medlen har betalats till lokala aktörer enligt fastställda förordningar och regionala prioriteringar. Lokala aktörer är viktiga för att de har specifik kunskap om områden som behöver åtgärdas och kännedom om lokala entreprenörer eller organisationer. Den största delen av de medel som kanaliseras vidare genom länsstyrelserna, motsvarande totalt 209 499 tkr, har gått till kommuner. Gruppen övriga organisationer, exempelvis vattenvårdsförbund, har mottagit 114 423 tkr genom bidrag från länsstyrelserna. Huvuddelen av bidragen som länsstyrelserna betalar ut är i enlighet med kalkningsförordningen och för genomförandet av LOVA-projekt (Figur 1).

Figur 1 Procentuell fördelning av utbetalda bidrag per mottagargrupp enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning 2023.

2.4 Sammanställning av medel till övriga mottagare

Utöver bidragen till länsstyrelserna finns andra mottagare av anslag 1:11. Antingen nyttjas anslaget som bidrag till åtgärder eller så används medlen för att finansiera uppdrag som HaV har beställt. Nedan redovisas de 15 största mottagarna under 2023.

Tabell 6 De 15 största mottagarna av bidrag och uppdrag utöver länsstyrelserna 2023, exklusive återbetalda medel. Redovisat i tusental kronor.

Mottagare	Uppdrag	Bidrag	Summa	Andel i % av totalt utbetalt belopp
Sveriges lantbruksuniversitet	105 897	65 012	170 909	17,2%
Göteborgs universitet	13 908	10 052	23 960	2,4 %
SMHI	5 970	16 000	21 970	2,2 %
Consid AB	14 728	0	14 728	1,5 %
AFRY Digital solutions AB	11 386	0	11 386	1,1 %
Naturhistoriska riksmuseet	2 990	6 569	9 559	1,0 %
Sveriges geologiska undersökning	233	9 000	9 233	0,9 %
Castra Group AB	7 877	0	7 877	0,8 %
Stockholms universitet	7 531	52	7 583	0,8 %
ATEA Sverige AB	6 294	0	6 294	0,6 %
Statens veterinärmedicinska anstalt	6 015	0	6 015	0,6 %
EWORk Scandinavia AB	4 880	0	4 880	0,5 %
BSAP Fund	0	4 500	4 500	0,5 %
Helsinki Commission (HELCOM)	0	2 519	2 519	0,3 %
Statistiska centralbyrån	2 116	0	2 116	0,2 %

2.4.1 Sammanställning av medel till SLU

SLU är den näst största mottagaren av medel efter länsstyrelserna och har fått 170 909 tkr under året. Dessa medel har använts för olika ändamål, bland annat arbete inom Sveriges nationella datainsamlingsprogram på fiskets område (DCF), utveckling av selektiva redskap, rådgivning, och uppföljning. Dessutom har medlen använts för datainsamling inom ramen för Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden (EHFVF). Resultaten från dessa projekt utgör grund för myndighetens bedömning inom olika områden.

Projekten som finansierats säkerställer bland annat genomförandet av delar av den nationella datainsamlingen för fisket, integrerad kalkningseffektuppföljning samt produktion av vetenskapliga underlag för fisk- och havs- och vattenförvaltningen. Dessa underlag används exempelvis för att utforma åtgärdsplaner. (Se Tabell 7 för ytterligare detaljer.)

Tabell 7 Utbetalda medel 2023 till SLU exklusive återbetalda medel. Redovisat i tusental kronor.

Område	Utbetalt
Fiskförvaltning (villkor 1)	67 238
Nationell miljöövervakning (villkor 1)	9 576
Utveckling selektiva redskap (villkor 1)	3 720
Arbetet mot invasiva främmande arter (villkor 3)	2 972
Åtgärdsarbete övergödning (villkor 4)	4 601
Marint områdesskydd (villkor 5)	8 271
Ålfiskefångster (villkor 12)	2 143
Arbete enligt havsmiljöförordningen (Villkor 15)	5 614
Blåfenad tonfisk (villkor 23)	1 000
Arbete med datainsamlingsförordningen (DCF) (Villkor 24)	49 206
Övrigt till SLU	16 568
Totalt	170 909

2.5 Återbetalda medel

Under 2023 har HaV återkrävt oförbrukade medel från tidigare beviljade anslag, vilket gäller beviljade medel från 2022 eller tidigare år. En total summa om 58 500 tkr har återbetalats, vilket är en ökning jämfört med tidigare år. HaV har inte kunnat se någon särskild orsak till ökningen utifrån de analyser som gjorts. De orsaker som länsstyrelserna anger vid återbetalning av medel är att projekt har skjutits upp till nästa år för slututbetalning, att projekten har behövt mindre finansiering än ursprungligen förväntat, att det saknas utförare för projektet eller att projekten har avbrutits. HaV noterar särskilt att när projekt avbryts står länsstyrelserna inför utmaningar med att hitta nya projekt att finansiera särskilt vid årets slut då bidragen är ettåriga.

För att använda resurserna effektivt omfördelar HaV de återbetalda medlen till nya åtgärder som främjar havs- och vattenmiljön och ökar miljöeffekterna. En del av dessa medel har bland annat använts för extra finansiering av kalkningsprojekt och restaureringsåtgärder. Se tabellen nedan för att se vem och hur mycket återbetalda medel det var under 2023.

Tabell 8 Återbetalda medel under 2023 från tidigare års anslag. Redovisat i tusental kronor.

Mottagare	Belopp
Länsstyrelsen i Värmlands län	7 569
Länsstyrelsen i Västra Götalands län	6 768
Länsstyrelsen i Södermanlands län	6 475
Länsstyrelsen i Dalarnas län	3 905
Länsstyrelsen i Uppsala län	3 310
Länsstyrelsen i Gotlands län	3 178
Länsstyrelsen i Skåne län	3 021
Sveriges lantbruksuniversitet	2 937
Länsstyrelsen i Östergötlands län	2 567
Länsstyrelsen i Gävleborgs län	2 551
Länsstyrelsen i Kronobergs län	2 257
Länsstyrelsen i Stockholms län	2 234
Länsstyrelsen i Västmanlands län	2 162
Länsstyrelsen i Kalmar län	1 943
Länsstyrelsen i Blekinge län	1 774
Länsstyrelsen i Västerbottens län	1 559
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	1 333
Länsstyrelsen i Norrbottens län	913
Länsstyrelsen i Hallands län	692
Länsstyrelsen i Jämtlands län	654
Länsstyrelsen i Örebro län	396
Länsstyrelsen i Jönköpings län	301
Totalt	58 500

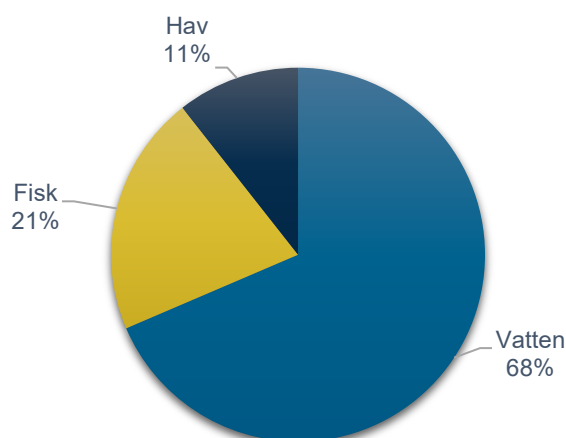
3 Medelsanvändning per förvaltningsområde

Nedan presenteras hur medel från anslag 1:11 har använts inom de tre förvaltningsområdena vatten, hav och fisk. Eftersom förvaltningsområdena överlappar finns det flertalet projekt och uppdrag som beviljats medel från anslag 1:11 som bidrar till åtgärder inom mer än ett förvaltningsområde. Det innebär exempelvis att projekt inom förvaltningsområde vatten delvis kan ha innefattat åtgärder för havet och för fiske men har kategoriserats till förvaltningsområdet vatten.

Tabell 9 Utbetalda medel fördelat mellan bidrag och uppdrag per förvaltningsområde, exklusive återbetalda medel. Redovisat i tusentals kronor.

	Vattenförvaltning	Havsförvaltning	Fiskförvaltning	Totalt
Bidrag	605 675	36 418	102 796	744 889
Uppdrag	75 510	69 001	104 139	248 650
Totalt	682 185	105 419	206 935	993 539

Majoriteten av anslag 1:11 faller inom förvaltningsområdet vatten, följt av fisk och sedan hav (Figur 2). Större delen av anslaget betalas ut i form av bidrag främst inom vattenförvaltning (Tabell 9).

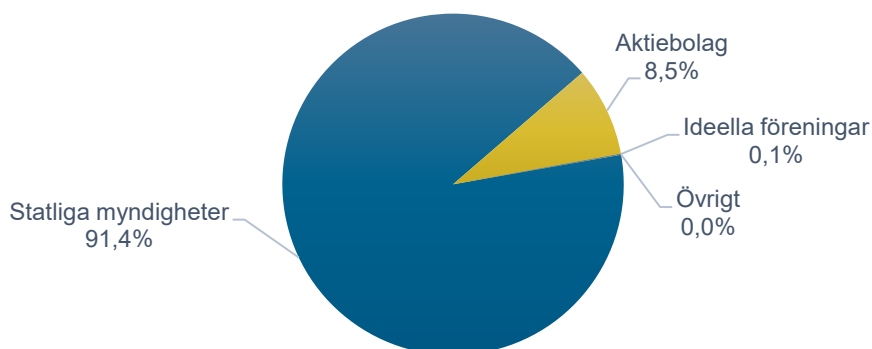

Figur 2 Procentuell fördelning av utbetalda medel från anslag 1:11 ap.2 per förvaltningsområde exklusive återbetalda medel.

Inom förvaltningsområde vatten genomförs bland annat åtgärder i vattenmiljön, såsom kalkning, restaurering eller åtgärdsarbete för hotade arter. Dessutom används medlen inom vattenförvaltning för att generera kunskapsunderlag som visar på behovet av åtgärder, möjliga åtgärder och för att följa upp effekterna av dessa åtgärder. Inom förvaltningsområde hav genomförs exempelvis arbete i enlighet med havsmiljödirektivet samt arbetet med havsplanering och marint områdesskydd. Inom fiskförvaltning genomförs exempelvis arbete inom den gemensamma fiskeripolitiken, datainsamling och hållbart fiske.

3.1 Förvaltningsområde vatten

68 procent av anslag 1:11 har använts inom förvaltningsområdet vatten för utgifter som avser arbete med sjöar, vattendrag och kustvatten förutom fiskförvaltning. Utgifter inom förvaltningsområde vatten avser bland annat arbete med nationella planen för omprövning av vattenkraften, arbete med förbättrad vattenhushållning, medfinansiering av EU-medel, restaurering i limniska miljöer samt medel till länsstyrelserna för arbete med LOVA, ÅGP, IAS och kalkning.

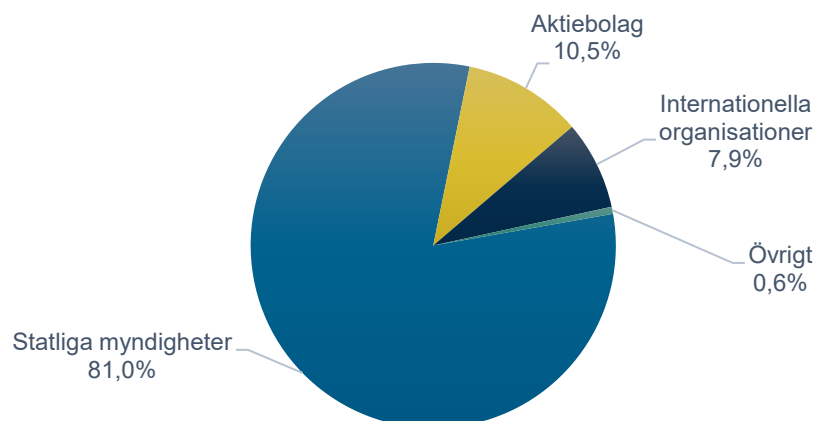

Figur 3 Procentuell fördelning av utbetalda medel per mottagartyp inom förvaltningsområde vatten, exklusive återbetalda medel.

Inom förvaltningsområdet vatten utgör statliga myndigheter den största mottagargruppen (Figur 3), där 97 procent av medlen inom denna grupp ges som bidrag. Huvudsakligen går dessa bidrag till länsstyrelserna, som tar emot 95,4 procent av medlen inom denna mottagargrupp eller cirka 591 721 tkr. En stor del av de medel som beviljas till länsstyrelserna omdirigeras sedan till lokala aktörer för genomförande eller samordning av åtgärder inom vattenmiljön.

3.2 Förvaltningsområde hav

Ungefär 11 procent av anslag 1:11 har använts inom förvaltningsområdet hav för utgifter som relaterar till arbete med havsområden. Det inkluderar olika insatser, såsom arbete enligt havsmiljöförordningen (2010:1341), havsplanering, genomförande av åtgärder i marina miljöer, internationellt engagemang inom havsmiljökonventionerna Helcom och Ospar, samt initiativ för marint områdesskydd.

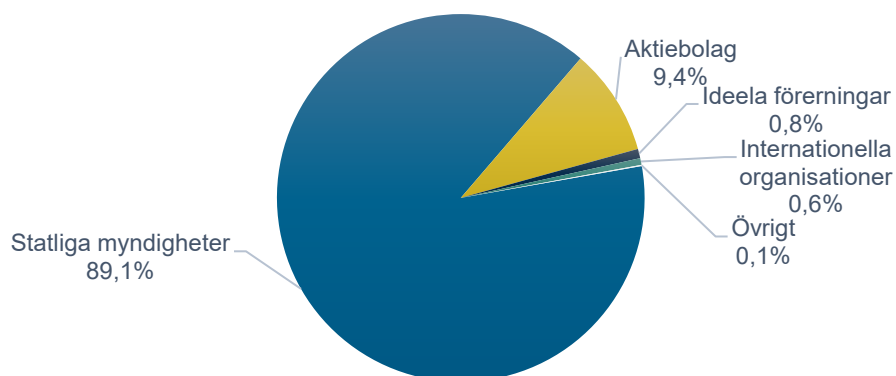

Figur 4 Procentuell fördelning av utbetalda medel per mottagartyp inom förvaltningsområde hav, exklusive återbetalda medel.

Inom havsförvaltningen utgör statliga myndigheter den övervägande mottagargruppen och erhåller 81 procent av medlen. Göteborgs universitet och SLU är de främsta mottagarna inom denna kategori och får ungefär 45 procent av medlen inom förvaltningsområdet hav. Aktiebolag mottar 10,5 procent av medlen inom samma område. En betydande del av dessa medel används för att finansiera konsulter för särskilda interna uppdrag på HaV. Dessutom tilldelas medlen externa uppdragstagare, exempelvis för att ta fram kunskapsunderlag, hantera förlorade fiskeredskap och genomföra insatser för att avyttra fritidsbåtar. Inom ramen för havsförvaltningen erhåller internationella organisationer 7,9 procent av medlen. De främsta mottagarna är BSAP-fonden och Helcom, och dessa medel används i huvudsak för att stödja och delta i internationella initiativ och samarbetsprojekt, särskilt inom ramen för havsmiljöskydd och förvaltning av Östersjöområdet. (Se Figur 4 för mer information).

3.3 Förvaltningsområde fisk

21 procent av anslag 1:11 har använts inom förvaltningsområde fisk för utgifter som avser arbete med fiskförvaltning. Det avser bland annat myndighetens arbete med ekosystembaserad fiskförvaltning, datainsamling, kontroll och tillsyn, hållbar förvaltning av fisk- och skaldjursbestånd samt länsstyrelsernas arbete enligt förordningen (1998:1343) om stöd till fiskevården.

Figur 5 Procentuell fördelning av utbetalda medel per mottagartyp inom förvaltningsområde fisk, exklusive återbetalda medel.

Inom fiskförvaltningen är den främsta mottagargruppen statliga myndigheter, där SLU utgör den största enskilda mottagaren för arbete som inkluderar datainsamling (DCF) och fiskförvaltning. SLU erhåller ungefär 64 procent av medlen inom förvaltningsområdet fisk. Aktiebolag utgör den näst största mottagargruppen, och majoriteten av medlen inom denna grupp har använts för att finansiera konsulter, bland annat till att utveckla fiskerikontroll eller inrapporteringsystem. Vissa konsulter har dels finansierats helt av HaV eller dels genom medfinansiering från EU-medel och HaV.

4 Uppföljning av sysselsättningseffekter

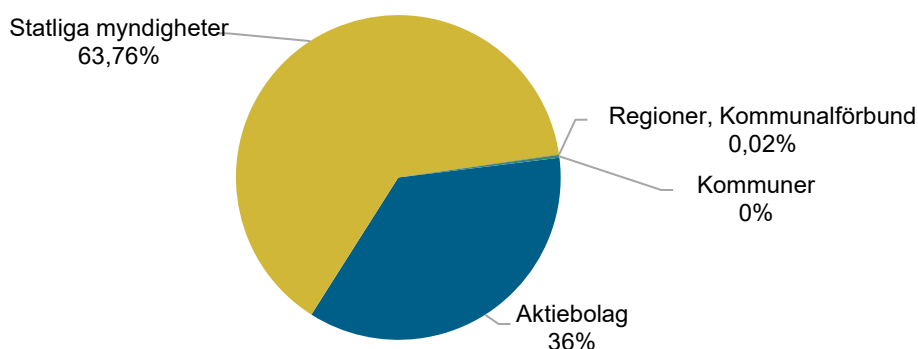
Medlen som omsätts genom anslag 1:11 skapar både direkta och indirekta effekter på sysselsättningen. De direkta sysselsättningseffekterna härrör främst från kostnader för personal eller inköp av tjänster från underleverantörer, antingen direkt på HaV eller genom bidrag som utbetalas till länsstyrelser med flera. Direkta sysselsättningseffekter är relativt enkla att bedöma eftersom de kan kvantifieras med konkreta siffror, såsom lönekostnader eller konsultavgifter. Indirekta sysselsättningseffekter är desto svårare att mäta eftersom det kräver omfattande undersökningar, till exempel genom lokala nedslag med fallstudier. Trots det går det att göra kvalificerade bedömningar och resonemang av indirekta sysselsättningseffekter genom observationer från projekt som finansierats av anslag 1:11, samt genom tidigare studier och undersökningar.

4.1 Direkta sysselsättningseffekter

De direkta sysselsättningseffekterna som uppstår genom medel från anslag 1:11 kan kategoriseras i två huvuddelar. För det första skapas effekter genom inköp av underlag, data, kunskap eller extern kompetens som HaV direkt köper in. För det andra skapas effekter genom de medel som tilldelas länsstyrelserna. Uppskattningsvis skapades cirka 714 ÅAK totalt genom anslag 1:11.

4.1.1 Direkta sysselsättningseffekter genom inköp av tjänster och kunskap på HaV

En uppskattning är att ungefär 213 828 tkr², ca 20 procent av det totala anslaget, har använts för att köpa in t.ex. underlag, data eller konsulttjänster. Uppskattningsvis skapar det ungefär 119 årsarbetskrafter (ÅAK³). Statliga myndigheter är den största gruppen där sysselsättningseffekter skapas där SLU står för ca 52,5 av ÅAK. Den näst största gruppen är aktiebolag, där cirka 42,5 ÅAK skapas. Huvuddelen av dessa arbetar intern hos HaV som konsultstöd för specifika projekt.

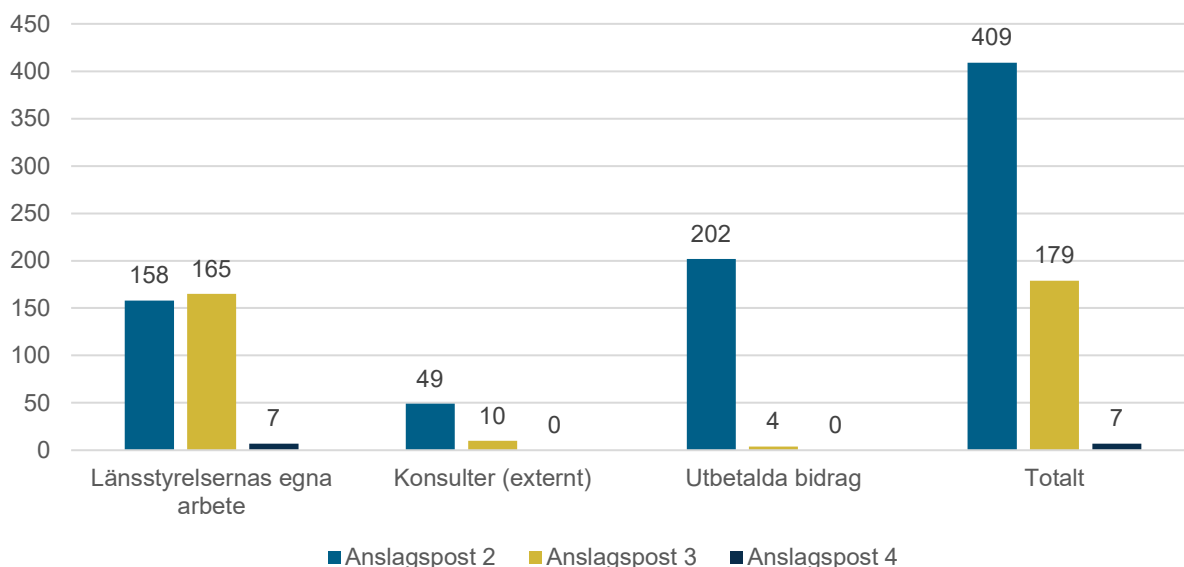
Figur 6 Procentuell fördelning av årsarbetskrafter (ÅAK) enligt mottagartyp genom inköp av tjänster och kunskap på HaV, exklusive medel utbetald till länsstyrelsernas samt deras ekonomiska redovisning.

² Länsstyrelsernas inköp av tjänster och kunskap är inte inräknat i beloppet, inte heller de pengar de får för att göra uppdrag åt HaV då det redovisas i länsstyrelsernas avsnitt nedan (4.1.2).

³ Antalet årsarbetskrafter för konsulter och externa uppdragstagare har beräknats med en timkostnad på 1000 kr och att man arbetar 1760 timmar över ett år, enligt Havs- och vattenmyndighetens schablonvärde från tidigare återrapporteringar.

4.1.2 Direkta sysselsättningseffekter genom bidrag till länsstyrelserna

Länsstyrelserna använder delar av anslag 1:11 för att finansiera sina egna lönekostnader för arbete med exempelvis vattenförvaltningsförordningen, men även bidragsadministration, planering, inventering, samverkan och provtagning. Länsstyrelserna har också använt delar av anslaget till att anlita externa konsulter för att genomföra exempelvis utredningar såsom förstudier och framtagande av kunskapsunderlag kopplat till anslagets villkor. Det skapar också direkta sysselsättningseffekter. Länsstyrelserna har också köpt in tjänster såsom entreprenörer (grävmaskiner, lastbilar, helikoptrar etc.) som används i t.ex. restaureringsåtgärder eller kalkning.

Figur 7 Antalet ÅAK enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning fördelat per anslagspost och typ av kostnad.

Förutom att länsstyrelserna har använt medel till uppdrag så har de betalat ut bidrag till t.ex. kommuner, andra statliga myndigheter och aktiebolag som också skapar direkta sysselsättningseffekter. I figuren ovan redovisas antalet ÅAK för länsstyrelsernas egna arbete⁴, externa konsulter och utbetalda bidrag. Uppskattningsvis har det genererats 595 ÅAK genom länsstyrelsernas medelanvändande av anslag 1:11. Det är färre årsarbetskrafter jämfört med 2022 då siffran uppskattades till 622 ÅAK.

4.2 Indirekta sysselsättningseffekter – eftermarknaden

När vattenmiljön förbättras, gynnas olika verksamheter och företag som är indirekt kopplade till eller påverkas av en bra vattenmiljö. Ett exempel på detta kan vara en glasskiosk vid en badplats. Om vattnet hade varit fullt med alger hade antalet badgäster minskat kraftigt och antagligen hade antalet besökare till sjön minskat, vilket i sin tur antagligen hade påverkat antalet kunder hos glasskiosken. De medel som betalas ut genom anslag 1:11 kan därför anses påverka sysselsättningseffekten positivt genom att förbättringar i vattenmiljön görs.

⁴ Antalet årsarbetskrafter för länsstyrelsernas egna arbete har beräknats med att en årsarbetskraft arbetar 1760 timmar över ett år.

Ett exempel som länsstyrelsen i Jönköping lyfter är att åtgärder som kalkning eller restaurering av sjöar och vattendrag har förbättrat förutsättningarna för fiskar. Detta har resulterat i större fiskebestånd, vilket i sin tur har ökat försäljning av fiskekort. De har också sett att antalet övernattningar i länet har ökat i områden där aktiviteter såsom fiske är vanligt. Ett ökat fritidsfiske kan på så sätt tänkas skapa indirekta sysselsättningseffekter inom olika branscher som rekreation, handel, samt hotell- och restaurangverksamhet.

Ett ökat fritidsfiske bör också leda till fler fiskedagar i länet. Enligt en rapport från Havs- och vattenmyndigheten från 2024 visar att en fiskedag i Sverige 2022 i genomsnitt var värd 500 kronor. Rapporten visar också att under 2022 fiskade 1,2 miljoner fritidsfiskare i havet, sjöar och andra vattendrag i Sverige. Totalt genererade fritidsfisket en omsättning på cirka 5,7 miljarder kronor under det året. Det visar sig att också att den långsiktiga trenden pekar på en ökad omsättning. Rapporten visar även att fritidsfisket skapade sysselsättningseffekter motsvarande cirka 2 800 ÅAK år 2022. Även den trenden visar på en ökad sysselsättningseffekt. De två största branscherna som pekades ut i rapporten där sysselsättningseffekten var som störst är hotell- och restaurangbranschen, följt av detaljhandeln.

Siffrorna ifrån rapporten tillsammans med länsstyrelsen i Jönköpings observationer kan tänkas stödja resonemanget att åtgärder som görs inom anslaget, och som förbättrar vattenmiljön för fisk, skulle kunna leda till indirekta sysselsättningseffekter. Det skulle också kunna antas att sysselsättningseffekten är störst inom hotell- och restaurangbranschen och detaljhandeln.

Figur 8 Branscher där potentiella indirekta sysselsättningseffekter kan uppnås genom åtgärder i vattenmiljön finansierade genom anslag 1:11.

I figuren ovan presenteras potentiella branscher där det indirekt kan skapas sysselsättningseffekter genom insatser som förbättrar vattenmiljön och förutsättningarna för de verksamheter som är beroende av en god vattenmiljö. Notera att branscherna kan ha påverkan på varandra och att pilar skulle kunna vara riktade mellan dem. Som statistiken från rapporten som HaV publicerade visar det sig att fritidsfisket skapade sysselsättningseffekter både i restaurang och hotellbranschen men också inom detaljhandeln och transportbranschen.

Ett annat exempel på hur åtgärdsarbete påverkar sysselsättningen är insatsen för att minska förekomsten av den invasiva arten sjögull. Enligt Länsstyrelsen i Värmland har områden som en

gång var viktiga för näringsidkare nu blivit otillgängliga på grund av sjögull, vilket helt hindrar fiskare från att nå sina vatten. Utöver att sjögull kan hota den biologiska mångfalden har det även fått negativa konsekvenser för friluftslivet och turismen. Aktiviteter såsom bad, fiske och båtutflykter blir betydligt svårare eller omöjliga när sjögull tar över en sjö. Åtgärdsarbete för att begränsa dessa typer av arter blir därmed inte bara en viktig miljöfråga utan också en ekonomisk och social angelägenhet, då det påverkar näringslivet och rekreationen för lokalbefolkningen och besökare.

De indirekta sysselsättningseffekterna bedöms vara störst i ett lokalt perspektiv samt från ett regionalt perspektiv. Sysselsättningseffekterna beror bland annat på om eventuella positiva effekter i ett geografiskt område och inom en bransch neutraliseras av flöden från någon annan bransch och/eller ett annat geografiskt område. Det kan handla om att svenskar som väljer ett resmål tack vare den förbättrade naturmiljön samtidigt väljer bort ett annat resmål i Sverige. Nettoeffekten kan dock bli positiv om insatserna bidrar till att sysselsättningen ökar som en effekt av att utländska turister i ökad grad väljer Sverige som destination, eller att fler svenskar väljer naturbaserad turism i Sverige i stället för att turista utomlands. Ett exempel på detta ger länsstyrelsen i Norrbotten där en stor del av deras turism bygger på naturnära upplevelser. Preliminär statistik från Tillväxverket visar att sommaren 2023 hade Norrbotten ett nytt besöksrekord (antal gästnätter) som var 14,2 procent högre jämfört med föregående år. Länsstyrelsen i Norrbotten berättar också att i jämförelse med andra län har de en större andel utländska besökare och ligger långt över det nationella genomsnittet på 26 procent.

5 Förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer (villkor 1)

Anslagsposten får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer. Anslagsposten får, där förordningar inom området så medger, även användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder.

Det allmänna nyttjandet omfattar verksamhet inom ramen för anslag 1:11 enligt HaV:s uppdrag och instruktion som inte särskilt villkoras i HaV:s regleringsbrev. Enligt HaV:s beslut om användning av anslag 1:11 kan medel användas under det allmänna nyttjandet för bidrag till länsstyrelserna och, efter prövning i varje enskilt fall, till andra myndigheters och organisationers verksamhetskostnader för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, restaurera, planera och skydda havs- och vattenmiljöer.

Medel kan även användas för verksamhetskostnader som stödjer åtgärdsarbetet såsom uppdrag eller andra projekt. Det omfattar exempelvis genomförande av åtgärdsprogram inom havs-, vatten- och fiskeförvaltningen, digitaliserings och informationsinsatser till stöd för åtgärdsarbetet samt datainsamling och vetenskaplig rådgivning inom fiskförvaltningen. Vidare kan anslaget användas till kunskapssynteser och expertstöd, konsultkostnader samt genomförande av uppdrag, där myndigheten inte har resurser, kompetens eller tillräcklig kompetens.

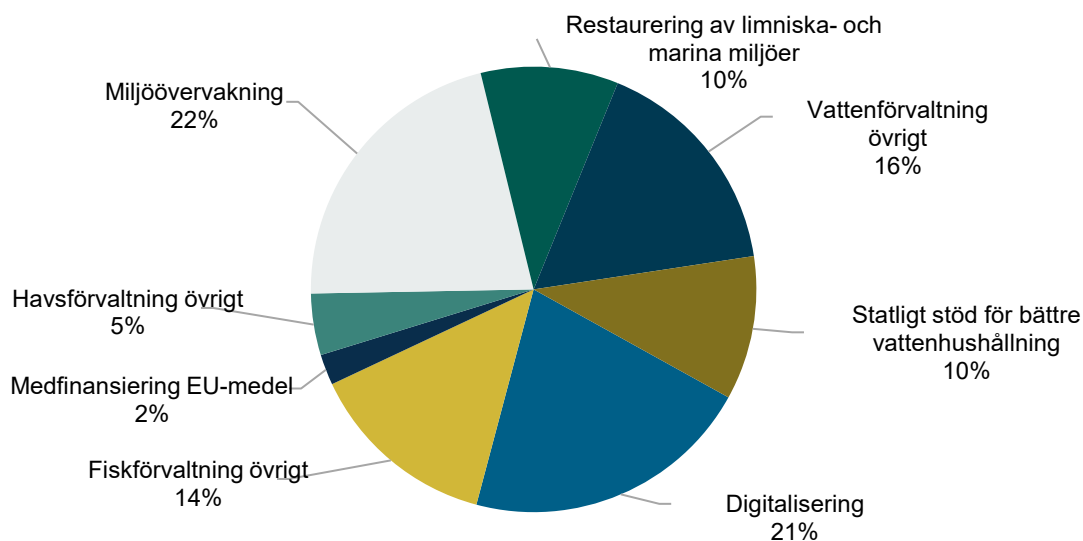
5.1 Övergripande fördelning av allmänna nyttjandet

År 2023 betalades det ut 293 045 tkr som bidrag eller till uppdrag i enlighet med användningen av det allmänna nyttjandet, villkor 1. Av dessa var 58 500 tkr återbetalade medel vilket ger ett netto på 234 545 tkr.

Tabell 10 Fördelning av utbetalda och återbetalda medel av det allmänna nyttjandet villkor 1. Redovisat i tusentalskronor.

	Bidrag	Uppdrag	Samlade länsstyrelsebeslutet	Återbetalning	Totalt
Villkor 1	111 180	168 365	13 500	-58 500	234 545

Inom det samlade länsstyrelsebeslutet betalades totalt 13 500 tkr ut under 2023 för arbete med åtgärdsprogram för hotade arter. Resterande medel inom det allmänna nyttjandet fördelar sig enligt figuren nedan.

Figur 9 Procentuell fördelning av användningen av villkor 1, Allmänna nyttjandet, exklusive återbetalda medel och medel inom det samlade länsstyrelsebeslutet

För år 2023 har det skett en förändring där datainsamlingen nu har ett eget villkor, se villkor 24. Denna förändring har lett till att utbetalningarna genom det allmänna nyttjandet villkor 1 har minskat jämfört med tidigare år. Det är också värt att notera att det förekommer en överlappning mellan olika områden, där kostnaderna för digitalisering exempelvis även medfinansieras tillsammans med EU-medel. Detta innebär att vissa kostnader kan passa in i flera än ett område än vad den har delats in i nu. Figuren är mer för att ge en överblick om vad medlen har gått till.

I kommande avsnitt presenteras ett urval av medel som använts inom det allmänna nyttjandet (villkor 1) uppdelat enligt följande:

- Exempel på HaV:s arbete inom villkor 1
- Digitalisering
- Medfinansiering EU-medel

5.2 Exempel på HaV:s arbete inom villkor 1

Nedan redogörs utvalda exempel på HaV:s arbete med villkor 1.

5.2.1 Ekosystembaserad havsförvaltning

För att samla och stödja relevanta aktörer har Havs- och vattenmyndigheten under tre år finansierat och drivit ett projekt med syfte att utveckla en regional förvaltningsmodell för ekosystembaserad havsförvaltning för att bidra till att uppnå miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Tre kustområden har valts ut som pilotområden. Där har HaV samlat och stöttat aktörer som på ett eller annat sätt är beroende av havet för sin utkomst. I pilotområdena prövas olika former för att agera pådrivande och samlande i lokalt, regionalt och nationellt förvaltningsarbete. Pilotområdena är Stockholms Skärgård, Södra Bottenhavet och 8+fjordar på Sveriges västkust (Bohuslän). Projektet har engagerat en stor bredd av aktörer som nu arbetar aktivt med att bidra till att uppnå miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Den förvaltningsmodell som utvecklats innebär en konkret applicering av ekosystemansatsen och skulle kunna utvecklas för flera svenska kustområden. Medel från 1:11 har använts för att finansiera process- och kommunikationsstöd i pilotområdena.

Dessutom används medel för att finansiera utveckling och bedömning enligt HaV:s föreskrifter (HVMFS 2012:18) om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljö kvalitets-normer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön med avseende på tillstånd av fisk och havsbotten. Under 2022 och 2023 har HaV, tillsammans med SLU Aqua, genomfört en omfattande uppdatering av bedömning av kommersiella fiskarter och nationellt förvaltade fiskarter med avseende på fiskeridödlighet och lekbiomassa. Dessutom har SLU Aqua utvecklad en bedömning av åldersstruktur för kommersiella fiskarter som är unikt inom EU och ger nya underlag för att kunna bedöma påverkan från fiske. Det gäller även för nyutveckling av indikatorer för storleksfördelning av kustfisk som SLU Aqua utvecklade. Nationell utveckling bidrog även till regionala bedömningar inom havskonventioner Oskar och Helcom. SLU Aqua leder även arbete med uppdatering av HOLAS IV i Helcom, bedömning av fisk och näringsvävar inom Helcom.

Hittills har nyttan med projektet varit att olika aktörer samlas och enas kring lokala havsmiljöfrågor som väcker engagemang, målkonflikter och åtgärder samt ges möjlighet att föra fram ett lokalt och regionalt bidrag till central nationell förvaltning. Konkret jobbade aktörsforum med att se över möjliga åtgärder mot fysisk påverkan längs kusten, uppdatering av nulägesbeskrivning i 8-fjordar området, samt kartläggning av känsliga områden och med frågan om påverkan från säl och skarv, som kopplas till åtgärd 46 i åtgärdsprogram enligt havsmiljödirektivet. Projektet som idag påverkar över 100 aktiva deltagare på lokal, regional och nationell nivå, både i Sverige och internationellt, förväntas leda till en mer hållbar förvaltning genom att också ta vara på sociokulturella värden och innovationer med fler involverade aktörer. Projektet fortsätter med en praktisk fas i nästa treårsperiod (2024–2026) med fokus på lokalt och regionalt åtgärdsarbete.

Projektet har också initierat diskussion och utveckling av rekommendationer hur man kan jobbar med samexistens av både säl/skarv och fiskevård längs svenska kusten. Arbetet kommer att fortsätta de närmaste åren i ett tvärforum som samlar alla tre pilotområdena.

I mars 2023 beviljades HaV medel från Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden (EHFVF) för att finansiera lokal projektledning inom pilotområdena. Finansieringen löper till mars 2026 och innebär att pilotområdena kan genomföra fler prioriterade åtgärder inom områden, som till exempel fritidsbåtlivet och marinors miljöpåverkan, naturresursförvaltning, säl, skarv och fiskevård.

Lärdomar från projektet visar att det finns goda förutsättningar att genomföra en ekosystembaserad havsförvaltning som bygger på prövande, anpassning och reflektion. En sådan förvaltning möjliggör att ta vara på det stora engagemang som finns på lokal nivå för havsmiljön och kanalisera till verklig förändring i havsmiljön. En sådan förvaltning bygger också på en bredare inkludering av aktörer vilket förväntas leda till mer hållbara beslut då dessa har växt fram i samverkan mellan flera aktörer.

5.2.2 Miljöinformation

Geodatastödfunktionen på HaV kompletteras av GIS-konsulter finansierade av anslag 1:11. Funktionen stöttar prioriterade arbeten som nationella planen för omprövningarna av vattenkraftens miljövillkor, exempelvis med information om kraftverk och avrinningsområden. Vidare har geodatastödfunktionen bidragit till digitaliseringsarbete kopplat till geografiska underlag för fiskets reglering och uppföljning i form av ett pilotprojekt för att prova om det är möjligt att lättare illustrera vad som uttrycks i förordningstexterna (Fiskeriverkets föreskrifter, FIFS 2004:36). 24/91.

Geodatastödfunktionen arbetar även med:

- att hjälpa myndigheten med insamling, analys, harmonisering, lagring samt publicering av geografisk information
- stöttar även genom att hålla interna kurser i användning av HaV's interna GIS-verktyg, i syfte att ge medarbetare kännedom om geografisk information
- att stötta med geografisk kompetens inom lagstiftning, regeringsuppdrag samt miljömål

Arbetet bidrar till att HaV följer Inspire-direktivet, öppna-datalagen (2022:818) samt förordning (2010:1770) om geografisk miljöinformation.

5.2.3 Miljöövervakning

HaVs information och kunskapsunderlag ska vara relevanta och av rätt och känd kvalitet. Myndighetens beslut ska vila på kvalitetssäkrad kunskap och ska uppfylla lagkraven för miljöövervakning. Flera utvecklingsaktiviteter har genomförts för att vidareutveckla myndighetens förmåga att beställa och hantera miljöövervakning, information och kunskapsunderlag för att förse myndighetens förvaltning av den akvatiska miljön och fiskbestånden med bra beslutsunderlag

Miljöövervakning och datainsamling är en viktig del i HaV:s arbete för att kunna göra uppföljningar och analyser, för att kunna ge råd, fatta beslut eller som underlag till rapporter. Under 2023 har drygt 20 bestånd analyserats. HaV har även publicerat en analys och utvärdering med förslag från SLU Aqua om hur resursövervakningen för fisk och kräftdjur i de stora sjöarna kan förbättras och samordnas med miljöövervakningen. HaV har ansvarat och samordnat insamling av data för:

- EU:s datainsamlingsförordning (DCF). Se mer under villkor 24.
- Fisk och skaldjur. Medlen har framförallt gått till SLU Aqua som under året har bidragit med underlag och data som är avgörande för att ta fram sakliga bedömningar som används inom ramen för Sveriges genomförande av bland annat den gemensamma fiskeripolitiken, nationell fiskförvaltning, havsmiljödirektivet, art- och habitatdirektivet och för nationella miljö kvalitetsmål. Underlagen har stor betydelse för genomförande av HaV:s uppdrag avseende den helt nationella förvaltningen av fisk- och skaldjursbestånd i syfte att uppnå miljö kvalitetsmålen, ett hållbart nyttjande av fiskresursen, målen i strategin Framtidens fiske och vattenbruk samt en ekosystembaserad förvaltning⁵.
- Lax och öring. Medlen har gått till länsstyrelsens Fiskutredningsgrupp (FUG) för resursövervakning av lax och öring i bland annat Kalixälven, Dammån och Gullspångsälven. FUG är en viktig del av miljöövervakningen och i uppföljningen av åtgärder inom fiskförvaltningen.

Hälso- och sjukdomsövervakningen av fisk, kräft- och blötdjur finansieras av anslag 1:11 medan motsvarande övervakning av marina däggdjur har utökats och delvis finansierats av anslag 1:11 och delvis av fondmedel sökta från EHFVF. Havs- och vattenmyndigheten tog under 2023 över hela ansvaret för övervakningen av marina däggdjurs hälso- och sjukdomstillstånd. Tidigare utfördes övervakning av sälhälsa på uppdrag av Naturvårdsverket, men sedan 2021 då HaV

⁵ Läs vidare om den myndighetsgemensamma strategin för framtidens fiske på HaV:s webbplats <https://www.havochvatten.se/arkiv/aktuellt/2021-06-01-gemensam-strategi-visar-vagen-framat-for-svenskt-fiske-ochvattenbruk.html>

kompletterade övervakningen med ytterligare provtagning av såväl säl som tumlare är programmet nu mer heltäckande utifrån kraven i bland annat havsmiljödirektivet.

Hälsa och sjukdomar hos marina däggdjur, fisk, kräft- och blötdjur är en alltmer efterfrågad och viktig indikator för att bedöma tillståndet i våra vattenmiljöer och effekter av mänskliga aktiviteter som orsakar buller, effekter i näringsväven, fysisk påverkan och miljöföroreningar samt på lång sikt klimatförändringens olika påverkan på ekosystemen. Kunskapen ökar även chanserna att snabbt upptäcka om nya smittor och främmande arter riskerar att etablera sig i landet samt om befintliga sjukdomar ökar i frekvens.

Medel från anslag 1:11 har också använts för att utvärdera de långsiktiga effekterna av den kalkning som genomförs i Sverige för att minska försurningens skadeverkningar. Integrerad kalkningseffektuppföljning (IKEU) följer upp effekterna av kalkning på vattenkemi, arter och ekosystem genom att ta fram data, redovisa resultat och bistå med kunskap till stöd för att bedriva och utveckla kalkningsverksamheten.

För mer detaljerad information om den miljöövervakning som finansierats av anslag 1:11 se redovisning av regeringsuppdrag av Medelsanvändning miljöövervakning för 2023.

5.2.4 Fiskerikontroll

1:11-medel används enligt regleringsbrevets villkor för medfinansiering av HaV:s medel för kontroll och tillsyn med i EU:s havs-, fiskeri- och vattenbruksfond (EHFVF). HaV använder dessa medel för ny- och vidareutveckling av digitala system och tjänster för fiskerikontroll med målet att öka effektiviteten i kontrollen och underlätta aktörernas uppgiftsrapportering.

Under 2023 har medel bland annat använts till vidareutveckling av myndighetens mobilbaserade system för fiskets fångstrapportering, fortsatt genomförande av pilotförsök med kameror och andra sensorer ombord på fiskefartyg (Remote Electronic Monitoring) samt vidareutveckling av myndighetens system för digital förvaltning av de kvoter som årligen tilldelas svenskt fiske.

Regeringsuppdrag spårbarhet

HaV har regeringens uppdrag att förbättra systemet för kontroll av EU:s krav på särskild spårbarhet av vissa fiskeri- och vattenbruksprodukter. Uppdraget tar sin utgångspunkt i Statskontorets utvärdering av nuvarande system och genomförs i nära samarbete med Livsmedelsverket och de aktörer som berörs av de särskilda spårbarhetskraven.

Under 2023 har medel från 1:11-anslaget använts för konsultstöd i genomförandet och för beställning av underlag från Chalmers tekniska högskola. I juni tog HaV:s generaldirektör, efter överenskommelse med generaldirektör på Livsmedelsverket, beslut om ett nytt kontrollsystem som förväntas förenkla hanteringen för berörda aktörer och effektivisera samarbetet mellan berörda myndigheter. Förändringar som krävs för att få det nya systemet på plats genomförs enligt plan under 2024.

5.2.5 Vattenförvaltning

VISS är en nationell databas för vatteninformation. I VISS finns statusklassningar och kartor över alla Sveriges större sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten. Den används dagligen av myndigheter och kommuner i till exempel provningsärenden eller åtgärdsplanering. Informationen

från VISS behövs också för rapportering till EU och för uppföljning, inte minst för uppföljningen av den nationella planen för omprövning för vattenkraften.

VISS förvaltas och utvecklas av länsstyrelserna och finansieras med Havs- och vattenmiljöanslaget. Numera finansieras förvaltningen av VISS via länsstyrelsernas dispositionsrätt medan utveckling av systemet finansieras via 1:11 bidrag. VISS är ett äldre system som under flera år har behövt uppdateras och finansieras. Länsstyrelserna har därför ett pågående projekt, VISS 2.0, med syfte att bygga om och uppdatera databasen så att den blir både mer ändamålsenlig och driftsäker. Projektets genomförandefas löper mellan 2023–2025 varefter databasen förväntas kunna driftsättas.

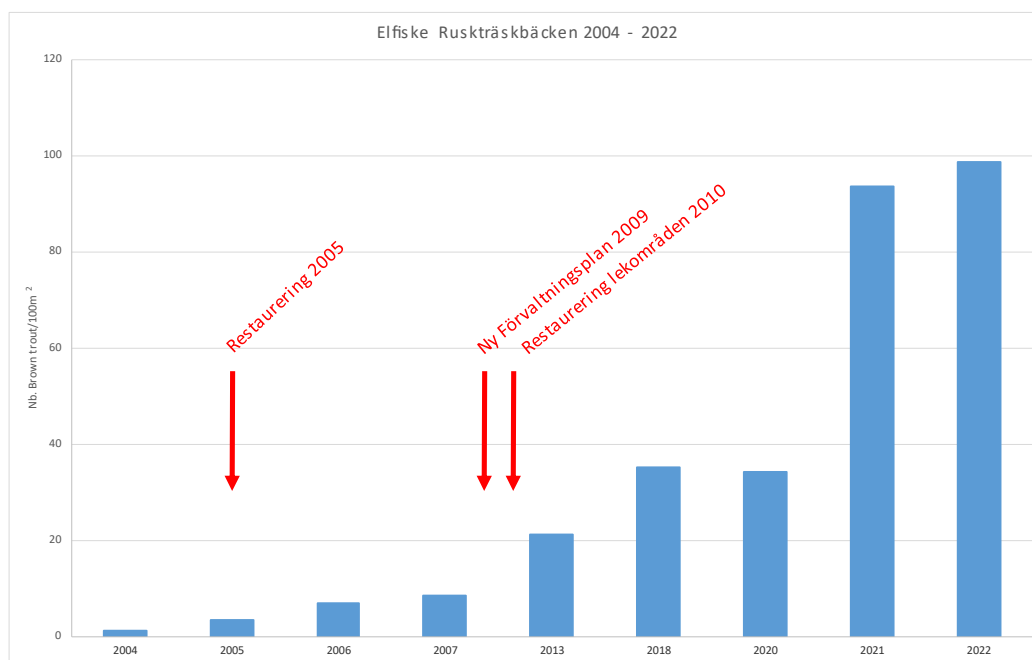
HaV har hittills finansierat utvecklingen av VISS 2.0 med 19 417 tkr (okt 2020 - dec 2023). VISS fyller flera viktiga funktioner i den nationella vattenförvaltningen och genomförandet av vattenförvaltningsförordningen skulle inte vara möjlig utan databasen.

5.2.6 Restaurering av vattenmiljöer

Restaurering av vattenmiljöer ger tydliga resultat, stärker ekosystemtjänster och skapar möjligheter till synergieffekter med klimatanpassning. Under året har EU-kommissionens förslag till restaureringsförordning förhandlats och förordningen väntas träda ikraft under 2024. Med anledning av detta har HaV arbetat med att långsiktigt bygga upp och skapa förutsättningar för ett utökat arbete med restaurering. Restaureringsramverket är uppbyggt på tre ben; stödjande/styrande, praktiskt genomförande och uppföljning/utvärdering.

Stödjande aktiviteter berör utveckling av biotopkarteringsdatabasen där underlag för kommande restaureringar samt det svenska vandringshindersregistret hanteras. Databasen utvecklas och förvaltas av länsstyrelserna. Utvecklingen syftar till att framtidssäkra den tekniska plattformen och effektivisera nyttjandet. Kommande behov och krav från en EU:s restaureringsförordning har lyfts in i utvecklingsprocessen löpande under 2023. Arbeta har även lagts på att uppdatera det nationella underlaget vad gäller fysisk påverkan på svenska kustvatten. Materialet är ett viktigt planeringsunderlag för en rad förvaltnings- och planeringsprocesser (nationellt, regionalt och lokalt), inte minst för ett kostnadseffektivt förebyggande och restaurerande arbete.

Fördelningen av medel har utgått från projektlistan där länens samlade restaureringsbehov är registrerade. Det är därmed enkelt för myndigheten att uppskatta det samlade behovet av restaureringsmedel samt vilka åtgärder som prioriterats. Även om många ekologiska effekter kan ta lång tid, så bedöms att det blir en snabb respons för vissa organismgrupper. I perspektivet av klimateffekter med torka, ökad brandrisk i skog och översvämningar av tätorter och städer får restaureringsåtgärder en direkteffekt eftersom vattnet i restaurerade vattendrag bromsas upp av återlagd sten och stock och därmed rinner långsammare. Dessutom kvarhålls stora mängder vatten i skog och annan mark vid plötsliga översvämningar. Samhället får därmed ett ökat tidsfönster för förberedelser inför en oväntad översvämning då vattnets färd nerströms fördröjs. Restaurering av sjöar och vattendrag ger också andra positiva värden exempelvis för lokal och regional utveckling genom ökad sysselsättning och rekreation.

Figur 10 Öringbeståndets utveckling i Ruskträskbäcken innan och efter restaurering.

Figuren visar vilka resultat som en restaurering kan ge men också att det kan ta mycket lång tid innan åtgärderna resulterar i väsentligt bättre fiskbestånd.

Tabell 11 Utvalda exempel på restaureringsåtgärder som påbörjats eller genomförts 2023.

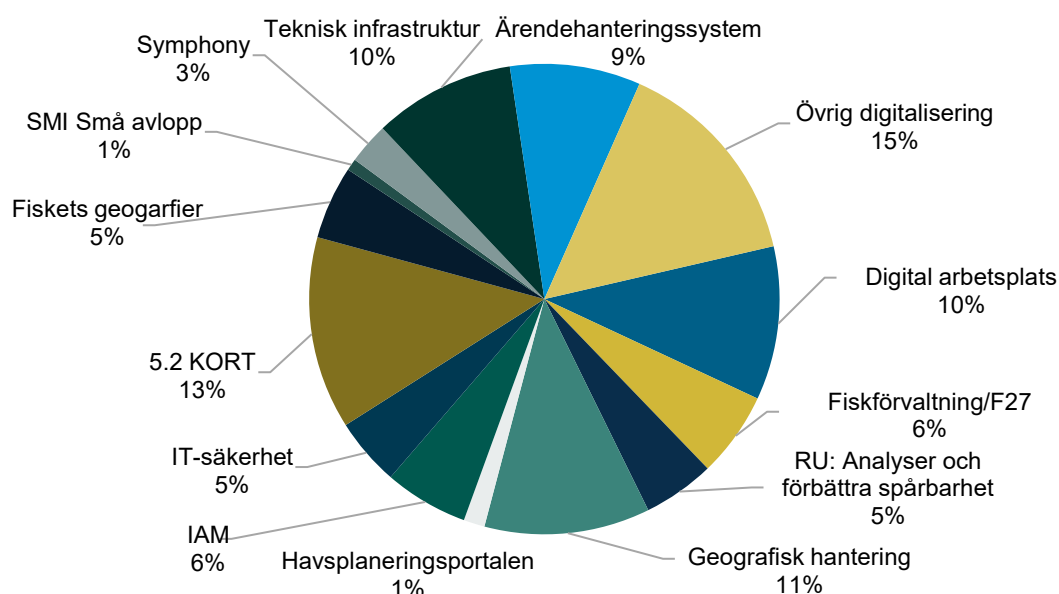
Länsstyrelse	Åtgärd	Förväntat resultat	Uppmätt resultat
Jönköping	Restaurering	När de fysiska åtgärderna är klara bedöms miljönyttan som stor.	En uppföljning av öringproduktionen i Vätterns tillflöden visar att produktionen av öring som vandrar ut i Vättern nästan fördubblats de senaste 25 åren.
Värmland	Framtagande av åtgärdsplan för vattendraget Svartån	Åtgärdsplanen utgör underlag för den fysiska återställningen som planeras.	På grund av oenighet med några markägare behövs ansökan till mark- och miljödomstolen. Detta förfarande förväntas ta hela året 2024. Projektet förväntas genomföras först 2025.
Uppsala	Återställa vandringsmöjligheterna i Forsmarksån.	Arbetet i Forsmarksbruk ska resultera i en fiskväg förbi bruksdammarna.	Arbetet är ännu inte genomfört i sin helhet.
Västerbotten	Restaurering	Målet med projektet var att genomföra de aktiviteter som är uppsatta i projektlistan.	148 km vattendrag har åtgärdsgraderats, 8 vandringshinder har åtgärdats, 750 m vattendrag har återställts, 7094 m vattendrag har restaurerats

Uppföljning och utvärdering ska ske i flera steg, registrering av åtgärder, samlad utvärdering av effekter och slutligen rapportering och adaptiv förvaltning av verksamheten. Första steget är att genomförda akvatiska restaureringsåtgärder registreras i databasen Åtgärder i vatten, vilken finansieras av 1:11 medel. Registrerade uppgifter är en viktig grund för efterföljande steg med en

samordnad effektuppföljning av genomförda åtgärder. Under 2023 har tyngdpunkten legat på förvaltning och vidmakthållande av databasen Åtgärder i vatten. Bland annat har karttjänster etablerats vilka underlättar visualisering och analys. För 2023 har 1 601 åtgärder registrerats i databasen vilket ger en god överblick över de restaureringar som genomförts under året.

5.3 Digitalisering

Under 2023 har ca 53 451 tkr av det allmänna nyttjandet villkor 1 använts för digitalisering inom olika områden på myndigheten. Det har bland annat gått till digital förvaltning, vidareutveckling, förutsättningsskapande arbete samt för att utveckla HaV:s arbete med digitalisering i enlighet med myndighetens digitaliseringsstrategi.

Figur 11 Procentuell fördelning av digitaliseringskostnader inom villkor 1, Allmänna nyttjandet, exklusive återbetalda medel.

HaV:s arbete med digitalisering utgår från regeringens strategier och ambitioner för myndigheterna. Utifrån myndighetens digitaliseringsstrategi fokuserar vi dels på digitalisering som skapar nytta genom att vara en integrerad del av verksamhetsutvecklingen, dels på åtgärder som skapar förutsättningar för att på lång sikt kunna dra nytta av digitaliseringens fulla möjligheter.

5.3.1 Digital samverkan – internt och externt

Sedan 2021 är HaV medlem i eSam, myndighetssamverkan för tillgängliga och rättssäkra digitala lösningar. Genom erfarenhetsutbyte mellan myndigheter kan HaV dra nytta av gemensamma lösningar. Informationssäkerhet och arkitektur är områden där HaV ser stor praktisk nytta av samverkan.

Under året har arbetet med att utveckla den digitala arbetsplatsen med ändamålsenliga och rättssäkra digitala verktyg fortsatt i syfte med att successivt lägga till nya och ersätta gamla verktyg. Inom ramen för eSam tittar HaV på lämpliga lösningar för offentlig verksamhet. Under 2023 har ett mötesverktyg och en intern chattfunktion upphandlats och införandet är påbörjat. Myndigheten har också tagit fram krav och upphandlat en lösning för att ersätta Skype som videomötesverktyg, vilket är på väg att nå slutet av sin livscykel. Det innebär att myndigheten under året startat uppgraderingen till moderna och ändamålsenliga verktyg för digitala möten och digitalt samarbete.

För att säkerställa att HaV använder sig av ett effektivt sätt att skicka information mellan IT-system arbetar HaV med standarder för hur detta ska utföras. Hanteringen av så kallade API:er (Application Program Interface) är en viktig komponent för informationsdelning både internt och externt. Under året har HaV utvecklat tekniska lösningar och processer och fått en förvaltande organisation på plats. Arbetet med nationellt framtagna standarder ger bättre möjlighet till informationsutbyte externt.

5.3.2 Utvecklad arkitekturstyrning för myndighetens digitalisering

HaV fortsätter arbeta strukturerat med IT-arkitektur. En långsiktig plan av hur IT-miljön ska se ut i myndigheten har tagits fram och används som vägledning vid utveckling av IT-system. Detta ger en högre grad av standardisering som innebär att olika projekt kunnat bygga gemensamma och återanvändbara funktioner. Det i sin tur gör att HaV kan anskaffa komponenter parallellt som sedan fungerar tillsammans.

Myndigheten arbetar även aktivt med att se över och byta ut äldre teknik. Detta medför bättre kvalitet på lösningar och minskar risken för tekniska sårbarheter. Arbetet är en del av förvaltningen av IT, och ger en mer kostnadseffektiv IT-miljö samtidigt som IT-system används effektivare i verksamhetens processer.

5.4 Medfinansiering EU-medel

5.4.1 Medfinansiering LIFE

LIFE är ett EU-program som totalt omfattar 5,43 miljarder euro för programperioden 2021–2027. Bidrag ur LIFE kan användas för att finansiera upp till 60–75 % av den totala projektkostnaden för natur-, miljö-, energi- eller klimatrelaterade projekt. HaV medfinansierar vanligen mellan 50–90 % av resterande projektkostnader (dvs. ca 20–35 % av den totala projektkostnaden) för projekt som uppfyller villkoren för medfinansiering från anslag 1:11. Villkoren innebär att projektet ska relatera till och medverka till att uppnå de miljö kvalitetsmål som kopplar till HaV:s uppdrag och instruktion. De kan också bidra till genomförandet av åtgärder enligt åtgärdsprogrammet för vattenmiljön eller havsmiljön. HaV ser att nyttjandet av LIFE kan öka genom ett långsiktigt nationellt stöd för medfinansiering. Från 2023 års anslag 1:11 stöttade HaV LIFE-projekt med 3,24 miljoner euro. Den stora skillnaden gentemot föregående år (7,76 miljoner euro) beror på att 2023 års bidrag (3,88 miljoner euro) till stor del utbetalades i november 2022 och därmed belastade 2022 års anslag istället. Summeras bidraget som avsåg 2023 från 2022 med det som betalades ut 2023 är finansieringen för 2023 på 4,2 miljoner euro.

Tabell 12 LIFE-projekt medfinansierade av anslag 1:11 2023. Redovisat i tusental euro.

Projekt	Mottagare	Inriktning	Projekt-tid	Bidrag HaV 2023 ¹	Totalt bidrag HaV	Total Projekt-budget	Andel medfinansiering EU
LIFE GOODSTREAM	Hushållnings-sällskapet Halland	Vattendrag skyddszoner	2015–2023	0	925	2 024	49%
LIFE IP Rich Waters ²	Lst Västmanland, IVL, SLU	Vatten-förvaltningens åtgärdsprogram	2017–2024	28	5 362	30 066	32%

LIFE IP GRIP²	Skogsstyrelsen	Våtmarker, vattendrag, skogslandskap	2018–2025	53	3 332	16 654	58%
LIFE Coast adapt	Region Skåne	Anpassningsåtgärder i kustzonen	2018–2023	0	210	4 539	49%
LIWE LIFE	Lidköpings Kommun	Cirkulärt avloppsreningsystem	2019–2027	54	210	7 582	39%
LIFE CONNECTS²	Lst Skåne	Ekosystemfunktioner, restaurering	2019–2025	15	2 476 ³	9 787	54%
LIFE Lophelia	Lst Västra Götaland	Restaurering, ögonkorall	2019–2025	0	689	3 127	59%
Rivers of LIFE²	Lst Gävleborg	Restaurering	2019–2025	0	2 940 ⁴	8 331	56%
ECOSTREAMS²	Lst Västerbotten	Restaurering	2021–2026	0	5 522 ⁵	17 039	54%
LIFE REVIVES	Lst Norrbotten	Restaurering, flodpärlmussla	2021–2027	0	1 396 ⁷	3 750	60%
LIFE CIBBRiNA	SLU	Bifångster, hotade arter	2023–2027	7	136	4 115 ⁸	67%
TRIWA LIFE²	Lst Norrbotten	Restaurering	2023–2030	166	3 911	11 661	60%
Totalt T EUR				323 ¹	27 109	118 675	

¹ I december 2022 utbetalades större delen av 2023 års medel, 3 875 T EUR varför det belastade 2022 års anslag 1:11 och inte 2023 års anslag 1:11.

² HaV är partner i projektet

³ 245 T EUR extra i bidrag som inte medfinansieras av EU varav ca 150 T EUR i täckning för ökade bränslekostnader.

⁴ 483 T EUR extra i bidrag som inte medfinansieras av EU på grund av ökade bränslekostnader.

⁵ 136 T EUR extra i bidrag som inte medfinansieras av EU på grund av ökade bränslekostnader.

⁶ 2 T EUR extra i bidrag som inte medfinansieras av EU på grund av ökade bränslekostnader.

⁷ Detta avser SLU:s budget i projektet. Budgeten för samtliga partners är på 12 399 T EUR.

⁸ Detta avser budgeten för Lst Norrbotten med svenska partners i projektet. Med partners i Finland inräknade är den totala budgeten på 21 364 T EUR.

TRIWA LIFE är ett projekt i samarbete mellan Sverige och Finland som syftar till att förbättra bevarandestatusen för främst akvatiska livsmiljöer och arter i Torneälvens avrinningsområde samt att förbättra statusen i vattenmiljön. Detta ska främst ske genom restaurering av flottledspåverkade vattendrag, rivning av vandringshinder och dikesåtgärder. Målarter för projektet är lax, öring, flodpärlmussla, utter, grön trollslända och stensimpa. Projektet startade under året och har påbörjat arbetet med flera av de arbetspaket som ska genomföras i projektet. Projektledningsplan och miljöledningssystem har tagits fram och när det gäller förberedelser inför åtgärdsarbete har Länsstyrelsen i Norrbottens län samlat in medgivande för åtgärder från markägare samt skrivit ansökningar till Mark- och miljödomstolen för en del åtgärder och även arbetet med upphandlingar har påbörjats. Inventeringar och förarbete till uppföljning har genomförts i form av elfisken, provtagning fotografering och utsättning av fiskräknare. Även visst åtgärdsarbete har påbörjats där felaktigt lagda vägtrummor har bytts ut till broar eller valvbågar.

HaV har under ansökningsåret 2023 utlyst medel för skrivarstöd för framtagandet av ansökningar till EU:s LIFE-program. Utlysningen har riktat sig mot projekt som bidrar till att förbättra havs- och vattenmiljöer och skrivarmedel har beviljats till de projekt som HaV bedömt går i linje med myndighetens prioriteringar och verksamhetsstrategi. Ansökningarna ska också ha hållit en tillräckligt hög kvalitet för att kvalificera som LIFE-ansökan. HaV:s bedömning är att strategin med att stödja aktörer i arbetet med projektansökningar ökar intresset för havs- och vattenrelaterade LIFE-projekt och är en form av styrmedel eftersom HaV då tidigt kan stödja vad som kan vara intressant att medfinansiera längre fram. Totalt betalades 500 tkr ut i skrivarmedel 2023.

5.4.2 Medfinansiering Interreg

Interreg är ett EU-program som handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränserna för att lära tillsammans, hitta gemensamma lösningar på gemensamma problem och överbygga gränshinder i syfte att skapa hållbar tillväxt och utveckling. Interreg omfattar numera omkring 8 miljarder euro och programmet ska bidra till de fem målen för EU:s investeringar 2021–2027.

HaV medfinansierar totalt sex Interreg-projekt varav ett är från den tidigare programperioden (2014–2020). HaV deltar som partner i havsplaneringsprojektet Norsaic där HaV medfinansierar sitt interna deltagande i detta projekt. Drivande bakom de nuvarande och kommande projekten finns en variation av aktörer. Det rör sig om exempelvis länsstyrelser, universitet, ideella föreningar och organisationer. HaV:s medfinansiering utgör mellan 8,4–40 % av mottagarens projektbudget inom EU-projektet, beroende på medfinansieringsgraden från EU samt eventuell övrig finansiering. För att projektet ska kunna få bidrag till medfinansiering från anslag 1:11 gäller liknande villkor som för LIFE-projekt. I tabellen nedan presenteras de projekt som HaV medfinansierar inom Interreg.

Tabell 13 Interregprojekt medfinansierade av anslag 1:11 2023. Redovisat i tusental euro.

Projekt	Mottagare	Inriktning	Projektetid	Bidrag 2023	Totalt bidrag HaV	Total projekt-budget ¹	Andel medfinansiering EU
ReArc	Lst Norrbotten	Vattendrags-restaurering	2019–2023	0	207	827	50 %
BEACON	Stockholms universitet, Göteborgs universitet	Indikatorer för Miljöstatus	2022–2024	9	18	218	91,6 %
ReFish	Håll Sverige rent	Marint skräp, förlorade fiskeredskap	2023–2026	12	36	541	80 %
SeaMoreEco	Lst Norrbotten, Lst Västerbotten	Marin inventering	2023–2025	92	245	1 099	60 %
MANABAS COAST	Lst Västra Götaland	Klimatanpassning grunda vikar	2022–2027	50	134	671	60 %
Norsaic ²	HaV	Havsplanering	2023–2026	0	117	292	60 %
Totalt T EUR				163	757	3 648	

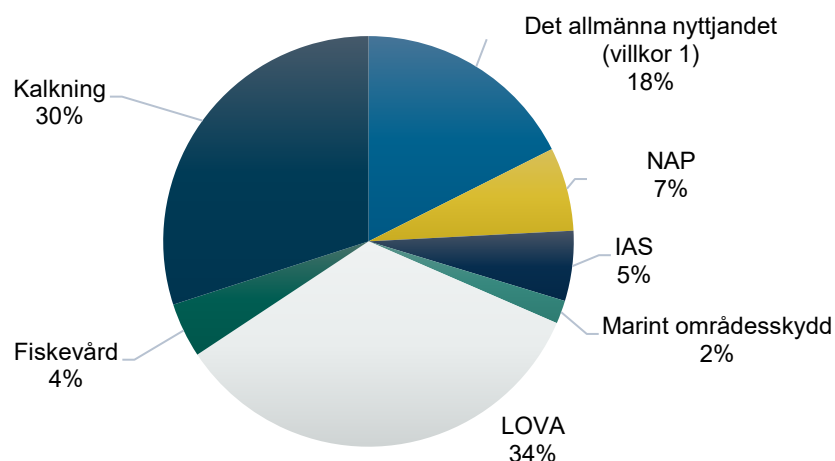
¹ Avser budget för svenska partners i respektive projekt

² HaV är partner, medfinansiering avser HaV:s interna deltagande i projektet.

MANABAS COAST syftar till att minska erosionen av salta strandängar, utveckla kunskapen om naturbaserade metoder för att förhindra stranderosion samt minska grumligheten och återställa den marina miljön i grunda vikar. MANABAS COAST är ett pilotprojekt och tyngdpunkten är därför att testa och utvärdera olika metoder. Detta är tänkt att för Länsstyrelsen i Västra Götalands del ske i fyra olika områden som ligger i Tjörn, Stenungssund och Kungälv kommuner. Områdena är skyddade som naturreservat och Natura 2000. Projektet startade hösten 2022 och har under 2023 kommit igång på bred front. Under året har besök gjorts i de fyra pilotområdena och i samråd med markägare har diskuterats utformningen av de olika naturbaserade erosionsskydden. Projektet är i slutfasen med att ta fram åtgärdsplaner för respektive område och har skickat in en ansökan om strandskyddsdispens för det första pilotområdet. Två internationella möten har ägt rum och fyra dialogmöten har hållits, ett för varje pilotområde dit fastighetsägare från närområdet har bjudits in. Meningen var att börja bygga de första erosionsskydden under vintern 2023–2024 men planering och prövning av strandskydd har tagit betydligt längre tid än planerat varför planen nu är att samtliga skydd byggs under vintern 2024–2025.

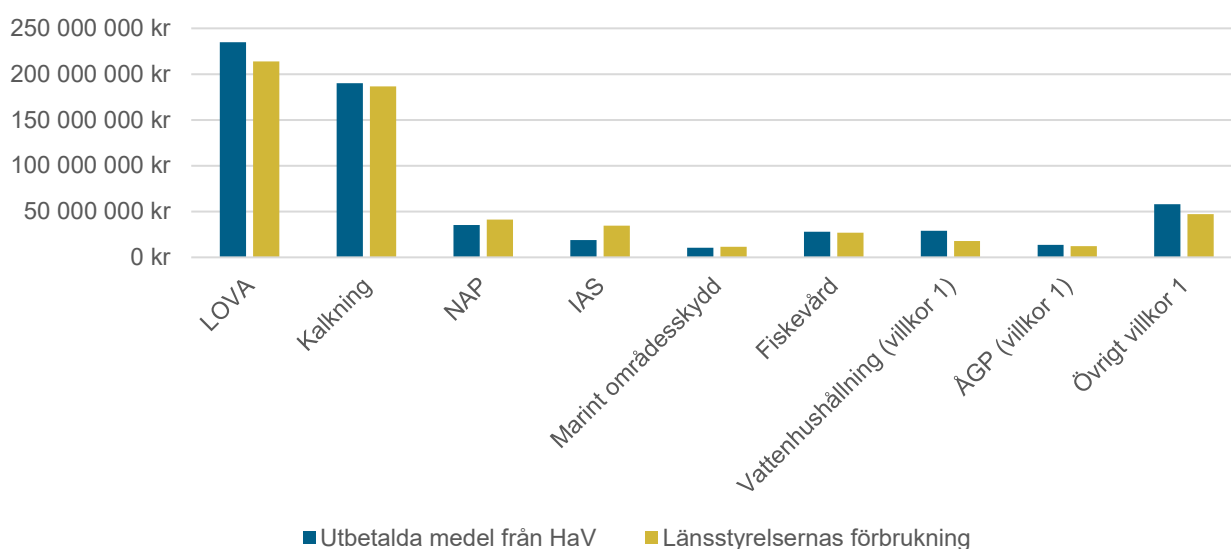
6 Länsstyrelsernas arbete inom anslag 1:11

Länsstyrelserna tilldelades totalt 622 312 tkr i bidrag för åtgärdsarbete inom anslag 1:11 under 2023. Detta gäller arbete med kalkning, nationella planen för omprövning av vattenkraften (NAP), marint områdesskydd, fiskevård, åtgärdsprogram för hotade arter, invasiva främmande arter (IAS), lokala vattenvårdsprojekt (LOVA), medfinansiering av EU-medel samt övrigt åtgärdsarbete för havs- och vattenmiljön inom det allmänna nyttjandet. Utav de tilldelade medlen förbrukade länsstyrelserna totalt 626 493 tkr enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning.

Figur 12 Procentuell fördelning av förbrukade medel inom det samlade länsstyrelsebeslutet enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning.

I figuren nedan redovisas hur mycket medel som blivit utbetalt i bidrag till länsstyrelserna inom varje villkor under 2023 jämfört med länsstyrelsernas förbrukning för 2023. Som kan ses är förbrukningen högre för NAP och IAS än vad HaV har betalat ut under 2023. Anledningen är att länsstyrelserna har fått behålla en del av NAP-medlen från 2022 då kostnaderna har dragit ut på tiden och att en förutbetalning av IAS-medel på 13 310 tkr gjordes till länsstyrelserna i december 2022 som även kunde användas 2023.

Figur 13 Utbetalda medel från HaV jämfört med länsstyrelsernas förbrukning enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning.

I avsnitten nedan redovisas förbrukningen av länsstyrelsernas verksamhet för arbete inom det allmänna nyttjandet (villkor 1). Det avser arbete med:

- 6.1. åtgärdsprogram för hotade arter
- 6.2. medfinansiering av EU-medel
- 6.3. övrigt åtgärdsarbete inom det allmänna nyttjandet inom villkor 1

Kapitlet avslutas med två avsnitt om helheten av länsstyrelsernas arbete med anslag 1:11:

- 6.4. Länsstyrelsernas strategiska arbete med anslag 1:11
- 6.5. Länsstyrelsernas bedömning av effekter av anslag 1:11

Länsstyrelsernas verksamhet enligt följande förordningar och områden redovisas under respektive villkor under följande avsnitt:

- 7.1. miljöanpassad vattenkraft (villkor 2)
- 8.1. IAS (villkor 3)
- 10. marint områdesskydd (villkor 5)
- 16. förordningen (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt (villkor 14)
- 19. förordningen (1998:1343) om stöd till fiskevården (villkor 17)
- 20. förordningen (1982:840) om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag (villkor 18)

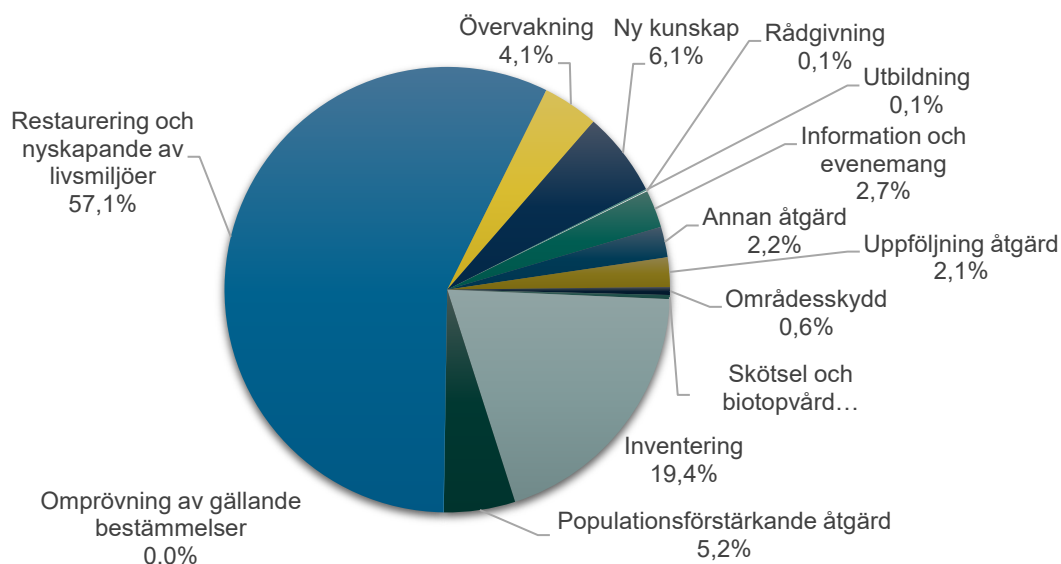
6.1 Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper inklusive kunskapsuppbyggande program (villkor 1)

Under 2023 betalade HaV ut 14 083 tkr till länsstyrelserna för arbete med åtgärdsprogram och kunskapsuppbyggande program för hotade arter och naturtyper (ÅGP). Majoriteten av bidraget fördelas genom det samlade länsstyrelsebeslutet. De enskilda länsstyrelserna har fram till och med 2023 haft möjligheten att omfördela mellan de olika bidragsposterna. Något som även 2023 har lett till att enskilda länsstyrelser har valt att omfördela en betydande andel av åtgärdsbidraget som HaV har avsatt för ÅGP, i extremfall hela beloppet, till framförallt kalkning som anses vara underfinansierad. Detta gör att redovisningen kan skilja sig åt mellan länen beroende på hur de har valt att redovisa kostnaden.

Åtgärdsprogram för hotade arter är vägledande, icke bindande, dokument som ska fungera som underlag för myndigheters och organisationers artinriktade bevarandearbete. Programmen riktar sig även till allmänheten. I programmen finns en kunskapsöversikt, en tydlig vision som ska motsvara gynnsam bevarandestatus samt lång- och kortsiktiga mål som anger prioriterade åtgärder för att nå upp till visionen. Vanligtvis är programmets längd fem år och då ett program gått ut följs vidtagna åtgärder upp, resultatet utvärderas och programmet omprövas.

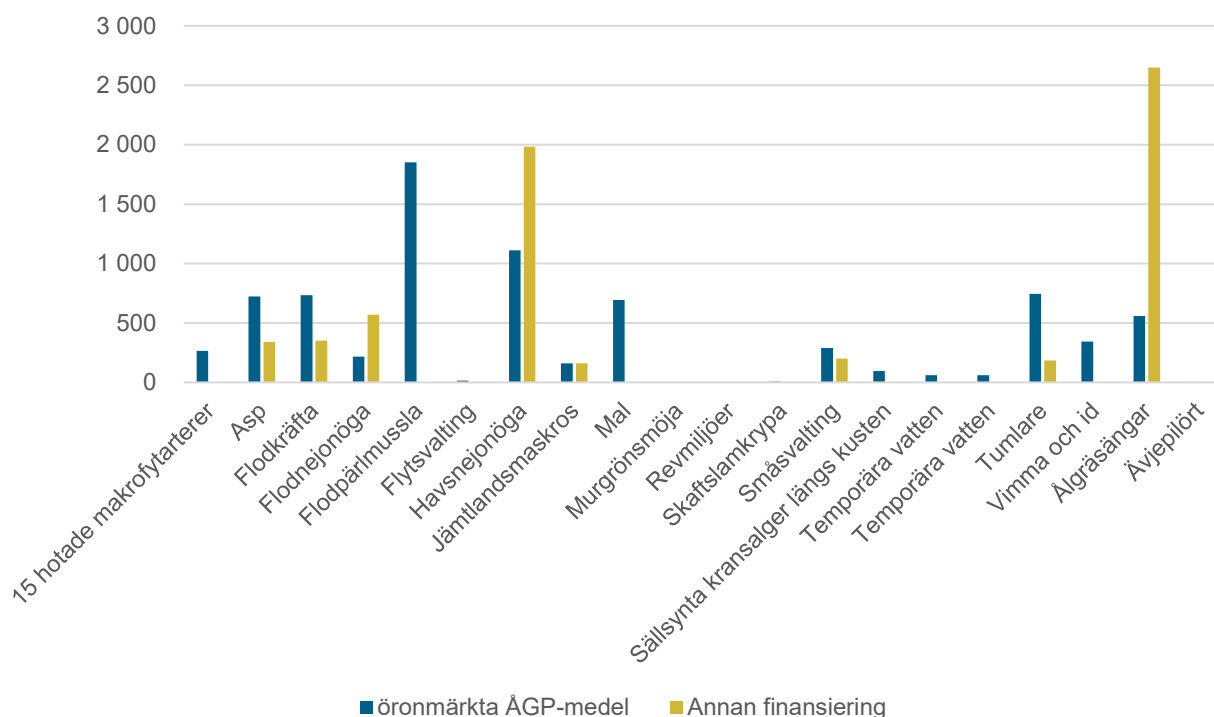
Tanken med ett ÅGP är att stimulera till engagemang och konkreta åtgärder på regional och lokal nivå. Åtgärder kan även finansieras av kommuner eller andra aktörer. Även medel från EU, som används i ÅGP-arbetet och LIFE- eller Interreg-projekt kan stå för en betydande del av medfinansieringen. Restaurering och återskapande av livsmiljöer finansieras i stor utsträckning via LIFE-projekt och i viss omfattning av regeringens våtmarkssatsning. Utöver medel inom det samlade länsstyrelsebeslutet har HaV beslutat om en särskild satsning på havsnejonöga samt bidrag till akustisk övervakning av mal som båda är arter med ÅGP, samt en workshop inom de

kunskapsuppbyggande program för 15 hotade makrofytarter i permanenta vatten. Därutöver har medel från 1:11 för kalkning, IAS, fiskevård, miljöövervakning, LOVA och våtmarkssatsningen även gynnat åtgärdsprogrammen för hotade arter. I figuren nedan redovisas förbrukningen av medel både 1:11-medel men även annan fördelning uppdelat per åtgärdsstyp. Restaurering och nyskapande av livsmiljöer tillsammans med inventering står för 76,5 procent av förbrukningen.

Figur 14 Procentuell fördelning inom ÅGP uppdelat på åtgärdsstyp av den totala förbrukning oberoende av finansieringskälla enligt länsstyrelsernas verksamhetsredovisning. *Annan åtgärd* avser deltagande i kurser och konferenser m.m.

I figuren nedan redovisas förbrukningen av både medel från anslag 1:11 och annan finansiering fördelat på aktiva åtgärds- och kunskapsbyggandeprogram för hotade arter. Flodpärlmussla och havsnejonöga är de arter och ÅGP som förbrukat mest medel genom anslag 1:11. ÅGP för havsnejonöga har även tilldelats mycket medel genom annan finansiering.

Figur 15 Förbrukat bidrag från anslag 1:11 öronmärkt för ÅGP samt medfinansiering fördelat på aktiva åtgärds- och

kunskapsuppbyggandeprogram för hotade arter och naturtyper enligt länsstyrelsernas verksamhetsredovisning. Exklusive redovisning av 17 504 tkr i annan finansår inom åtgärdsområde flodpärlmussla. Redovisat i tusental kronor.

Under 2023 fastställdes ett nytt ÅGP för vimma och id. Vimma och id är två av flera relativt anonyma karpfiskar i Sverige. Mycket tyder på att arterna minskat betydligt i Östersjöregionen och i Sverige från 1970-talet och framåt. Båda arterna vandrar mellan strömmande vatten för lek och uppväxtområden i hav eller sjöar. Vandringshinder, förstörda lek- och uppväxtområden och föroreningar är enskilt eller i kombination de främsta orsakerna till att vimma och id har minskat i Sverige och runt om i Europa. Åtgärder som är anpassade för att gynna vimma och id gynnar även många andra arter. Vimma och id kan därför ses som paraplyarter, arter som har höga miljökrav, för såväl svagsimmande fiskar som för andra arter.

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper är ett viktigt verktyg i Havs- och vattenmyndighetens och länsstyrelsernas arbete för att nå miljö kvalitetsmålen Ett rikt växt- och djurliv, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård samt övriga ekosystemrelaterade miljö kvalitetsmål och för att klara internationella och regionala bevarandeåtgärderna.

Urvalet av arter eller naturtyper som ska ingå i åtgärdsprogrammen baseras på hotstatus, möjligheten till att förbättra artens status samt om det finns kunskap om relevanta åtgärder. Särskild vikt läggs på arter med höga miljökrav som de delar med andra hotade arter, så kallade paraplyarter. Specialiserade och arealkrävande arter, som exempelvis lekvandrande fisk, kan hjälpa oss att höja statusen för en mängd hotade arter. Naturtyper väljs ut för att de utgör en viktig miljö för hotade arter, under hela eller delar av deras livscykel, till exempel ålgräsängar.

Kunskapsuppbyggande program tas fram för hotade arter och naturtyper som uppfyller villkoren ovan men där kunskapen om relevanta åtgärder eller arternas biologi inte är tillräcklig för att kunna ta fram ett åtgärdsprogram. Kunskapsuppbyggande program syftar till att ta fram väsentlig kunskap om arterna eller naturtyper samt lämpliga bevarandemetoder där sådana saknas. Framtagandet av kunskapsuppbyggande program är särskilt viktigt för att komma igång med artinriktade åtgärder i sjöar och marina miljöer.

6.1.1 Kvalitativ bedömning av ÅGP-arter

Att kortfattat redovisa programmets effekt är utmanande då bestående positiva effekter som regel inte kan fastslås förrän efter flera generationer och många år. Knappa resurser läggs hellre på bevarandeåtgärder än uppföljning vilket är en brist som är känd sedan innan. Ett sätt att skaffa sig en uppfattning om resultatet är att be de regionala koordinatörerna på länsstyrelsen om en bedömning. Inför 2023 års återrapportering har därför länsstyrelserna ombetts att lista de ÅGP-arter där man upplever en positiv, oförändrat eller negativ populationsutveckling jämfört med tidigare år. Resultaten skiljer sig mellan länen och kan även skilja sig mellan olika populationer inom länen. Nedan följer ett axplock från dessa bedömningar.

Flytsvalting, en "Starkt hotad" (EN)⁶ perenn vattenväxt som trivs på blottlagda stränder som ständigt påverkas av bete samt tramp av kreatur. Efter förstärkningsutsättning och olika

⁶ Rödlisterkategori; SLU Artdatabanken (2020). Rödlisterade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala

röjningsåtgärder visar uppföljningen på betydande årliga fluktuationer, men arten förekommer på fler dellokaler vilket innebär minskad risk för utdöende till följd av slumpmässiga faktorer.

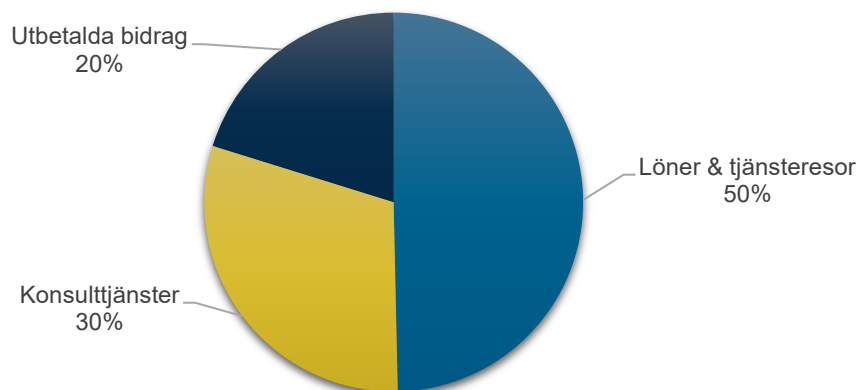
Småsvaltung, en "Nära hotad" (NT) undervattensväxt visar en positiv utveckling i Mälarens nordöstra delar. Arten har ett andra utbredningsområde i Norrbotten. Främsta hotet är eutrofiering samt ökad igenväxning av strandzonen. De två "Starkt hotade" (EN) stormusslorna som omfattas av åtgärdsprogram visar på blandade resultat. För flodpärlmusslan visar bedömningar att det finns ett antal populationer som visar positiva tecken inte minst i norra Sverige. Den samlade bilden är splittrad med populationer i södra Sverige som har det kämpigt och saknar föröngning och även i norra Sverige finns gott om sådana populationer. Positivt är att försök med att aktivt infektera öring med flodpärlmussellarver har lyckats på flera platser, något som kan visa sig bli en värdefull åtgärd för att bryta den negativa utvecklingen i vissa populationer. När det gäller tjockskalig målarmussla ökar antalet kända lokaler med arten vilket framförallt beror på nya inventeringar, inte minst av lokaler i djupare vatten som tidigare förbisetts. Flera län tror på en positiv utveckling.

Kunskapen om ålgräsängars utbredning växer i takt med inventeringarna. Det framträder ingen tydlig bild vad gäller naturtypens statusutveckling under programperioden, men den historiska minskningen har inte på långa vägar återhämtats. Möjligen har situationen stabiliserats något. Försök med planteringar visar delvis positiva resultat, men bevarande av befintliga ålgräsängar är en överlägset effektiv åtgärd.

Två arter sticker ut med en tydlig negativ trend inom deras naturliga utbredningsområde i Sverige. Flodkräftan är "Akut hotad" (CR) och på tillbakagång i hela Sverige med undantag för Gotland. Det största hotet är spridning av signalkräftan med människans hjälp, detta trots ett utsättningsförbud sedan 1990-talet samt stora och pågående upplysningsinsatser. Beståndsutveckling för det "Starkt hotade" (EN) havsnejonogat är mycket bekymmersam. Arten bedöms vara den mest hotade fiskarten i Sverige och har en negativ populationstrend som inte vänt uppåt under pågående programperiod. Vid 2023 års lekinventeringar hittades endast 42 lekande individer fördelat på 6 olika vattendrag och lekpopulationen bedöms vara tydligt mindre än 100 individer i hela Sverige. Detta kan jämföras med en lekpopulation på 1 500 individer fördelade på 17 vattendrag så sent som år 2008. Åtgärder krävs i sötvatten för att skapa vandringsmöjligheter, lek- och uppväxtmiljöer samt i havet där det idag råder stor brist på bytesfisk. Under 2023 anordnade berörda länsstyrelser, SLU Artdatabanken och Havs- och vattenmyndigheten en internationell workshop för att samla kunskap kring bevarande av havsnejonöga.

6.2 Länsstyrelsernas medfinansiering av EU-medel (villkor 1)

Länsstyrelserna får i enlighet med HaV:s regleringsbrev använda delar av bidraget inom det samlade länsstyrelsebeslutet för medfinansiering av EU-projekt. Utöver detta har HaV även finansierat flera EU-projekt genom separata bidrag till flertalet länsstyrelser, vilket beskrivs under avsnittet Medfinansiering EU-projekt. Inom det samlade länsstyrelsebeslutet använde länsstyrelserna under 2023 totalt 20 798 tkr för medfinansiering av EU-medel. Figuren nedan visar hur kostnaderna har fördelats, där löner och tjänsteresor är den största delen som bidraget har gått till.

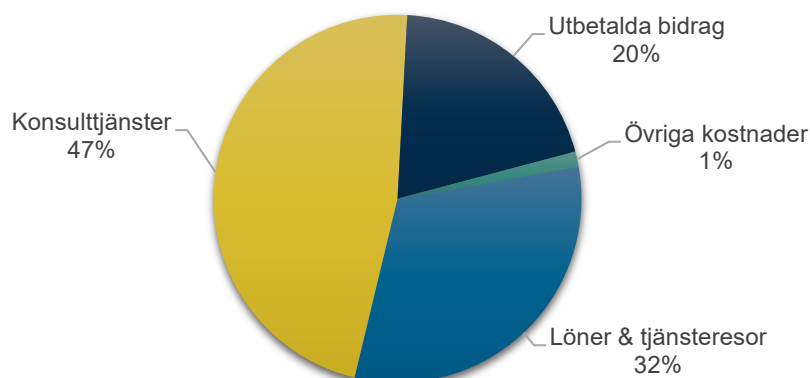
Figur 16 Procentuell fördelning av kostnader inom villkor 1 medfinansiering, enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning.

Ett av projekten som fått medfinansiering är ett LIFE-projekt som syftar till att restaurera två åar i Västernorrland. Det är cirka fem kilometer vattendrag som har restaureras vilket har lett till att vandringsvägarna för fisk har frigjorts. Projektet förväntas på längre sikt ge en bättre ekologisk status i och kring vattendraget.

Ett annat exempel på medfinansiering är ett projekt som avser skapa en förvaltningsplan för prioriterade arter i ett Natura 2000 område. Det har medfinansierats av Havs- och fiskerifonden (EHFF) och avslutades i mars 2023. Projektet har bland annat tagit fram ett program för resursövervakning, skapat relevanta fredningsområden, restaurerat reproduktionsområden samt spridit information om vänerlaxens biologi. Det förväntas på längre sikt leda till att stärka fiskpopulationer och ge en gynnsam bevarande status för Gullspångs- och Klarälvslox.

6.3 Länsstyrelsernas övriga åtgärdsarbete för havs- och vattenmiljön inom villkor 1

Länsstyrelserna får använda delar av bidraget inom det samlade länsstyrelsebeslutet för övriga insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs-och vattenmiljöer. År 2023 förbrukade länsstyrelserna 26 468 tkr för övrigt åtgärdsarbete som exempelvis omfattar åtgärdsstöd, kunskapshöjande åtgärder och regionalt samarbete. Fördelningen av medlen har fördelats enligt figuren nedan.

Figur 17 Procentuell fördelning av länsstyrelsernas förbrukade medel för övrigt åtgärdsarbete enligt länsstyrelsens ekonomiska redovisning.

Ett projekt som länsstyrelsen i Gotlands län redovisar att de har använt medel till är att de håller på att utvecklat ett verktyg för att kunna utvärdera kumulativa effekter av havsbaserade vindkraftverk. När verktyget är klart ska det möjliggöra för länet att göra holistiska och transparenta analyser över olika rumsliga skalor. Fokus kommer ligga på att bedöma kumulativa effekter av havsbaserade vindkraftverk i Östersjön med möjligheten att även utvärdera andra typer av förnybar energi till havs. Projektets långsiktiga syfte är att skapa förutsättningar för en ny typ av standardiserad planering och förvaltning, för offentliga och privata beslutsfattare, av förnybar energi till havs i Östersjön. Målet är också att bidra till att mildra både klimatförändringar och förlusten av biologisk mångfald. Verktyget kommer att anpassas för att användas av nationella myndigheter, andra länsstyrelser, privata företag och kommer att göras tillgängligt för allmänheten.

Länsstyrelsen i Skåne har använt medel till att göra kiselalgsundersökning i vattendrag och sjöar i länet. Genom undersökningen har vattendrag och sjöar, för vilka de i vissa fall helt saknat vattenkemisk kunskap om närings- och föroreningspåverkan, surhetstillstånd samt annan påverkan, undersökts med avseende på kiselalgssamhället.

6.4 Länsstyrelsernas strategiska arbete med anslag 1:11

Länsstyrelserna återrapporterar att medel från anslag 1:11 har använts till att bland annat genomföra lokala åtgärdsprogram, finansiera samordning, fiskevårdsprogram, granskning av ansökningar, inverteringar samt för informationsspridning och folkbildning. Flera länsstyrelser uttrycker att anslaget är avgörande för att driva ett effektivt arbete kring vattenrelaterade åtgärder genom exempelvis de lokala åtgärdsplanerna, som bidrar till att uppfylla bland annat miljö kvalitetsmålen Ett rikt växt- och djurliv, Levande sjöar och vattendrag, Ingen övergödning, Myllrande våtmarker, Levande kust och skärgård, och Hav i balans. Anslaget bidrar också till att uppnå bevarandemål för Natura 2000-vatten samt de mer övergripande Agenda 2030-målen.

Länsstyrelsen i Gotlands län redovisar att de genom 1:11-anslaget fortsatt har varit aktiv i samarbetsprojektet, Blått Centrum Gotland, där flera åtgärder genomförts med koppling till vatten i landskapet, vattenförsörjning samt övergödningens problematiken. Inom ramen för Blått Centrum Gotlands verksamhet har de även deltagit vid flera tillfällen (publika events och skolprojekt) med kunskapshöjande aktiviteter med bäring på havsmiljö och hållbara blå näringar.

Länsstyrelsen i Kalmar redovisar att fokus har bland annat varit på att hitta synergier med andra medel och att sedan förmedla medlen vidare för att maximera möjliggörandet och genomförandet av åtgärder.

Med högre kalkpriser har länsstyrelsen i Värmland fått arbeta med prioritering och neddragningar inom kalkningsverksamheten. De har även förts en dialog med norska myndigheter samt vattenmyndigheten i Västerhavet då vattendrag i västra Värmland påverkas av vattenkemin i tillrinnande vatten från Norge.

Länsstyrelsen i Östergötland redovisar att de arbetar med att försäkra åtgärdsarbetet genom att aktivt söka åtgärdsprojekt, både nationellt och internationellt för att kunna växla upp anslaget. Det har gett utdelning i form av flera beviljade EU-projekt och nationella projekt,

vilket har en positiv inverkan på länsstyrelsens totala åtgärdsarbete. De har även lagt mycket fokus på att hitta en effektiv strategi för det tvärsektoriella vattenarbetet och samverkan i tvärfunktionella projektgrupper inom länsstyrelsen för att hitta samordningsvinster och tydligare prioriteringar.

Länsstyrelsen i Jämtland redovisar att de arbetar enligt en modell där länet delats in i 21 olika vattensystem. Arbetsmodellen med vattensystemsindelning möjliggör för länet att på vattensystemnivå systematiskt beskriva, tillgängliggöra och prioritera så väl åtgärdsbehov som kunskapsunderlag för länsstyrelsens, andra myndigheter och kommunernas arbete med att uppnå vattenanknutna miljömål och miljö kvalitetsnormer. De redovisar att vattensystemsvisa underlagen utgör, tillsammans med andra regionala planer och uppdrag (t.ex. åtgärdsplanen för kalkning, NAP, vattenförsörjningsplan) ett stöd vid prioritering av inkomna ansökningar om statsbidrag till kalkning, LOVA, fiskevård och dricksvattenstöd. De nämner även att eftersom det samlade åtgärdsbehovet är betydligt större än tillgängliga åtgärdsmedel används de vattensystemsvisa hav- och åtgärdsunderlag även vid Länsstyrelsens olika ansökningar om projektmedel. Detta innefattar såväl Havs- och vattenmyndighetens olika utlysningar som ansökningar till EU.

6.4.1 Omfördelningar

Länsstyrelserna har fram till 2023 haft möjlighet att göra omfördelningar av medel mellan de olika åtgärderna inom det samlade länsstyrelsebeslutet. Nedan redovisas de omfördelningar som länsstyrelserna har gjort under 2023 mellan de olika åtgärderna.

Tabell 14 Omfördelning av medel enligt länsstyrelsernas verksamhetsrapportering över hur deras åtgärdsplaner och strategier påverkat den interna fördelningen av anslag 1:11

Länsstyrelse	Omfördelning
Gävleborg	Mindre omfördelningar har gjorts mellan posterna.
Dalarna	Mindre omfördelningar har gjorts mellan posterna
Halland	Mindre omfördelningar har gjorts mellan posterna.
Jönköping	Medel har omfördelats från ÅGP och IAS till kalkning.
Jämtland	En mindre omfördelning har skett från ÅGP och IAS till kalkning
Kronoberg	Medel har omfördelats från IAS, Fiskevård och ÅGP till Kalkning
Stockholm	En mindre omfördelning har skett från kalkning till ÅGP
Södermanland	En mindre omfördelning har skett från ÅGP till fiskevård
Västerbotten	Medel har omfördelats från fiskevård till kalkning och IAS
Västernorrland	Medel har omfördelats från fiskevård och invasiva främmande arter till kalkning
Västmanland	Medel har omfördelats från IAS till kalkning
Örebro	Medel har omfördelats från fiskevård till kalkning

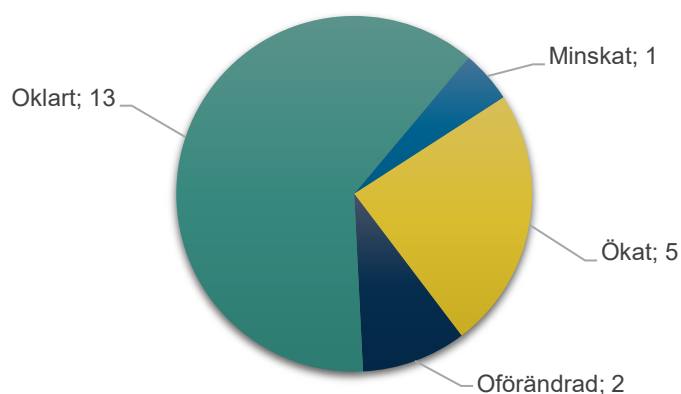
Flera länsstyrelser har omfördelat medel från andra åtgärder till förmån för kalkning. Den största anledningen som länsstyrelserna nämner är att kalkningsåtgärderna har blivit dyrare det senaste året och för att kunna upprätthålla samma nivå har de omfördelat medel till kalkningsåtgärder.

6.5 Länsstyrelsernas bedömning av effekter av anslag 1:11

För att få en bättre uppfattning om vilka effekter anslag 1:11 har haft i havs- och vattenmiljön har länsstyrelserna ombetts att för 2023 års återrapportering göra en övergripande kvalitativ bedömning av utvecklingen av fyra olika miljöproblem de senaste fem åren. De miljöproblem som valts ut är miljögifter, övergödning, försurning och fragmenterade livsmiljöer. Förutom att redovisa utvecklingen har de även fått i uppgift att bedöma vilka effekter insatserna från anslag 1:11 har haft på miljön, både långsiktigt och kortsiktigt. Nedan följer en sammanställning av bedömningarna.

6.5.1 Bedömning miljögifter

Miljögifter i vattenmiljön såsom tungmetaller, bekämpningsmedel och läkemedelsrester är idag ett miljöproblem som hotar både ekosystem och människors hälsa. Föroreningarna kommer främst från industri, jordbruk och avlopp. Miljögifter kan bland annat ackumuleras i vattenlevande organismer vilket påverkar näringskedjan och kan orsaka allvarliga hälsoeffekter. I figuren nedan redovisas en fördelning av utvecklingen av förekomst av miljögifter baserad på länsstyrelsernas kvalitativa bedömning.

Figur 18 Länsstyrelsernas kvalitativa bedömning om hur förekomsten av miljögifter har utvecklats i länet de senaste fem åren, fördelat per antal län som bedömer att utvecklingen har minskat, ökat, är oförändrad eller oklar.

Av tjugoen länsstyrelser anger två att förekomsten av miljögifter är oförändrad. Anledningen till att ett av länen bedömer att förekomsten av miljögifter är oförändrad är att rening, reglering och sanering går så långsamt att det inte gör någon större skillnad i mängden gifter i miljön. Länet menar på att det behövs mer resurser och fler regleringar av användningen av farliga ämnen för att utsläppen ska minska.

Fem län anger att förekomsten av miljögifter har ökat de senaste fem åren. En anledning till att det har ökat är att kartläggningen och metoderna för att mäta miljögifter har förbättrats och därför upptäcks fler gifter. De ser dock att användningen av kemikalier i samhället har ökat, som en konsekvens av ökad konsumtion, och därmed även förekomsten av miljögifter. Flera län nämner att det är svårt att bedöma hur stor ökningen varit men understryker att förekomsten av miljögifter sker i en mycket större utsträckning än väntat.

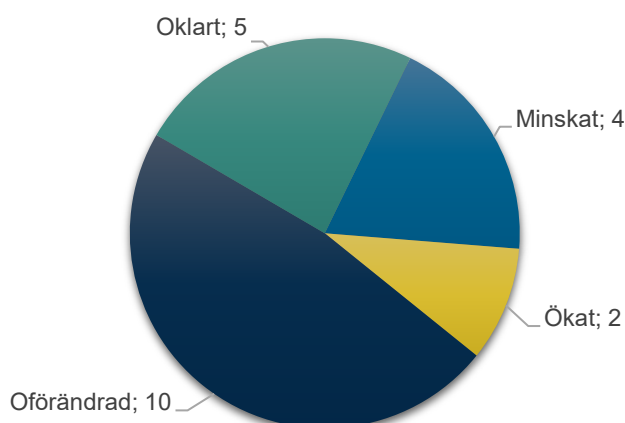
Endast en länsstyrelse anger att de bedömer att förekomsterna har minskat. De understryker dock att det är en relativt liten minskning då äldre mer kända miljögifter har åtgärdats samtidigt som nya mer okända har tillkommit.

Hela tretton av de tjugo länstyrelserna bedömer att förekomsten av miljögifter är oklart. Flera länstyrelser påpekar att brist på resurser för provtagning och otillräcklig kunskap om nya miljögifter är huvudorsakerna till svårigheter att följa utvecklingen av dessa föroreningar. Kombinationen av begränsade medel och bristande förståelse utgör hinder för effektiv övervakning och åtgärder mot miljögifter. En länstyrelse nämner också att utvecklingstakten av nya ämnen är snabbare än vad man hinner mäta och att kunskapen om utvecklingen av miljögifter över tid i länet är bristfällig vilket gör bedömningen osäker. En annan länstyrelse nämner att framväxten av nya miljöfarliga ämnen, som sprids till sjöar och vattendrag, också gör bedömningen svår av vad de har för påverkan på miljön och hälsa. En annan länstyrelse beskriver att de arbetar aktivt med att minska utsläppen av miljögifter genom både kommunikativa, strategiska och konkreta åtgärder och trots goda exempel på miljöförbättrande arbeten bedöms utvecklingstrenden av miljöfarliga ämnen oklar. Flera län påpekar även att många miljögifter är långlivade, vilket innebär att det tar lång tid att se effekter av genomförda åtgärder i miljön.

Flera länstyrelser nämner exempel på där medel från anslag 1:11 genom exempel LOVA-projekt eller LIFE-projekt har använts för att åtgärda lokala förekomster av miljögifter.

6.5.2 Bedömning övergödning

Övergödning är ett miljöproblem som uppstår när näringsämnen, särskilt kväve och fosfor, släpps ut i vattendrag eller hav. Dessa näringsämnen kommer oftast från jordbruk, avlopp och industri. Övergödning främjar överdriven tillväxt av alger, vilket skapar så kallade algäckor. När dessa alger dör och bryts ner av mikroorganismer, konsumeras syre, vilket resulterar i syrebrist i vattnet. Detta kan skada vattenlevande organismer och leda till ekologiska obalanser i de akvatiska ekosystemen.

Figur 19 Länstyrelsernas kvalitativa bedömning om hur övergödningen har utvecklats i länet de senaste fem åren, fördelat per antal län som bedömer att utvecklingen har minskat, ökat, är oförändrad eller oklar.

Fyra av de tjugo länstyrelserna bedömer att övergödningen har minskat i deras län. Länstyrelserna anger att åtgärder, finansierade genom exempelvis anslag 1:11, som ökad tillsyn av avloppsreningsverk och små avlopp, anläggande av våtmarker, tvåstegsdiken och strukturkalkning, har förbättrat vattenmiljön. En länstyrelse påpekar att övergödningen inte är lika utbredd i hela länet, men det finns fortfarande områden med betydande problem. Trots detta är trenden positiv tack vare vidtagna åtgärder. Andra länstyrelser nämner att graden av övergödning har minskat i sjöar och vattendrag under de senaste fem åren, medan graden av övergödning i havet i stort sett varit oförändrad.

Av tjugoen län bedömer tio att övergödningen är oförändrad de senaste fem åren. För de län som historiskt sett inte har haft ett så stort problem med övergödningen är arbetet inriktat på förebyggande åtgärder snarare än att minska utsläpp av övergödande ämnen. Andra län, med större övergödningssproblem, anser att situationen är oförändrad på grund av den tid det tar innan åtgärders effekter syns. I dessa län finns dock flera projekt finansierade av anslag 1:11, såsom LIFE IP Rich Waters och LOVA-projekt, med åtgärder såsom anläggning av våtmarker och tillsyn av avloppsreningsverk, vilka bör minska övergödningen på sikt.

En länsstyrelse berättar att anslag 1:11, genom LOVA-bidrag, har bland annat bidragit till att ta fram underlag för åtgärdsplanering. Medlen har möjliggjort att länet kunnat anställa en åtgärdssamordnare som främjar lokal åtgärdsarbetet genom dialog, samarbete, och kunskapsuppbyggnad. Särskild uppmärksamhet har riktats mot sjöar i inlandet som uppvisat övergödningseffekter, där skogsbruk identifierades som huvudsaklig påverkanskälla. Länet har pågående utredningar i samverkan med berörda kommuner för att öka kunskapen om orsaken till dessa övergödningseffekter.

En annan länsstyrelse förklarar att övergödningen i akvatiska miljöer på övergripande nivå har under de senaste fem åren varit oförändrad i länet. De framhäver dock att lokalt har situationen kunnat förbättras genom vidtagna åtgärder. Länet nämner också att data från miljöövervakningen visar att utvecklingen i länets sjöar, vattendrag och kustvatten har varit positiv under många år, men tycks i många fall ha stannat av under det senaste årtiondet.

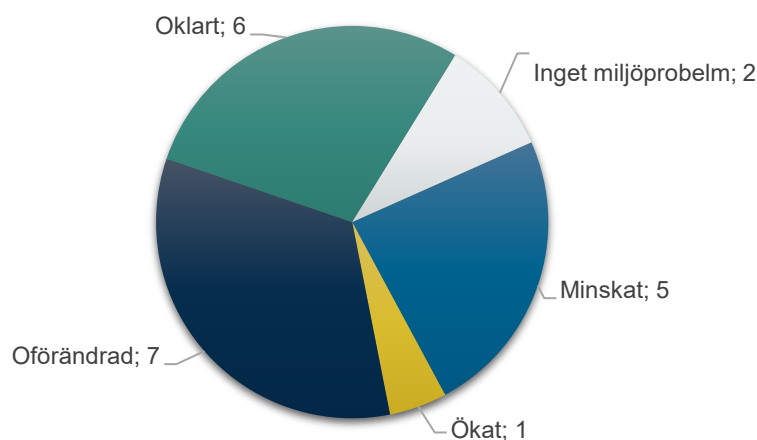
Fem av länen konstaterar att bedömningen av övergödningens utveckling har varit oklar under de senaste fem åren. Ett av länen redovisar att det görs många åtgärder men att det samtidigt uppstår nya utsläppskällor. Länet förklarar att de flesta vattendrag är kraftigt modifierade genom utdikning av myrar, vilket innebär att det skapar en snabbare väg för vattnet ut till havet och på så sätt ökar övergödningen i havet. Samtidigt så noterade länet något minskade fosforhalter men ökade kvävehalter. Det är alltså olika förutsättningar beroende på utsläppskälla och gör det därför svårt att göra en helhetsbedömning om övergödningens utveckling i länet. Ett annat län nämner att det inte finns tillräckligt mycket data, resurser eller miljöövervakning för att kunna göra bedömningarna och därför är graden av övergödning oklart i länet.

Två län bedömer att övergödningen har ökat. Ett av länen nämner att övergödning är ett av de största miljöproblemet i länet, där omfattande jordbruk samt flera stora och mellanstora orter där bidraget av näringsämnen från reningsverken påverkar miljön negativt. Beräkningar som länsstyrelsen gjort visar att fosfortransporter i de större åarna måste minska med åtskilliga ton för att god ekologisk status ska uppnås. Länet redovisar att flera stora åtgärdsprojekt som finansierats av anslag 1:11 har påbörjats under de senaste åren. Dock förväntas det ta lång tid innan effekterna av dessa åtgärder får fullt genomslag i miljön och även då bedömer länet att det både saknas resurser och styrmedel för att åtgärda problemet. Det andra länet delar liknande bedömningar men nämner att ökningen av övergödning troligtvis också beror på förbättrad kartläggning och mätningar, samt att klimatförändringarna har förlängt odlingsperioden som följd.

6.5.3 Bedömning försurning

Försurning är ett miljöproblem som uppstår när sura ämnen, såsom svaveldioxid och kväveoxider, släpps ut i atmosfären genom exempelvis förbränning av fossila bränslen och industriella processer. Dessa ämnen bildar sur nederbörd och sura depositioner när de når marken, vilket påverkar vattendrag och mark. Försurning leder till sänkt pH-värde i vattnet, vilket

kan skada vattenlevande organismer som fisk och insekter. Det påverkar även ekosystemets näringskedja och minskar den biologiska mångfalden.

Figur 20 Länsstyrelsernas kvalitativa bedömning om hur försurningen har utvecklats i länet de senaste fem åren, fördelat per antal län som bedömer att utvecklingen har minskat, ökat, är oförändrad, oklar eller inget miljöproblem.

För två av länen är försurning inget miljöproblem. Detta beror till stor del på att de har mycket kalkberggrund i länen.

Fem av länen bedömer att graden av försurning har minskat de senaste fem åren. Ett av länen anger att mindre än två procent av länets sjöar är försurade och utvecklingen bedöms som positiv. Ett annat län bedömer också att försurningen är relativt låg och att de har observerat en ökning av pH-värdet i flera områden under de senaste fem åren även utan användning av kalkning. Två av länen är dock inte lika positiva men ser ändå en minskning där ett av länen bedömer att det främst beror på minskade svavelutsläpp. De bedömer dock att åtgärder, såsom kalkning, fortsatt behövs i lång tid framöver för att minska påverkan från skogsbruket och utsläpp av kväveoxider. Det andra länet rapporterar att graden av den antropogena försurningen genom surt nedfall har minskat men att dagens försurning är fortsatt stor i länet. De bedömer även att skogsbruk och annan markanvändning bidrar till en ökad försurning i länets vattenmiljöer.

Sju av länen bedömer att graden av försurning är oförändrad under de senaste fem åren. En länsstyrelse har fått sämre värden i de vatten där de kalkar men bedömer att detta snarare beror på att provtagningen har blivit bättre. De bedömer också att i de vatten som inte kalkas är graden av försurning den samma. Återhämtningen som observerats tidigare har avstannat därför är bedömningen att försurningen är oförändrad. Ett annat län bedömer att den atmosfäriska försurningen inte längre är ett problem i länet. Dock pekar de på att ökad exploatering i kustnära områden kan öka risken för oxidering av sulfidjordar, vilket i sin tur kan resultera i lokalt ökad belastning från sura sulfatjordar. De ser också att ökade infrastrukturprojekt längs kusten på sikt kan medföra ökad belastning av försurande ämnen.

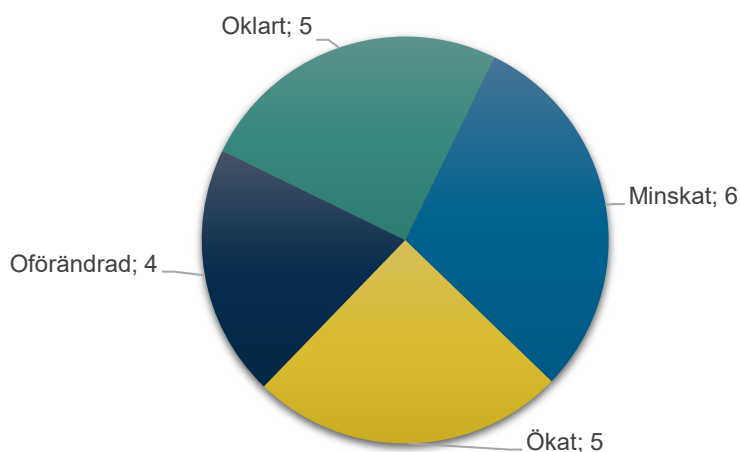
Sex av länen bedömer att det är oklart om försurningen ökar eller minskar under de senaste fem åren. Ett av länen rapporterar att vissa vatten har återhämtat sig, men på grund av brist på finansiella resurser har möjligheten att genomföra kalkning minskat. De noterar att några av dessa vatten nu börjar återförsuras. Länet poängterar att de saknar data och att det gör att de inte har en tydlig bild av försurningstrycket från exempelvis skogsbruket. Flera av länsstyrelserna bedömer också att det är bristen på bra data och miljöövervakning som gör att bedömningen är

oklar. Ett annat län påpekar svårigheten att göra en fullständig bedömning över en så kort period som fem år. Trots detta konstaterar de att den positiva förändring som var påtaglig för två decennier sedan har avtagit, och det finns fortsatt ett betydande behov av åtgärder för att hantera och förbättra situationen.

Endast ett län bedömer att försurningen ökar tydlig i deras län. De förklarar att ökningen huvudsakligen beror på en ökad brunfärgning av vattnet, intensifierat skogsbruk och ökad frekvens skyfallsliknande regnen. Inom kalkeffektuppföljningen noterar de lägre pH-värden de senaste åren, och i många försurade vattendrag har dessa sjunkit till nivåer som aldrig tidigare registrerats. De observerar också att flodpärlmusslan inte längre reproducerar sig i de flesta områden utan kalkning och att de är särskilt känsliga för låga pH-nivåer.

6.5.4 Bedömning fragmenterade livsmiljöer

Fragmenterade livsmiljöer är miljöer som uppstår när naturliga områden blir uppdelade i mindre och isolerade delar på grund av bland annat mänskliga aktiviteter som skogsavverkning, urbanisering eller infrastrukturutveckling. Denna fragmentering hindrar naturliga ekologiska processer och skapar barriärer för djurs och växters rörelse. Det kan leda till förlust av biologisk mångfald, ökad känslighet för yttre påverkan och svårigheter för populationer att överleva och anpassa sig.

Figur 21 Länsstyrelsernas kvalitativa bedömning om hur fragmenterade livsmiljöer har utvecklats i länet de senaste fem åren, fördelat per antal län som bedömer att utvecklingen har minskat, ökat, är oförändrad, oklar eller inget miljöproblem.

Sex av de tjugo länen bedömer att fragmenteringen av livsmiljöerna har minskat de senaste fem åren. Samtliga redovisar att minskningen är tack vare de åtgärder som bland annat genomförs genom anslag 1:11, såsom restaurering, LOVA-bidrag och LIFE-projekt. Ett län rapporterar att antalet fragmenterade livsmiljöer har minskat, men att den takten som åtgärder genomförs idag inte räcker till trots att antalet åtgärder har ökat. Dock har de med hjälp av bidrag från anslag 1:11 startat upp ett projekt att återställa de 360 mil långa flottlederna i länet. Denna satsning syftar till att minska fragmenteringen och främja en mer sammanhängande livsmiljö för att stödja den biologiska mångfalden. Kortsiktigt ser de att åtgärderna medför att fler vattendrag har förutsättningar att uppnå god ekologisk status och hoppas i förlängningen att det ska öka den biologiska mångfalden. Länet har även flera kommuner som börjat arbeta aktivt med att restaurera vattendrag, och söker LOVA-bidrag för detta. Ambitionen är att utveckla arbetet i länet tillsammans.

Fyra av länen bedömer att fragmenteringen av livsmiljöer är oförändrade de senaste fem åren. Ett län redovisar att antalet fragmenterade sötvattensmiljöer bedöms ha minskat till följd av ett målmedvetet åtgärdsarbete med att restaurera vattendrag och undanröja vandringshinder, bland annat med bidrag från anslag 1:11. Däremot bedömer de att fragmenteringen av livsmiljöer i kustvatten har ökat under senare år och därför anser de att den är oförändrad. Ett annat län berättar att de åtgärdar flera vandringshinder årligen, men att de inte känner till hur exempelvis nyanlagda vägtrummor fungerar. De ser att åtgärdsbehovet är stort och understryker att när bara 0,5 % av vandringshindren i länet är åtgärdade kan man därför inte säga att det är en positiv trend.

Fem av länsstyrelserna bedömer att det är oklart om huruvida fragmenteringen av livsmiljöer ökar eller minskar. Ett län berättar att den arbetsgrupp som har hand om grön infrastruktur har upphört inom länet och därför har de ingen data eller kunskap om området. Ett annat län berättar att det sker omfattande arbete för att minska graden av fragmentering av de akvatiska livsmiljöerna. De redovisar att genom finansiering via 1:11-anslaget har en rad fysiska åtgärder genomförts till exempel LIFE- och LOVA-projekt och kalkning genomförts som bidrar positivt till att minska fragmenteringen av vattenlandskapet. Länet framhåller samtidigt att det pågår aktiviteter med potentiella påverkningar, vilka kan leda till ökade barriäreffekter och en utarmning av länets akvatiska livsmiljöer, vilket innebär en ökad fragmentering. De understryker också bristen på undersökningar eller andra observationer som ger objektiva data för att avgöra vilken av dessa riktningar som har störst inverkan på antalet fragmenterade livsmiljöer. Flera län noterar att det saknas tillräckligt underlag för att bedöma utvecklingen av fragmenterade livsmiljöer. De betonar att de vidtar åtgärder mot vandringshinder, men samtidigt identifierar de risker för att nya hinder kan uppstå. En orsak till detta är att man ibland behåller vatten för att hantera torrperioder, vilket kan öka risken för fragmentering av livsmiljöer.

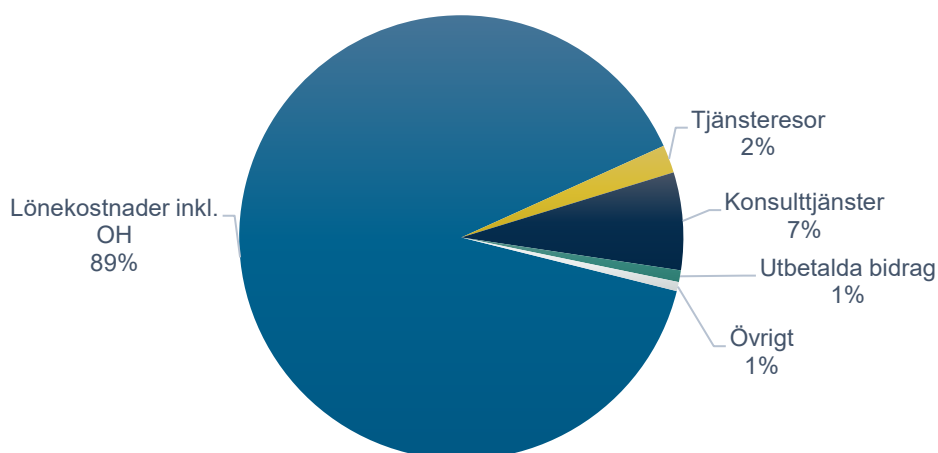
Fem av länen bedömer att antalet fragmenterade livsmiljöer har ökat de senaste fem åren. Ett län bedömer att trots genomförda åtgärder i länet ökar fragmenteringen av vattenmiljöerna. Exploateringsprojekten tros vara en bidragande faktor till den ökande fragmenteringen inom området. Ett annat län berättar att miljömålsindikatorn "Kustnära byggande" visar på en kontinuerlig exploatering längs kusten utan en minskande trend. Andelen bebyggelsepåverkad havsstrandlinje ökar gradvis, vilket påverkar livsmiljöerna längs kusten negativt. Trots detta framhåller de att fragmenteringen av livsmiljöer i sjöar och vattendrag minskar långsamt tack vare pågående arbete för att återskapa vandringsmöjligheter för fisk och andra vattenlevande organismer. Ett annat län bedömer att fragmenteringen av livsmiljöer har ökat, främst på grund av en ökad exploatering av stränder och en generell ökning av urbaniseringen i länet. Även om det pågår arbete för att åtgärda vandringshinder, understryker de behovet av ytterligare resurser för att vända utvecklingen och skapa en mer positiv trend.

7 Förstärkt arbete med vattenverksamheter (villkor 2)

Högst 40 000 000 kronor ska användas till vägledning, tillsyn, prövning och omprövning av vattenverksamheter, inkl. myndigheternas genomförande av lagstiftningen som innebär att vattenkraften ska förse med moderna miljövillkor på ett samordnat sätt med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel, samt till restaurering och biologisk återställning. Av det angivna beloppet ska minst 30 000 000 kronor fördelas ut till länsstyrelserna enligt en fördelningsnyckel som beslutas av Havs- och vattenmyndigheten i samråd med länsstyrelserna.

Totalt har HaV betalat ut 36 899 tkr för arbete inom villkor 2 med vattenverksamheterna. 35 422 tkr av medlen har betalats ut som bidrag till länsstyrelserna för arbetet med vattenkraft och för att ta fram bevarandeplaner inom Natura 2000. Enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning har de förbrukat 41 227 tkr, vilket är mer än vad HaV betalat ut. Detta beror på att länsstyrelserna fick använda en del av medlen från 2022 då tidsplanen för omprövningarna sköts upp ett år.

I figuren nedan visas hur länsstyrelserna har fördelat sina kostnader under 2023. Mestadels av medlen har gått till lönekostnader.

Figur 22 Procentuell fördelning av kostnader inom villkor 1 medfinansiering, enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning.

7.1 Länsstyrelsernas arbete med omprövning av vattenkraft

I januari 2023 beslutade regeringen att inga ansökningar om omprövningar enligt den nationella planen behövde lämnas in under 2023. Beslutet innebar att tidsplanen sköts fram med ett år för samtliga prövningsgrupper från 2023 och framåt. Länsstyrelserna har under 2023 fortsatt arbetet med samverkan inom de olika prövningsgrupperna inför att vattenkraftsägarna ska lämna in sina ansökningar. Samverkan har skett både digitalt och via fysiska möten. Under 2022 lämnade lite drygt hundra vattenkraftverk in sina ansökningar till mark- och miljödomstol och domstolarna har under 2023 fortsatt med handläggningen av dessa. Länsstyrelserna har yttrat sig till domstolarna om de anser att ansökningarna behöver kompletteras samt även yttrat sig i de ärenden som domstolarna har kungjort.

HaV har tagit fram ett digitalt verktyg, Strömmen⁷, där fakta om omprövningarna presenteras. Den 1 december 2023 redovisade HaV tillsammans med Energimyndigheten och Svenska kraftnät en uppföljning av arbetet med den nationella planen. Uppföljningen visar bland annat att flertalet verksamhetsutövare ansöker om att anlägga någon form av faunapassage, vilket är positivt för vattenmiljön. Det är också flera verksamhetsutövare med små anläggningar som, på eget initiativ, väljer att avveckla sin verksamhet. Det är små dammanläggningar i små vattendrag och där kommer strömsträckor att återskapas, vilka är en bristvara i vattendragen.

För att stödja genomförandet av nationell plan för omprövning av vattenkraften (NAP) har Länsstyrelserna har bildat en nationell NAP-grupp som koordinerar arbetet med samverkan och omprövningarna mellan länen. NAP-gruppen har anordnat ett flertal temamöten under 2023 där handläggare på länsstyrelserna har kunnat delta.

Några länsstyrelser har även genomfört riktade tillsynsinsatser gällande vattenkraftverk och dammanläggningar.

7.2 Bevarandeplaner Natura 2000

I Sverige finns ca 4 100 Natura 2000-områden och kring 10 procent av dessa bedöms påverkas av vattenkraft. Alla Natura 2000-områden ska ha en bevarandeplan, som fastställs av respektive länsstyrelse efter utpekandet till Natura 2000-nätverket. Länsstyrelserna fick i sitt regleringsbrev för 2021, 2022 och 2023 i uppdrag att genomföra en översyn av bevarandeplanerna för Natura 2000-områden som berörs av den nationella planen för moderna miljövillkor för vattenkraft (NAP).

Målet med översynen av bevarandeplanerna är att både identifiera eventuell påverkan från vattenkraft och precisera åtgärder som behövs för att uppnå bevarandemålen i de berörda Natura 2000-områdena. Resultatet är ett mer gediget och uppdaterat underlag inför omprövningen av vattenkraft, som förväntas leda till miljövillkor som ser till att påverkan på Natura 2000-områdena inte äventyrar bevarandevärdena.

HaV fördelade 3 992 tkr till 19 länsstyrelser att användas under 2023 och 84 procent av bidraget har förbrukats (Tabell 15). Bidraget är inte avsett att täcka alla kostnader och länsstyrelsernas faktiska kostnader för översynen är betydligt större.

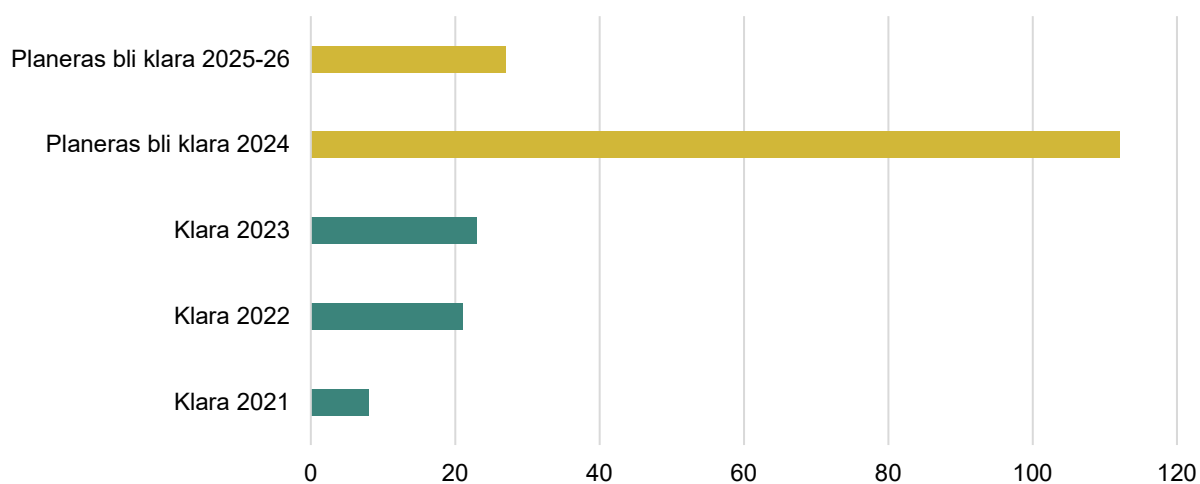
Tabell 15 Utbetalda medel från HaV jämfört med länsstyrelsernas förbrukning enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning.

Länsstyrelse	Utbetalt från HaV	Förbrukning	Andel använt bidrag
Blekinge län	169 600 kr	169 600 kr	100%
Dalarnas län	186 200 kr	186 200 kr	100%
Gävleborgs län	208 400 kr	184 586 kr	89%
Hallands län	186 200 kr	186 200 kr	100%
Jämtlands län	125 200 kr	125 200 kr	100%
Jönköpings län	319 400 kr	319 400 kr	100%
Kalmar län	250 600 kr	250 600 kr	100%
Kronobergs län	275 000 kr	22 210 kr	8%

⁷ <https://www.havochvatten.se/arbete-i-vatten-och-energiproduktion/vattenkraftverk-och-dammar/nationella-planen-nap/strommen---visualisering-over-omprovning-av-vattenkraften.html>

Norrbottens län	97 400 kr	97 400 kr	100%
Skåne län	319 400 kr	319 400 kr	100%
Södermanlands län	93 000 kr	51 313 kr	55%
Uppsala län	186 200 kr	186 200 kr	100%
Värmlands län	416 000 kr	361 971 kr	87%
Västerbottens län	75 200 kr	9 571 kr	13%
Västernorrlands län	319 400 kr	228 595 kr	72%
Västmanlands län	386 000 kr	323 064 kr	84%
Västra Götalands län	164 000 kr	133 883 kr	82%
Örebro län	151 800 kr	151 800 kr	100%
Östergötlands län	63 000 kr	39 061 kr	62%
Totalt	3 992 000 kr	3 346 253 kr	84%

Länsstyrelserna har hittills startat översyner av 191 bevarandeplaner och 27% blev klara under perioden 2021 till 2023. Under perioden 2024 till 2026 förväntas 139 bevarandeplaner bli klara där merparten förväntas bli klara 2024.

Figur 23 Antalet bevarandeplaner under perioden 2021–2026 uppdelat på klara och inte klara enligt länsstyrelsernas verksamhetsredovisning.

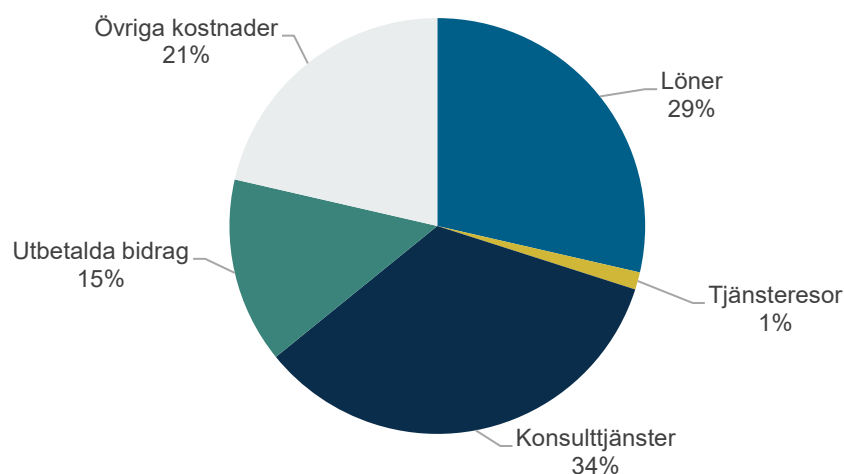
8 Invasiva främmande arter (villkor 3)

En förstärkt satsning på 31 000 000 kronor får användas för att förebygga och förhindra introduktion och spridning av invasiva främmande arter, bl.a. enligt förordningen (2018:1939) om invasiva främmande arter.

Under 2023 betalade HaV ut 22 921 tkr för arbete med att förebygga och förhindra introduktion och spridning av invasiva främmande arter (IAS). Av medlen som gick till länsstyrelsernas betalades 5 520 tkr ut i bidrag via särskilda beslut till olika länsstyrelser, bland annat till projekt för bekämpning av bäckröding, kanadaröding, utrotning av signalkräfta på Öland, samt för akutinsatser efter fynd av lädersjöpung och större rovmärla, två för Sverige nya arter. Totalt betalades 3 111 tkr ut till olika uppdrag varav den största andelen gick till uppdateringen av den riskklassificering av främmande arter som senast utfördes 2018. Riskklassning av främmande arter är ett viktigt kunskapsunderlag för allt arbete med invasiva främmande arter av nationell betydelse. Utöver medlen som betalades ut 2023 gjorde HaV en förutbetalning av IAS-medel i december 2022 på 13 310 tkr som gick till länsstyrelserna. Medlen har fått användas under 2023.

8.1 Länsstyrelsernas arbete med IAS

Enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning förbrukade länsstyrelserna 34 543 tkr med arbetet mot IAS. De största kostnaderna var konsulttjänster och löner följt av övriga kostnader, se figuren nedan.

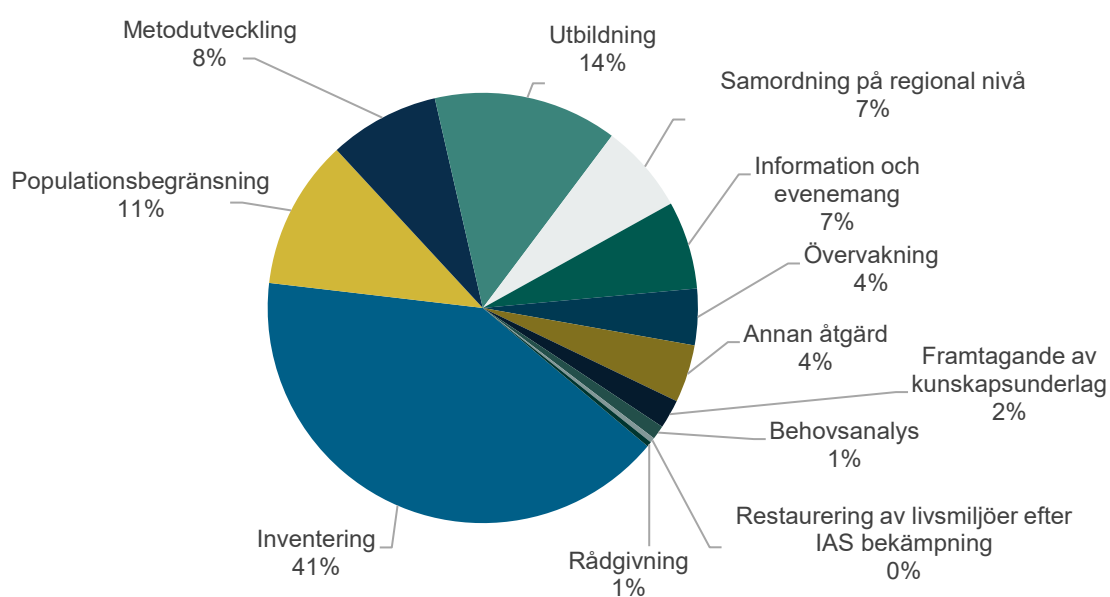

Figur 24 Procentuell fördelning av förbrukade medel för arbetet mot IAS enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning.

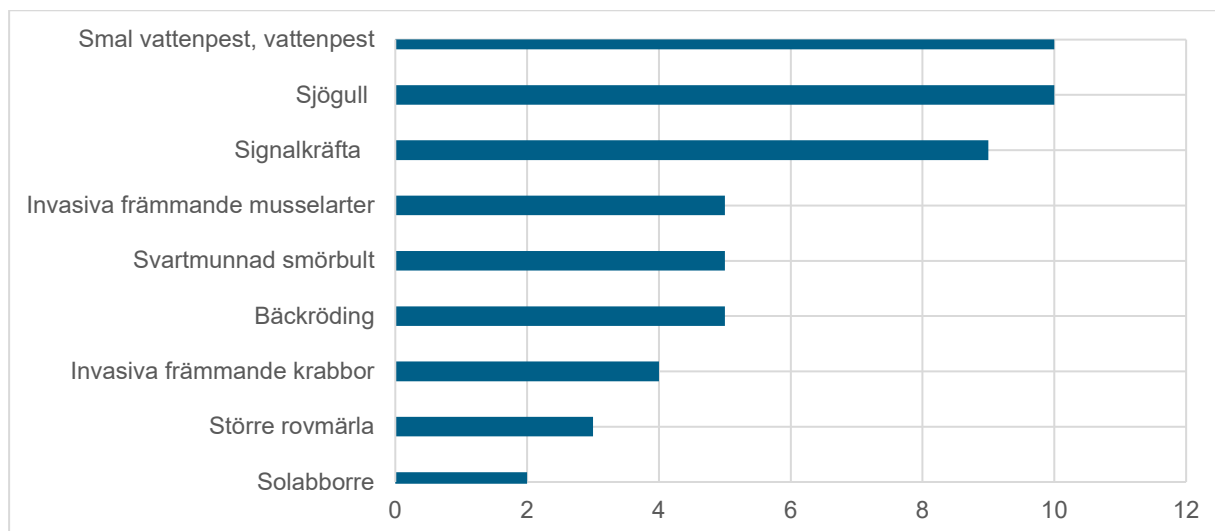
Av länsstyrelsernas återrapportering framgår att inventering är den största åtgärds-posten vilket visar att kartläggningen och kunskapsunderlaget om invasiva arter i vatten fortfarande är bristfällig. Ökad kunskap och ett ökat medvetande om problemet med invasiva arter kan underlätta arbetet med kartläggning av arter då fler rapporter från fler källor ger en bättre bild. Därför är en viktig del i arbetet med invasiva arter att aktivt arbeta med åtgärder så som "utbildning", "information och evenemang" och "samordning på regional nivå".

Många av de projekt som hamnar under etiketten "populationsbegränsning" handlar om decimeringsfiske av bland annat svartmunnad smörbult och bäckröding. Syftet med dessa åtgärder är att sänka antalet individer i en population för att ge inhemska arter konkurrensfördel och en möjlighet att anpassa sig till de främmande arterna. Länsstyrelsen i Jämtland har ett projekt för metodutveckling av decimeringsfiske av kanadaröding har i år gett goda resultat med tydlig tillväxt hos den inhemska rödingen i samma vatten.

Flera länsstyrelser arbetar aktivt med metodutveckling för bekämpning av vattenpest och smal vattenpest. Metodutvecklingen behövs för att kunna anpassa bekämpningen efter miljöernas förutsättningar och resultaten bör kunna appliceras även på andra vattenlevande invasiva kärleväxter som har liknande växtsätt till exempel EU-listade arter som kabomba och kamslinga.

Figur 25 Procentuell fördelning av förbrukade medel från det samlade länsstyrelsebeslutet per åtgärdsstyp enligt länsstyrelsernas verksamhetsredovisning.

Figur 26 De arter som flest länsstyrelsen arbetat med under 2023 med medel som fördelats via det samlade länsstyrelsebeslutet. I figuren visas bara ett urval av arter som länsstyrelsen har angivit i sin återrapportering.

Bland de arter som länen har arbetat med under 2023 är det särskilt vattenpest, smal vattenpest, signalkräfta, två arter på EU:s förteckning, samt sjögull, en art av nationell betydelse, som flest länsstyrelser riktat sina insatser mot (Figur 26).

Under 2023 var det flera invasiva främmande arter som hittades i landet för första gången. Större rovmärla, mindre rovmärla och *Pontogammarus robustoides* (svenskt namn saknas) är tre små invasiva kräftdjur som alla hittades i samband med miljöövervakningen. Lädersjöpung hittades för första gången på västkusten och kamslinga, en EU-listad art, upptäcktes i Kalmar län. Under 2024 kommer bekämpningen av kamslinga påbörjas i större skala.

I övrigt har två nya fynd av arter som tidigare utrotats i Sverige upptäckts på två nya platser. Den ena arten är sydfyrling som tidigare bara hittats en gång och då utrotats. Denna gång hittades den i Halland och populationen är nu under bekämpning. Den andra arten är solabborre som tidigare påträffats och utrotats på ett fåtal lokaler i södra halvan av Sverige men har nu hittats på ytterligare en lokal i Skåne. Åtgärder planeras under 2024.

Ett bestånd av signalkräfta hittades på Gotland vilket länsstyrelsen snabbt åtgärdade. Detta gör att Gotland idag är helt fritt från signalkräfta och kräftpest vilket ger goda bevarandemöjligheter för den hotade flodkräftan.

9 Åtgärdsarbete övergödning (villkor 4)

Anslagsposten får användas för åtgärdsarbetet mot övergödning, vilket bl.a. kan omfatta bidrag till länsstyrelser för åtgärdsarbetet och att underlätta och stödja arbetet med åtgärdssamordning mot övergödning i avrinningsområden.

Totalt har 32 161 tkr betalats ut för arbete inom villkor 4, åtgärdsarbete inom övergödning. Merparten, 85,8 procent, av de utbetalda medlen har gått till olika uppdrag och 14,2 procent har gått till bidrag.

9.1 Övergödningsarbete inom havsmiljöförvaltning

De flesta övergödningsåtgärder behöver ske på land för att säkerställa att närsalter inte orsaka övergödning i varken söt- eller saltvatten. De aktiviteter som orsakar övergödning sker även mest på land. Inom havsmiljöförvaltning används medlen under Villkor 4 för att identifiera problem, säkerställa åtgärdsbehovet, dimensionera åtgärder samt följa upp om åtgärder når den effektivitet som behövs.

Under 2023 används Villkor 4 medel inom havsförvaltning för att säkerställa expertstöd inom flera delar av förvaltningscykeln. Havsmiljöförordningen kräver att man bedömer miljöstatus för att kunna identifiera åtgärdsbehov. Medlen har gjort det möjligt för SMHI att arbeta tillsammans med finska experter med att ta fram en ny indikator för syrehalter i Bottniska viken som sedan användes i Helcoms HOLAS bedömning (Holistisk bedömning av Östersjön) samt i Sveriges nationella bedömning under Havsmiljöförordningen som skall beslutas i juni 2024. Även expertarbete kring marina näringsvävar och bottenfauna har fått stöd genom Villkor 4 eftersom SLU:s experter har påpekat att förändringar i fiskpopulationer påverkar även algblomningar och övergödning.

Nedan redogörs för några utvalda projekt som pågått under 2023.

9.1.1 Åtgärdsuppföljning i Björnöfjärdens avrinningsområde

Statusbedömningar görs för att identifiera åtgärdsbehov samt möjliggöra planering och uppföljning av åtgärder. Under 2023 lämnade HaV bidrag till SLU för att göra en detaljerad analys över åtgärdseffektivitet inom Björnöfjärdens avrinningsområde. Detta kommer medge bättre och mer precis åtgärdsplanering. Även effekten av fiskodlingsnedläggning i Västernorrlands kustvatten undersöks med hjälp av medel under Villkor 4. Det har observerats syrefattiga områden kring fekalierhögar i närheten av odlingsplatserna. Detta organiska material behöver brytas ner och återkoloniserar innan platserna är återställda. Information om återkoloniseringstakten kommer att utgöra ett underlag om återhämtning i andra delar av Östersjön.

9.1.2 Modelleringsarbete i havsmiljön

Medlen stödde även analys och modelleringsarbete hos SLU och SMHI. Helcoms analyser tyder på ett överskott i kvävebelastning från södra Sverige på nästan 10 000 ton, vilket är en ökning jämfört med 2012 när överskottet var "endast" 1 800 ton. Innan HaV tar fram förslag på åtgärder behöver dessa beräkningar granskas av SLU med oberoende modellering och mätdata. Helcoms

resultat kan bero på analysmetoden som i samband med extrema svängningar i nederbördsmängder under senare år kan överskatta kvävetillförseln. Detta gör att Helcoms metoder kommer att behöva granskas innan HaV yrkar för ytterligare begränsningar av kväveanvändning rekommenderas.

SMHI har också varit aktivt med modelleringsarbete åt Oskar, där länderna försöker skapa en liknande överenskommelse som Helcom har, genom att fastställa närsaltsbelastningstak som åtgärddar eller undviker övergödning. När dessa belastningstak tas fram blir det möjligt att skapa ett åtgärdsprogram för Västerhavet som åtgärddar övergödning men fortfarande tillåter en viss belastning. SMHI har även på beställning av HaV utfört analyser med kustzonsmodellen för att hitta kustvikar som kan ha problem med internbelastning. Internbelastning sker när sedimentet i viken läcker näringsämnen som sedan orsakar övergödning. För att åtgärda dessa vikar krävs både åtgärder på land för att minska närsalter i tillrinnande vatten, men också åtgärder för att hindra läckage från sedimentet genom att förbättra syreförhållanden eller binda närsalter till till exempel aluminium, såsom görs i sjöar. Genom att identifiera dessa vikar i modellen kan åtgärdsinsatser prioriteras och effektiviseras.

9.1.3 Expertstöd från BalticNEST Institute (BNI)

Syftet med uppdraget till BNI, och som sträcker sig från 2022 till 2024, är att utveckla och underhålla modellbaserat beslutstöd för internationellt arbete med ekosystembaserad förvaltning av Östersjön. Projektet förväntas leda till att expertstöd till Helcoms arbete upprätthålls och vidareutvecklas, inte minst inom övergödning, ekosystem och näringsvävsmodellering samt miljögifter. Specifikt kommer arbetet att vidareutveckla:

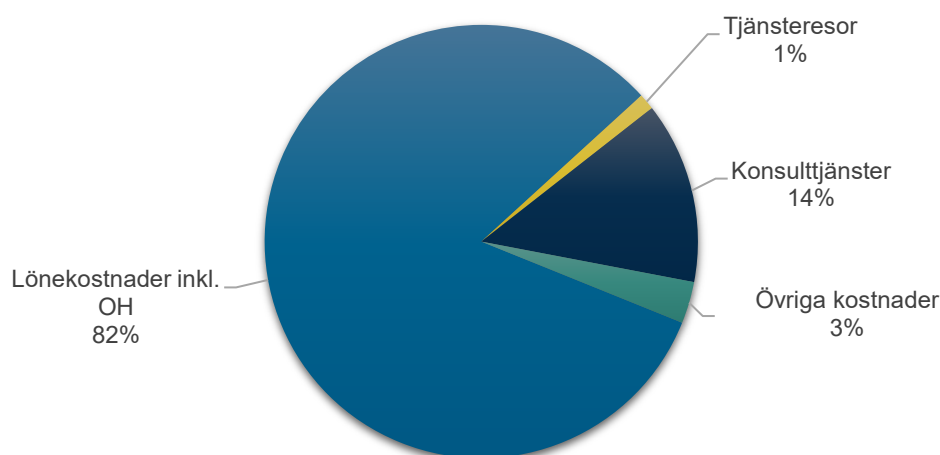
- databaser och modeller med holistiskt Östersjöperspektiv
- stöd till OSPAR rörande förvaltning av belastningsdata och databasutveckling
- vetenskapligt stöd till Helcoms arbete,
- det internationella BNI-nätverket samt
- kommunikation av relevanta frågor till nationella och internationella myndigheter, forskningsmiljöer och tillallmänheten

10 Marina skyddade områden (villkor 5)

Anslagsposten får användas till insatser för genomförande av ramverket för marint områdesskydd inklusive säkerställande av funktionaliteten i nätverket av marina skyddade områden.

Under 2023 betalade HaV ut 20 743 tkr från anslag 1:11 till arbete med marina skyddade områden. 11 120 tkr betalades ut som bidrag till kustlänsstyrelserna och 9 623 tkr betalades ut genom uppdrag där SLU är den största mottagaren.

Av de tilldelade medlen har länsstyrelserna förbrukat 11 437 tkr enligt deras ekonomiska redovisning, vilket är mer än tilldelade medel. Detta kan bero på att de själva har skjutit till pengar och redovisat fel eller att de redovisat kostnaderna för ett uppdrag i bidragsdelen. Merparten av kostnaderna har gått till lönekostnader på länsstyrelserna men även till konsulttjänster, se figuren nedan för mer information.

Figur 27 Procentuell fördelning av länsstyrelsens förbrukade medel för arbete med marint områdesskydd enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning.

Genom HaV:s beslut om bidrag till länsstyrelserna i kustlänen har myndigheten säkerställt att det finns personal på dessa länsstyrelser som har möjlighet att fortsätta arbetet med att implementera ramverk och regionala planer för marint områdesskydd vilket förväntas bidra till ett bättre sammanhängande nätverk av marina skyddade områden. Som ett led i detta arbete har myndigheten fortsatt ge bidrag till regionala samordnare för de två havsområdena i Östersjön; Bottniska viken och Egentliga Östersjön, där behovet av ett utökat skydd är som störst. I arbetet med att implementera ramverk och regionala planer har bland annat regionala förvaltningsråd för marint områdesskydd inrättats för samtliga tre havsområden med representanter från samtliga kustlänsstyrelser.

Även arbete med fiskereglering i marina skyddade områden fortsätter där SLU Aqua stöttar med underlag inför och under arbete med införande av fiskeregleringar är att säkerställa bevarandevärdena i dessa områden. HaV arbetar löpande, med stöd av vetenskapligt underlag,

för att införa nödvändiga fiskeregleringar i marina skyddade områden. Arbetet baseras på de behov som pekats ut av berörda länsstyrelser. HaV har också fortsatt finansiering av ett uppföljningsprogram i samarbete med SLU Aqua för att följa upp och studera effekter av fiskereglering kopplat till bevarandevärden i marina skyddade områden. Programmet för uppföljning av effekter av fiskeregleringar i marina skyddade områden är ett sätt att mäta effektiviteten i förvaltningen och funktionaliteten av skyddet och bygger bl.a. på fältundersökningar i de marina skyddade områdena Bratten, Kosterfjorden-Väderöfjorden, Fladen, Lilla Middelgrund, Stora Middelgrund och Röde bank.

11 Yrkesfiskets delaktighet för att förbättra fiskebestånds status och livsmiljö (villkor 6)

Högst 3 000 000 kronor får användas för projekt och åtgärder som avser yrkesfiskets delaktighet i forskningsprojekt eller metodutvecklingsprojekt som syftar till att förbättra fiskbestånds status och livsmiljöer eller som medfinansiering av motsvarande åtgärder inom havs- och fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

Totalt har 408 tkr betalats ut för att öka yrkesfiskets delaktighet. Medlen har gått till att arbeta vidare med regeringsuppdraget och pilotprojektet att implementera Remote Electronic Monitoring (REM) teknik, ett verktyg som består av kameror och sensorer, ombord på fiskefartyg.

11.1 Remote Electronic Monitoring (REM)

REM-teknik med kameror och sensorer ombord är det mest effektiva verktyget för att säkerställa att landningsskyldigheten efterlevs. Tekniken i ett REM-system används för att samla information i form av videofilmer och övriga data från fiskeaktiviteter. Information förs över digitalt från fartygen till myndigheten där den analyseras. REM anses bland annat vara en kostnadseffektiv metod för att kontrollera regler om landningsskyldigheten.

REM-systemet har varit installerat på två fartyg under året, båda fartygen fiskar inom det pelagiska segmentet. Kunskaperna och erfarenheterna från projektet är värdefulla för att möta kraven i den reviderade kontrollförfordningen som beslutats under senare delen av hösten 2023 och som träder i kraft i januari 2024.

12 Europeisk ål (villkor 7)

Anslagsposten får användas för kostnader i samband med förberedelser och genomförande av ett möte i syfte att ta fram en ny överenskommelse om europeisk ål inom ramen för arbetet inom konventionen för migrerande arter, CMS.

Inga medel har betalats ut från anslag 1:11 med stöd av villkor 7 under 2023.

13 FN:s havsrättskonvention UNCLOS och genomförandeavtal för marin biologisk mångfald (BBNJ) (villkor 8)

Anslagsposten får användas för förberedelser och aktiviteter inför och under förhandlingarna om ett genomförandeavtal för marin biologisk mångfald (BBNJ) under havsrättskonventionen Unclos.

I mars 2023 avslutades förhandlingarna om det nya globala BBNJ-avtalet för skydd och hållbart nyttjande av biologisk mångfald bortom nationell jurisdiktion med ett enhälligt antagande. HaV har under förhandlingarna deltagit i den svenska delegationen och bidragit med kunskap till förhandlingarna. Detta har framför allt i den del av avtalet som rör inrättande av områdesbaserade skyddsåtgärder samt med praktisk erfarenhet kring bedömning av kumulativa effekter och strategisk miljöbedömning i delen som rör miljöbedömning. Båda dessa delar finns nu med i det slutliga avtalet. HaV har nyttjat 1:11-anslagets villkor 8 för att med 29 tkr finansiera resekostnader som uppkom i samband med slutförhandlingarna av.

BBNJ-avtalet är antaget och ett stort antal stater har signerat det, dvs förklarat sig beredda att senare ratificera. Avtalet kommer dock först att träda ikraft när 60 parter ratificerat avtalet. I nuläget (mars 2024) är det bara två stater som har ratificerat, men inom bland annat EU pågår arbete för att möjliggöra ratificering för både unionen och dess medlemsstater.

För att effekter i miljön ska kunna uppnås och visas krävs att avtalet både träder i kraft och att det därefter börjar tillämpas. Exempel på effekter som kan förväntas är minskad negativ påverkan av nya aktiviteter i områden utanför nationell jurisdiktion genom att miljökonsekvensbedömningar enligt bestämmelserna i det nya avtalet utförs för aktiviteter som riskerar att ha negativ påverkan på biologisk mångfald där. På samma sätt innebär avtalet en process för att inrätta globalt gällande marina skyddade områden i områden utanför nationell jurisdiktion något som på sikt, om sådana områden inrättas, bedöms kunna medföra mycket positiva effekter för den biologiska mångfalden i dessa områden.

14 CCAMLR och Pame (villkor 9)

Anslagsposten får användas för genomförande och uppföljning av aktiviteter i samband med Sveriges ordförandeskap i kommissionen för bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis (CCAMLR) och i samband med genomförande och uppföljning av Sveriges ordförandeskap i Arktiska rådets arbetsgrupp för skydd av den marina miljön (Pame).

Totalt betalades 433 tkr ut till aktiviteter i samband med Sveriges ordförandeskap i kommissionen för bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis (CCAMLR) och i samband med genomförande och uppföljning av Sveriges ordförandeskap i Arktiska rådets arbetsgrupp för skydd av den marina miljön (Pame), se nedan.

14.1 CCAMLR

14.1.1 Expertstöd

Sverige bidrog under sitt ordförandeskap i CCAMLR till att få till stånd ett särskilt CCAMLR-möte om marina skyddade områden (MPA), som hölls i Santiago, Chile 2023. Mötets syfte var att ta fram en färdplan för arbetet med MPA:s utnynnade inte i några konkreta resultat, men ökade den gemensamma förståelsen för vad som behövs för att etablera ett representativt system av MPA:s i Antarktis. Havs- och vattenmyndigheten anlät vetenskapligt expertstöd från Göteborgs universitet för att bidra med underlag och delta i förberedande möten inför specialmötet, samt CCAMLR:s årsmöte.

14.1.2 Expertworkshop

Havs- och vattenmyndigheten har finansierat och deltagit som expert på en teknisk EBSA-workshop i Oslo 20–24 november 2023. Processen att utse EBSA-områden (Ecologically or Biologically Significant marine Areas) är viktig att få på plats för att fortsätta arbetet med att utse särskilt viktiga områden för biologisk mångfald i världshavet. Workshopen finansierades av Belgien, Tyskland, Norge och Sverige. Resultaten från workshopen kommer att tas upp som förslag för beslut på CBD-partsmötet CoP16 2024.

14.2 PAME

14.2.1 Arbetet inom PAME

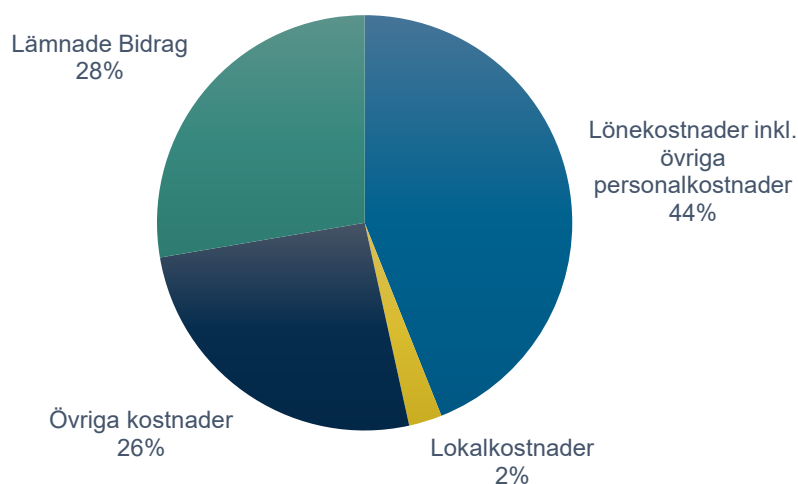
Under 2023 har 1:11-medel gått till bland annat en sammankomst i Stockholm i april, bidrag till PAME:s sjöfartsprogram Arctic Ship Traffic Data, samt resekostnader för att medverka på ett projektmöte. Medel har också använts till medverkan på Ospar:s arbetsgrupp om Arktis.

Medlen inom PAME har lett till ökad kunskap om Arktis marina miljö. HaV har som representant för Sverige medverkat i tre projekt som ökar kunskapsbasen om Central Arctic Ocean. Med en bättre förståelse och ökad kunskap kan det skapas bättre beslutsunderlag och på så sätt underlätta för beslutsfattare att ta informerade beslut. På grund av Rysslands invasion av Ukraina har officiella möten inte varit möjligt vilket har medfört att projekt tagit längre tid att genomföra.

15 Havsmiljöinstitutet (villkor 10)

Ett belopp om 10 000 000 kronor ska utbetalas till Göteborgs universitet för Havsmiljöinstitutet. Användningen av medlen ska redovisas enligt HaVs anvisningar.

Havsmiljöinstitutet (HMI) tilldelades 10 000 tkr under 2023 och har förbrukat hela bidraget. Majoriteten av bidraget har gått till lönekostnader och lämnade bidrag, se figuren nedan.

Figur 28 Procentuell fördelning av kostnader inom villkor 10, enligt HMI:s ekonomiska redovisning.

HMI bistår myndigheter med vetenskaplig kompetens inom havsmiljöområdet samt bedriver havsmiljörelaterad, tvärvetenskapligt analys- och syntesverksamhet. Bland de myndigheter som HMI bistår finns, förutom HaV, bland andra SMHI, SGU, Jordbruksverket och Naturvårdsverket. Resultaten av arbetet bidrar till att myndigheter med ansvar för att förbättra havsmiljön kan bedriva ett väl underbyggt förvaltningsarbete inom ramen för deras uppdrag.

Institutet har genomfört uppdrag på nationell, regional och internationell nivå, genom att bidra med vetenskaplig rådgivning och genom att medverka i och/eller koordinera internationella arbetsgrupper inom exempelvis Helcom, ICES och Ospar. Havsmiljöinstitutet har bland annat varit med och arrangerat Världshavsdagen den 8 juni, arrangerat och deltagit i seminarier under Almedalsveckan i Visby, Västerhavsveckan, Göteborgs jubileumsfestival och Östersjödagen. Havsmiljöinstitutet anordnade även tillsammans med svenska båtunionen och HaV en nationell båtmiljökonferens på Marstrand

Institutet har även svarat på remisser från myndigheter och departement och då bidragit med vetenskaplig kompetens i havsmiljöfrågor. Institutet har även förmedlat vetenskapliga experter för olika uppdrag genom sin expertförmedling och har även tillsammans med HaV administrerat finansiering av experter (sambandsvetare, ekonomer och jurister) till olika arbetsgrupper inom ICES på uppdrag av Formas.

Inom ramen för sitt uppdrag är Havsmiljöinstitutet värd för Havsförvaltningsakademien som ska främja vetenskap och kunskapsutbyte kopplat till den marina förvaltningen i Sverige.

Havsförvaltningsakademin vänder sig till tjänstemän från nationella och regionala myndigheter, kommuner och departement, samt forskare med inriktning mot ekosystembaserad förvaltning eller allmänna förvaltningsfrågor. Under året har en workshop genomförts och arbetet med att ta fram en antologi om svensk havsförvaltning och praktikers erfarenheter av denna har påbörjats.

Kunskap om havet sprids via kommunikationsprodukterna *Havsutsikt*, *havet.nu* och *Livet i havet*, samt via Havsmiljöinstitutets webb och rapportserie. Havsmiljöinstitutet har under 2023 även löpande presenterat miljötillståndet utifrån perspektivet från källa till hav på webbplatsen *Sveriges vattenmiljö* samt deltagit i vidareutvecklingen av *Tillståndet i Sveriges vatten* som kommer publiceras på Havs- och vattenmyndighetens webbplats.

16 Hållbart fiske (villkor 11)

Högst 2 000 000 kronor får användas för bidrag till ideella organisationers arbete som bidrar till att uppnå hållbart fiske genom att påverka utvecklingen av EU:s och annan internationell fiskeripolitik. Medlen betalas ut mot rekvisition.

Totalt användes 1 800 tkr inom en utlysning som riktades till svenska ideella organisationer för finansiering av arbete som syftar till bevarande, restaurering- och hållbart nyttjande av marina ekosystem och ekosystemtjänster med fokus på fisket i Östersjöregionen, arbete som kunnat bidra till utveckling av EU:s och annan internationell fiskeripolitik.

Bidrag kunde sökas för finansiering av kontinuerligt arbete eller för enskilda projekt, där sökande organisation exempelvis via analys-, forskning-, samordning-, och kommunikation, haft för avsikt att belysa aktuell situation eller bidra till ny kunskap kring ekosystembaserad förvaltning av regionala fiskbestånd.

Efter avslutad utlysningsperiod beviljade myndigheten två sökande organisationer medel, där The Fisheries Secretariat (FishSec) tilldelades 1 650 tkr och Östersjölaxälvar i samverkan (ÖiS) tilldelades 150 tkr.

I organisationens åiterrapportering till myndigheten framgår att FishSec med beviljade medel, vilka utgjorde kärnfinansiering av verksamheten under 2023, huvudsakligen arbetat för att stödja ett genomförande av EU:s gemensamma fiskeripolitik och dess målsättningar för ett hållbart fiske. Arbete som bland annat bedrivits genom ett aktivt deltagande i den rådgivande nämnden för Östersjön, Baltic Sea Advisory Council (BSAC), där man bidragit med inspel på skrivelser och processer inom ram för nämndens arbete. FishSec har även verkat för utbyten av idéer med intressenter, samt officiella representanter för fiskefrågor från samtliga EU:s medlemsländer i Östersjöområdet, inom det regionala förvaltningsorganet BALTFISH. Som registrerad observatör i det internationella havsforskningsrådet (ICES) har FishSec även deltagit i vetenskapliga arbetsgrupper, man medverkade även vid den första sessionen för den *Joint Special Group* som samlat EU:s medlemsstaters fiskeri- och miljömyndigheter beträffande förberedelse inför och implementering av EU:s handlingsplan för att skydda och återställa marina ekosystem.

FishSec avslutade samt påbörjade under 2023 även ett antal projekt som avsett belysa aktuell situation för specifika arter och bestånd i Östersjön. I organisationens redogörelse framgår att den övergripande målsättningen med verksamheten är att åstadkomma en hållbar fiskeriförvaltning och ett välmående Östersjön, en målsättning inom vilken man bedömer miljöorganisationernas stöd och arbete vara avgörande, det framgår att man under 2023 lyckats upprätta tätare samarbeten mellan olika miljöorganisationer och NGO:er i regionala fiskerirelaterade frågor.

I ÖiS åiterrapportering framgår att tilldelade medel bland annat bidragit till att organisationen kunnat anlita en konsult under 2023 för att växla upp sin medverkan inom Helsingforskommissionens (HELCOM) arbets- och expertgrupper FISH, GEAR och FISH-M, samt i den rådgivande nämnden för Östersjön, Baltic Sea Advisory Council (BSAC). I enlighet med redogörelsen har ÖiS under projektperioden deltagit vid sammanlagt 16 sådana sessioner, där man varit röst för en mer återhållsam och hållbar gemensam fiskeripolitik och kunnat lyfta

fiskerättsägarnas intressen i frågor som berört förvaltningen av de gemensamma bestånden. ÖiS har i större omfattning även kunnat delta vid intressentmöten och haft en mer aktiv roll inom framtagande av åtgärdsprogrammet för den nationella strategin för fritidsfisket och fisketurismen. Under projektperioden har ÖiS även arbetat specifikt för en bättre förvaltning av Östersjölaxen, där tilldelade medel exempelvis bidragit till kunskapsinsamling och sammanställning av data från svenska Östersjöälvarnas förvaltningsorganisationer, gällande bland annat sportfiskets fångster och uttag, fiskekortsintäkter, fisketryck, sjukdomssituation, vilket resulterade i rapporten *Förvaltningen av svenska östersjölaxälvar 2023*.

17 Ålfiskefångster (villkor 12)

Högst 6 000 000 kronor får användas till ett frivilligt program för uppköp av ålfiskefångster som genom transport och utsättning minskar antropogen dödlighet. Bidrag får lämnas till Sveriges Lantbruksuniversitet för arbete med utvärdering och forskningsinsatser som effektiviserar genomförandet av programmet.

Under 2023 har 2 143 tkr betalats ut i bidrag till SLU för att de ska kunna fortsätta att utvärdera och effektivisera genomförande av metoden fångst och transport av vuxen ål, så kallad trap and transport, som åtgärd för att minska antropogen mortalitet. Projektet har studerat överlevnad och beteende hos ål som fångats uppströms, innan de når vandringshinder, för att sedan återutsättas på en plats med fria vandringsvägar där de kan vandra vidare för att föröka sig. Ett av områdena som projektet fokuserar på är i vilken utsträckning sådana ålar kan förväntas bidra till fortplantningen i Sargassohavet. För att undersöka detta försågs ett statistiskt representativt antal blankålar, ålar som inte har lekt och är redo för att vandra till Sargassohavet, med satellitsändare och akustiska ID-märken som gör det möjligt att rekonstruera ålens vandring. Ålen märktes under hösten 2023 och studien ska pågå under ett år.

SLU har även undersökt stressnivåerna vid fångst och transport av ål. Resultaten visar att hanteringen av ål, särskilt i varmare vattentemperaturer, leder till ökade stressnivåer. Trots att SLU konstaterar att metoden "trap and transport" påverkar ålens stressnivåer, kan metoden ändå användas för att öka chanserna för blankål att följa sin naturliga vandringsväg mot Sargassohavet.

Utöver studien ovan har HaV försökt att upphandla en aktör för att administrera ett frivilligt program för uppköp, transport och återutsättning av ålfiskefångster. Syftet med programmet var att öka möjligheterna för lekvandrande ålar, fångade i insjöar och hindrade av vandringshinder, att bidra till ökningen av ålpopulationen genom att släppas ut på lämpliga platser. Tyvärr avbröts upphandlingen eftersom inga anbud mottogs.

18 BAT/BEP (villkor 13)

Anslagsposten får användas för att finansiera underlag som krävs för att ge stöd åt Statens jordbruksverk i att utveckla BAT/BEP (bästa tillgängliga teknik/bästa miljöpraxis) för att minska utsläppen av ammoniak och växthusgaser inom Helcomarbetet.

Under 2023 betalades 500 tkr ut till Helcom för projektet bästa möjliga teknik (BAT) och mest miljövänliga teknik (BEP) för att minska näringstillförsel och växthusgasutsläpp från djurhållning i Östersjön. Projektet förväntas leda till ökad användning av BAT och BEP, vilket ska ge minskat läckage av näringsämnen och växthusgaser som belastar havet. Projektet ska slutrapporteras 2024.

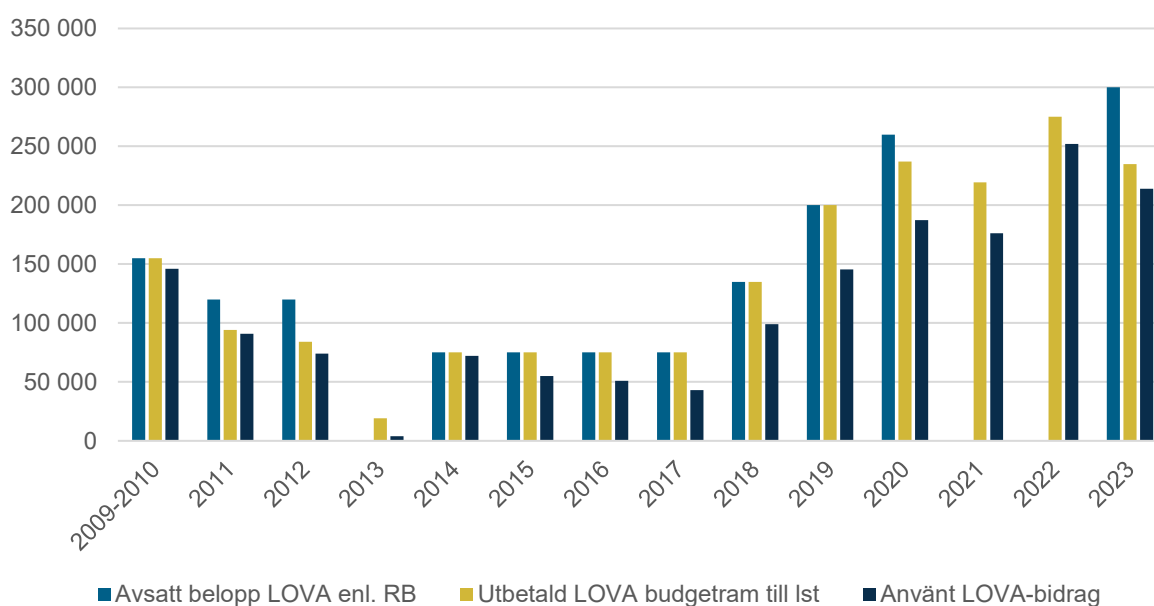
19 Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) (villkor 14)

Anslagsposten får användas för bidrag enligt förordningen om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt (Lova - projekt). Högst 300 000 000 kronor får, i första hand, användas för bidrag enligt förordningen samt för länsstyrelsernas kommunikation och administration av bidraget. Medel får även användas för länsstyrelsernas projekt avseende samma ändamål.

Totalt har 235 miljoner kronor till länsstyrelserna för arbete inom förordning (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA-förordningen). Hela beloppet har betalats ut som bidrag till länsstyrelserna.

19.1 Långsiktighet och stabilitet gynnar åtgärdseffektiviteten

Processen med LOVA-bidraget utvärderas och utvecklas kontinuerligt. Det tar tid innan pengar omvandlas till åtgärder och ytterligare tid innan det går att följa upp vilka effekter åtgärderna ger i miljön. Under året har HaV fokuserat på att effektivisera hanteringen av LOVA-bidraget från nationell till regional och lokal nivå samt att utveckla uppföljningen av effekter i miljön.

Figur 29 Relation mellan avsatta medel i villkoret för LOVA i regleringsbrevet (RB), utbetalda medel till LST från HaV och förbrukat (använt) LOVA-bidrag för åren 2009–2023 enligt länsstyrelsernas ekonomiska förbrukning. Redovisat i tusental kronor.

Vi kan se hur finansieringsflödet påverkar möjligheterna att genomföra åtgärder. Budgetramen för LOVA har hållit sig på en stabil nivå de senaste åren. I kombination med insatser för en effektivare användning av bidraget har både antalet LOVA-projekt och förbrukningen av bidraget stadigt ökat, se Figur 29. Exempel på insatser för att effektivisera bidragsgivningen:

- Stabil tilldelning av total budget för LOVA årligen med utgångspunkt av högsta angivna belopp enligt HaV:s regleringsbrev.
- Säkerställa att LOVA-bidrag förblir uppföljningsbart inom LOVA och inte fördelas till andra ändamål. Detta görs genom ett separat rambeslut med stöd av regleringsbrevet för

budgetåret 2023 avseende hur Havs- och vattenmyndigheten får använda anslag 1:11 ap. 2, villkor 14. Tidigare år har LOVA varit en del av det samlade länsstyrelsebeslutet.

- Omfördelning av oförbrukat LOVA-bidrag under verksamhetsåret till länsstyrelser med ökat behov av LOVA-budgetram.

Det framgår av länsstyrelsernas redovisningar att de anser att omfördelningen av bidraget är bra men att det är ofta svårt att initiera nya projekt under andra halvåret som ska startas upp innan årets slut. Omfördelning tidigare på året innebär en ökad effektivitet i användningen av bidraget. Betydelse för effektiviteten är även hur stor del av budgetramen som är tillgänglig för omfördelning. De län som har fått utökad LOVA-budget har haft möjlighet att öppna en extra ansökningsomgång. Inom LOVA har tillgänglig del för omfördelning minskat betydligt de senaste åren.

19.2 Hur LOVA-bidraget har använts

Av den budgetram som fördelades förbrukades den största delen, 197 395 tkr, till åtgärder som genomfördes i enlighet med LOVA-förordningen. Av de förbrukade bidragen använde länsstyrelserna 39 325 tkr till egna LOVA-projekt. Länsstyrelsernas administrationskostnader uppgick till 16 482 tkr. Förbrukningen av den totala budgetramen för LOVA håller sig på en stabilt hög nivå. Totalt förbrukades 213 877 tkr av de 235 000 tkr som fördelades till LOVA-verksamheten 2023.

De huvudsakliga miljö kvalitetsmål som LOVA-projekten förväntas bidra till är Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård och Giffri miljö. Utöver de huvudsakliga miljö kvalitetsmålen, bidrar LOVA-projekten även till flera andra relaterade miljö kvalitetsmål: Myllrande våtmarker, Ett rikt växt- och djurliv, Begränsad klimatpåverkan, Bara naturlig försurning, Ett rikt odlingslandskap, Grundvatten av god kvalitet, God bebyggd miljö och Grundvatten av god kvalitet.

19.2.1 Mottagare av LOVA-bidrag

I projektkatalogen för LOVA registrerar länsstyrelserna in den typ av organisation som mottagit bidrag. Nedan redovisas vilka mottagare som beviljats bidrag för nya LOVA-projekt under året. Redovisningen baseras på länsstyrelsernas registreringar (Tabell 15). Organisationskategorierna som kan väljas i projektkatalogen är:

- Stiftelser, ideella organisationer och intresseorganisationer
- Kommuner
- Länsstyrelse
- Vattenvårdsförbund, vattenråd och andra vattenvårdsorganisationer
- Myndighet eller annan offentlig utförare
- Företag, bolag och övrigt

Stiftelser, ideella organisationer och intresseorganisationer startade flest nya projekt men det var Kommuner som beviljades mest i LOVA-bidrag.

Genom samverkan och konkret stöd skapar lokala åtgärdssamordnare finansierade via LOVA-bidrag ett engagemang så att bidrag för fler åtgärder söks. Många kommuner, vattenorganisationer (såsom vattenråd och vattenvårdsförbund) och ideella sammanslutningar

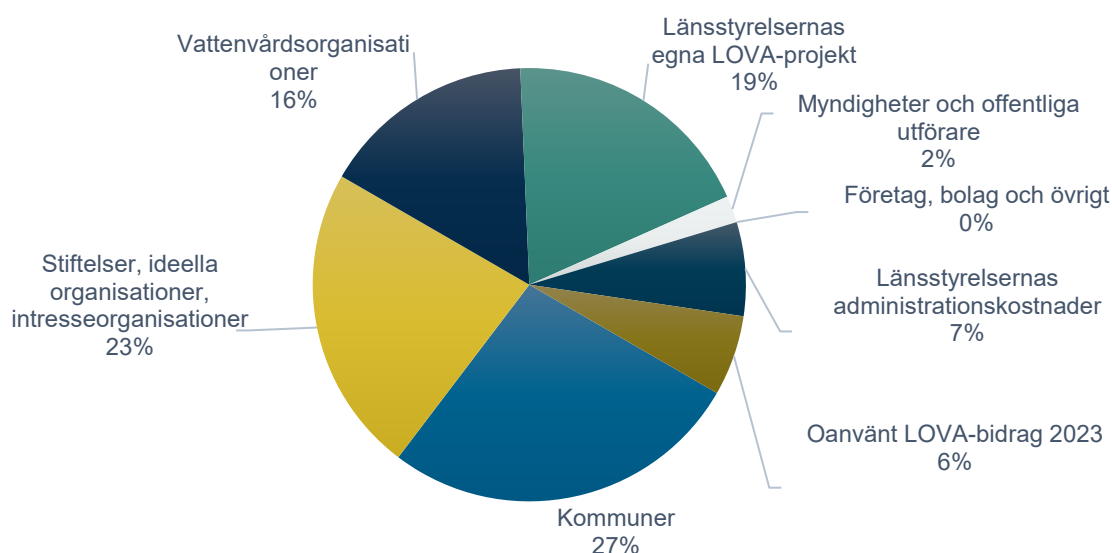
bedriver också lokal åtgärdssamordning inom flera miljöområden med egna medel, och är betydelsefulla aktörer i det lokala åtgärdsgenombandet.

Tabell 16 Antalet nya LOVA-projekt samt förbrukat LOVA-bidrag per mottagare. Redovisat i tusental kronor.

Mottagare av LOVA-bidrag	Antal nya projekt	Använt LOVA-bidrag
Stiftelser, ideella organisationer, intresseorganisationer	105	53 702
Kommuner	94	62 978
Länsstyrelse	89	43 936
Vattenvårdsförbund, vattenråd och andra vattenvårdsorganisationer	36	37 868
Myndigheter och offentliga utförare	4	4 046
Företag, bolag och övrigt	2	960

Förutom att använda LOVA-bidraget för sina administrationskostnader kan länsstyrelserna även driva egna LOVA-projekt med finansiering från LOVA, en möjlighet de har använt sig av under året. I verksamhetsberättelserna anger länsstyrelserna att möjligheten förstärker det samlade åtgärdsarbetet i länet, exempelvis genom uppföljning av genomförda åtgärder, åtgärdsplanering och genomförande av fysiska åtgärder. Länsstyrelsernas administrationskostnader ligger på en fortsatt låg nivå i förhållande till den totala ramen för LOVA.

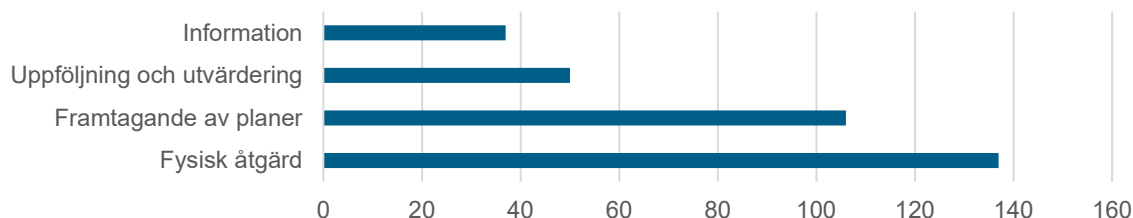
I organisationskategorin *Myndigheter och andra offentliga utförare* har en viss felregistrering i projektkatalogen noterats. Under denna kategori har det bland annat registrerats kommuner som mottagare av bidraget, vilka borde registreras inom organisationskategorin *Kommuner*. *Företag, bolag och övriga organisationer* beviljades medel trots dessa är inte stödberättigade enligt LOVA-förordningen. I denna kategori fanns ett kommunalt bolag samt en enskild markägare.

Figur 30 Använda medel av total fördelad budgetram per mottagare.

19.2.2 Åtgärds kategorier

De flesta åtgärder som genomfördes var fysiska åtgärder, vilket är ett förväntat resultat. Inom de två största åtgärdsinriktningarna, övergödning och andra åtgärder i vatten, genomförs till största del de fysiska åtgärderna som även beviljas mest LOVA-bidrag. Projekt som avsåg uppföljning och utvärdering av tidigare genomförda LOVA-projekt samt informationsprojekt har ökat. Kategorin som har minskat från året innan var förstudier eller framtagande av planer (Figur 31).

Figur 31 Antal nya LOVA-projekt med startår 2023 per åtgärds kategori.

19.2.3 Nystartade LOVA-projekt

Under 2023 startades 333 LOVA-projekt. 3 projekt avbröts och slutfördes inte. Av de nystartade var det 107 projekt som startades och slutfördes under året. De huvudsakliga miljö kvalitetsmål som nya LOVA-projekt förväntas bidra till är: Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Ett rikt växt- och djurliv och Giffri miljö. Dessa projekt beviljades totalt 203 489 tkr i LOVA-bidrag (Tabell 17).

Tabell 17 Nystartade LOVA-projekt per huvudsakligt miljö kvalitetsmål. Underlagen baseras på registreringarna i projektkatalogen.

Miljö kvalitetsmål	Antal nystartade projekt	Beviljat LOVA-bidrag (tkr)	Åtgärdsinriktningar	Exempel på åtgärds typer	Förväntade effekter i miljön
Ingen övergödning	135	109 680	Internbelastning, upptag och återcirkulering, annan övergödning, åtgärdssamordning	fastläggning av fosfor/aluminiumbehandling, reduktionsfiske, musselodling, släk/alg skörd, strukturkalkning, våtmarksrestaurering, anlägga fosfordamm, förstudie inför åtgärds genomförande, sedimentanalyser och beräkning, kartläggning av ålgräs, rening av dagvatten, ta fram åtgärdsprogram/planer, uppsökande verksamhet	minskad internbelastning, förbättrad vattenkvalitet och en minskad tillförsel av fosfor nedströms, bidra till minskad övergödning i Östersjön stärkt vattenvårdsarbete i avrinningsområden
Levande sjöar och vattendrag	116	54 428	Andra åtgärder i vatten	tillståndsprövning och utrivning av damm/fria vandringsvägar, flottledsrensning/biotopförbättrande åtgärder för bevarande av skyddsvärda arter	bevarade av naturvärden, bättre ekologisk status,
Hav i balans samt levande kust och skärgård	47	27 641	Omhändertagande av förlorade fiskeredskap, andra åtgärder i vatten	kartering av ålgräs kartläggning maeri, uppföljning av restaurering blåmusselbankar, bärgning av förlorade fiskeredskap, släxskörd, båtbottnvätt/spolplatta	kunskap/kartläggning inför statusklassning i vattenförvaltningen, bevara skyddsvärda arter, skydda habitat, minska läckage av fosfor till vattenmiljön

Myllrande våtmarker	9	3 817	Annan övergödning, andra åtgärder i vatten	våtmarksutredning/åtgärder	återvätning/fördröjning och rening av avrinnande naturvatten, kunskap om utformning av åtgärder
Ett rikt växt- och djurliv	5	1 612	Andra åtgärder i vatten	biotopkartering, biotopvårdande åtgärder, biologisk återställning	ökad kunskap/kartläggning inför åtgärder och statusklassning, gynna migrerande fisk/hotade arter
Gifrfri miljö	18	6 311	Miljöfarliga ämnen från fritidsbåtar	spolpattor, borsttvätt, XRF-mätning och sanering båtbotten, skrovdukar, sedimentundersökning i sjö, miljögifter i fisk, spridning av mikroplaster från konstgräsplaner	minskad spridning av miljögifter och mikroplaster till vattenmiljön

Ett exempel på LOVA-projekt är Sportfiskarna som under året startade projektet Barnens skärgård - vattenvård, pedagogik och kunskapsspridning med syftet att i nära samverkan med skolor och lokalsamhälle på Värmdös skärgårdsöar genomföra konkreta åtgärder för kustens ekosystem. Projektet ska pågå i tre år. Åtgärderna kommer att genomföras inom det pedagogiska konceptet Skolbäcken där sportfiskarnas biologer och pedagoger tillsammans med eleverna lär känna kustens arter och identifierar de miljöproblem som finns i kustmiljön, samt genomför åtgärder för kustekosystemen. Åtgärderna dokumenteras genom kunskapsstigar och informationsfilm.

Figur 32 Effektkedja för LOVA-projektet Barnens skärgård - vattenvård, pedagogik och kunskapsspridning.

Antalet områden med LOVA-finansierad lokal åtgärdssamordning mot övergödning var 43 stycken i sammanlagt 14 län. I tolv åtgärdsområden startade LOVA-projekt med lokal åtgärdssamordning 2023, varav fem var förlängning i tidigare områden och sju var nya åtgärdsområden med lokala åtgärdssamordnare. I länsstyrelsernas återrapportering av LOVA lyfter de bland annat att de lokala åtgärdssamordnarna är en bra roll för att nå ut till lantbrukare för att diskutera åtgärder för miljön, att de leder till en lokal förankring och kompetenshöjning för att söka bidrag, att de stimulerar till att både fler och bättre åtgärder genomförs och att kommuner och vattenråd som inte tidigare varit så aktiva i åtgärdsarbetet har med hjälp av åtgärdssamordnarstöd kunnat påbörja detta arbete. I Uppsala län står kommunernas åtgärdssamordnare för majoriteten av ansökningar om LOVA-bidrag till åtgärder och de söker även andra bidrag.

Länsstyrelser beskriver i sina verksamhetsberättelser att strategiska mål och prioriteringar inom länsstyrelsen ligger till grund för att prioritera LOVA-projekt utifrån en gemensam prioriteringsgrund. Ett sätt är att integrera LOVA-bidraget i länsstyrelsens strategiska åtgärds- och miljömålsarbete genom tvärssektoriell samordning av länsstyrelsernas olika bidragsformer och stöd, såsom LOVA, LONA, Greppa näringen och Landsbygdsprogrammet. Samarbeten sker även med Regioner och Universitet för åtgärdsarbete för hållbar utveckling av vattenresurserna.

Flera länsstyrelser prioriterar projekt genom att ge förtur till insatser i avrinningsområden med övergödningssproblematik. I övrigt prioriterar länsstyrelserna miljönytta, beräkningar av effekter i miljön, kostnadseffektivitet, samhällsnytta, förekomst av särskilda naturvärden, synergier med andra åtgärder, genomförbarhet och ett långsiktigt åtgärdsgenomförande samt möjligheter till medfinansiering. En annan viktig aspekt som flera länsstyrelser lyfter är att åtgärderna ska bidra till att miljö kvalitetsnormen (MKN) för berörda vattenförekomster kan uppnås. Det vill säga att syftet ska bidra till att positivt påverka de kvalitetsfaktorer (vid statusklassningen) berörda vattenförekomster har problem med. Länsstyrelserna har även varit positiva till mer undersökande åtgärder där man vill testa metoder och följa upp eftersom den typen av projekt kan leda till värdefulla kunskaper.

19.2.4 Slutrapporterade projekt

I detta avsnitt presenteras slutförda LOVA-projekt år 2023 och vilka effekter olika typer av projekt lett till och hur dessa bidrar till att uppnå Sveriges miljö kvalitetsmål. Det presenteras även resultat för utvalda exempelprojekt som slutfördes år 2023 där resultat finns kvantifierat. En del projekt har inte återrapporterat faktiskt resultat eller effekt vid slutrapportering (Tabell 17).

Under 2023 slutfördes 285 LOVA-projekt. Av de slutförda var det 107 projekt som var ettåriga och även startades under året. De huvudsakliga miljö kvalitetsmål som de slutförda LOVA-projekten bidrog till var: Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Ett rikt växt- och djurliv, Bara naturlig försurning, Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö och Giffri miljö. De slutförda projekten beviljades totalt 146 915 tkr i LOVA-bidrag.

Tabell 18 Slutförda LOVA-projekt per huvudsakligt miljö kvalitetsmål. Underlagen baseras på registreringarna i projektkatalogen.

Miljö kvalitetsmål	Antal projekt	Beviljat slutligt LOVA-bidrag (tkr)	Åtgärds-inriktningar	Antal projekt som redovisat effekt i miljön	Redovisade kvantitativa mått på effekter i miljön
Ingen övergödning	128	82 813	Internbelastning, upptag och återcirkulering, annan övergödning, åtgärdssamordning	23	Fosforreduktion 4 556 kg/år och kvävereduktion 14 664 kg/år
Levande sjöar och vattendrag	109	45 245	Andra åtgärder i vatten	5	132,17 km vattendrag har inventerats, biotopkarterats eller restaurerats
Hav i balans samt levande kust och skärgård	27	10 303	Omhändertagande av förlorade fiskeredskap, andra åtgärder i vatten, annan övergödning	5	Anläggning av 9 ha våtmark, återskapa 2,3 ha blåmusselbankar, fosforreduktion 130kg/år och kvävereduktion 1 950 kg/år
Giffri miljö	12	4 222	Miljöfarliga ämnen från fritidsbåtar, andra åtgärder i vatten	7	203 fritidsbåtar berörs, 3 reningsanläggningar, 646 XRF-mätningar
Myllrande våtmarker	3	1 261	Annan övergödning	2	0,05 ha kombidamm renar 0,6 kg fosfor/år och 50 kg kväve/år
Ett rikt växt- och djurliv	3	684	Andra åtgärder i vatten	1	4 km åsträcka har inventerats
Begränsad klimatpåverkan	1	1 753	Andra åtgärder i vatten	0	klimatanpassning

God bebyggd miljö	1	425	Andra åtgärder i vatten	0	klimateanpassning
Bara naturlig försurning	1	209	Andra åtgärder i vatten	0	hållbar produktion och friskare vatten, klimateanpassning

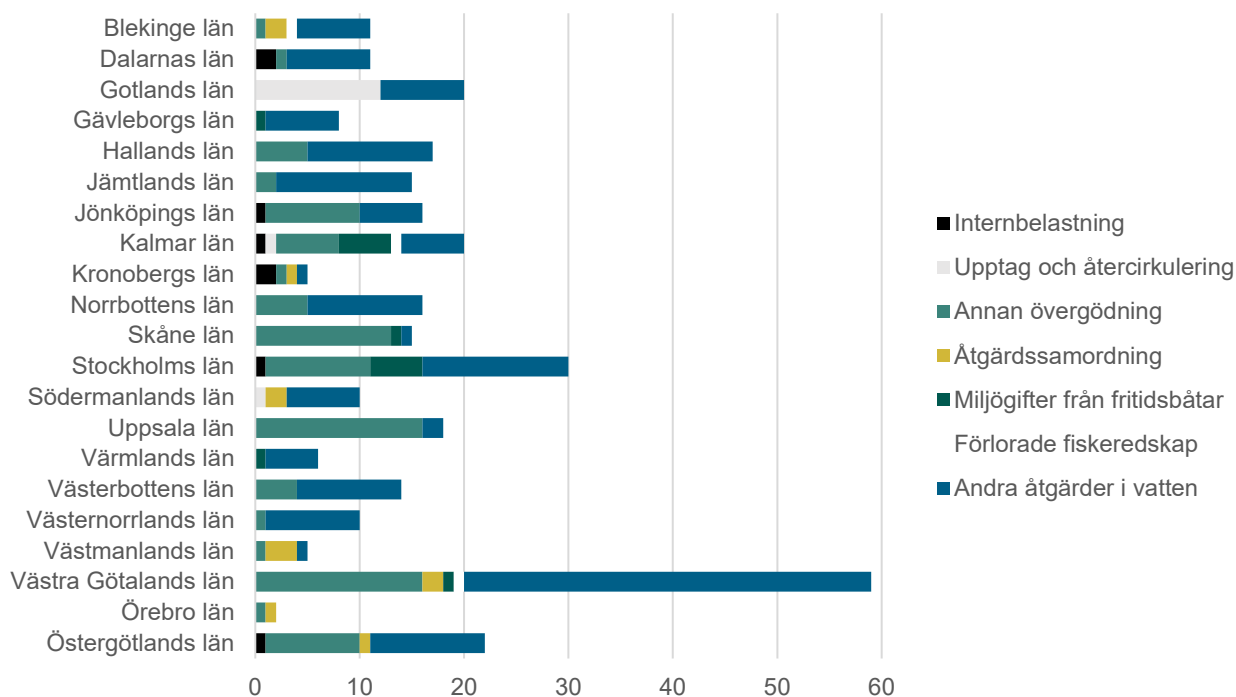
Ett exempel på avslutat projekt är på Gotland där ideella organisationer har genomfört släk- och algskördsprojekt med syftet att bidra till en minskad övergödning i Östersjön. Totalt har 2 670 meter strand rensats. Fem projekt har angivit kvantitativa mått på fosfor- och kvävereduktionen. Fyra av dem genom mätningar efter avslutat projekt och ett projekt har använt schabloner för uträkning av fosfor- och kvävereduktionen.

Figur 33 Effektkedja för släk- och algskördsprojekt finansierade av LOVA, där kvantitativa mått angivits.

Länsstyrelserna anser att möjligheterna inom LOVA-bidraget är värdefulla och leder till synergier och effekter som exempelvis uppväxling av medel och utökade samarbeten. Uppväxling av medel sker inom olika EU-program, där de vanligaste är Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden (EHFVF) och LIFE. Ett exempel på synergier med andra bidragsformer och stöd är då en kommun genom LOVA-projekt bygger upp kompetens hos egen personal gällande restaureringsåtgärder i vattendrag som i sin tur leder vidare till fleråriga restaureringsprojekt med stöd från EHFVF. Inom LOVA-projekt utreds strategisk vattenplaneringsarbete för avrinningsområden med syftet att ta fram underlag till en kommande LIFE-ansökan för restaurering av vattendrag. LOVA medel har även använts för att genomföra kompletterande åtgärder inom ett pågående LIFE-projekt. Synergier mellan LOVA- och LONA-bidraget har genererat samordningsvinster då en länsstyrelse har tagit fram en gemensam handläggningsrutin för bidrag till våtmarker. Med stöd från den strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik har uppväxling av samarbetet mellan LOVA och CAP/LBP-handläggare skett, vilket länsstyrelserna bedömer kommer leda till flera synergier framöver.

19.2.5 Åtgärdsinriktningar per län

Figur 34 Fördelning av nya LOVA-projekt i antal med startår 2023 per åtgärdsinriktning och län

Behovet av ett digitalt uppföljningssystem med tydliga anvisningar om hur detta system ska användas är viktigt för uppföljningen av bidraget. HaV:s projektkatalog för LOVA har sina begränsningar vad gäller uppföljningen av de åtgärder som finansieras med LOVA-bidrag. Länsstyrelserna registrerar in metadatat med vissa skillnader. Ett konkret exempel är LOVA-projektetens koppling till olika miljö kvalitetsmål. LOVA-projekten omfattar ofta flera olika åtgärder, vilka bidrar till flera olika miljö kvalitetsmål. Det är därför svårt för länsstyrelserna att förhålla sig till endast ett huvudsakligt miljö kvalitetsmål i sin bedömning av LOVA-projekten. Vi noterar även att registreringarna av projekten genomförs noga när LOVA-projektet startar upp men inte alltid anpassas och uppdateras efter vad som slutrapporterats i LOVA-projektet. Det gör att det senast aktuella metadatat uteblir och att exempelvis förväntade effekter i miljön inte alltid slutredovisas.

20 Havsmiljöförordningen (villkor 15)

Anslagsposten får användas i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341) och som medfinansiering av åtgärden genomförande av havsmiljödirektivet inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

Under 2023 betalades 25 252 tkr ut för arbetet i enlighet med havsmiljöförordningen. Av dessa betalades 23 984 tkr ut i uppdrag och 1 268 tkr i bidrag. Mestadels av medlen har gått till att antingen ta fram eller genomföra Åtgärdsprogrammet för havsmiljön (ÅPH)⁸ enligt havsmiljöförordningen vilket riktar sig till myndigheter och kommuner. I avsnittet nedan ges ett exempel på ett projekt som medlen har gått till.

20.1 Reducera miljöeffekter från fritidsbåtar

Medel under villkor 15 för anslag 1:11 har även använts för att genomföra åtgärder för att reducera miljöeffekter från fritidsbåtar inom Åtgärdsprogrammet för havsmiljön. Enligt bedömningen av miljötillståndet 2023⁹ så uppnås inte god miljöstatus i alla bedömningsområden i den marina miljön för farliga ämnen och inte heller för antal och volymer av utsläpp av olja och oljeliknande föroreningar. Till följd av det arbetar Havs- och vattenmyndigheten med bland annat nedan fritidsbåtsåtgärder, se Tabell 19.

Tabell 19 Åtgärder för att reducera miljöeffekter från fritidsbåtar

Vilken åtgärd	Åtgärdens syfte	Projekt finansierade med anslag 1:11	Fortsättning på projekten	Nästa steg
Åtgärd 17	Minskad spridning av farliga ämnen från fritidsbåtar.	Framtagning av handbok - Kvalitetssäkring av XRF-mätningar av tenn på fritidsbåtar.	Framtagning av handbok för skrapning och analys för identifiering av fritidsbåtar med förbjuden tennorganisk färg på skrovet.	Ta fram myndighetsgemensam vägledning till kommunerna utifrån båda handböckerna.
Åtgärd 4010	Minska användningen av biocid innehållande båtbottnfärger på fritidsbåtar.			
Åtgärd 41	Aktiv utfasning av tvåtaktsmotorer med förgasare på fritidsbåtar.	Sluta tanka havet! Pilotprojekt informationskampanj för att fasa ut dessa miljöfarliga motorer.		Juridisk utredning med länsstyrelserna för att se över möjligheten att förbjuda motorerna i dricksvattentakter.

När det kommer till åtgärd 41, [Aktiv utfasning av tvåtaktsmotorer med förgasare på fritidsbåtar](#), i Åtgärdsprogrammet för havsmiljön så har förbränningsmotorer av äldre modell, tvåtakts teknik och

⁸ [Åtgärdsprogram för havsmiljön 2022–2027 som tas fram enligt havsmiljöförordningen.](#)

⁹ Bedömningen för 2023 samråds och beslutas i juni 2024.

¹⁰ Kemikalieinspektionen är ansvarig myndighet för åtgärd 40.

med förgasare, en relativt dålig effektivitet. Enbart 70–80 % av bränslet förbränns i motorn, resterande mängd följer med avgaserna ut i vattenmiljön. Dessa motorer körs oftast på bensen, vilket innehåller en rad farliga ämnen, till exempel polycykliska aromatiska kolväten (PAH:er). I bränsle till tvåtaktsmotorer tillsätter man även olja för att smörja motorn, vilket ökar mängden farliga ämnen i utsläppen. Den ofullständiga förbränningen av bränslet leder till att de farliga ämnena hamnar i miljön. Utombordsmotorer släpper även ut sina, oftast orenade, avgaser genom propellercentrum, för den ljuddämpande effekten. Detta leder till att utsläppen av de farliga ämnena sker direkt till den akvatiska miljön, med en effektiv omblandning och därmed en snabbare tillgänglighet av de farliga ämnena för marina organismer.

En utfasning av tvåtaktsmotorer med förgasare leder till kraftigt reducerade utsläppsvolymer från denna källa och därmed minskade koncentrationer av PAH:er i vattenmassa och sediment. Det medför en minskad belastning av farliga ämnen, främst PAH:er. En utfasning eller byte till modernare motorer, inkluderat elmotorer, innebär också bättre bränsleekonomi och som en följd, lägre eller inga utsläpp av CO₂ eller luftemissioner. Förutom detta så leder även ett byte till modernare motorer till lägre bullernivåer, speciellt om användningen av elmotorer ökar. I projektet Sluta tanka havet! (åtgärd 41), så har drygt 300 förfrågningar om skrotning av tvåtaktsmotorer med förgasare inkommit efter informationskampanjen. Cirka 80 tvåtaktsmotorer har samlats in och skrotats av Båtretur fram till skrivande stund.

Enligt bedömningen av miljötillståndet 2023 så uppnås inte god miljöstatus i alla bedömningsområden i den marina miljön för farliga ämnen och inte heller för antal och volymer av utsläpp av olja och oljeliknande föroreningar. I en kartläggning av avgasutsläpp från svenska fritidsbåtar som HaV låtit ta fram, finns det fortfarande ca 150 000 tvåtaktsmotorer med förgasare som används, vilket medför att uppskattningsvis ca 2 000 ton bensen släpps rakt ut i våra hav och insjöar varje år. Det innebär att antalet förfrågningar och skrotade tvåtaktsmotorer efter informationskampanjen Sluta tanka havet! inte är tillräckligt. Därför ser vi ett fortsatt behov efter informationskampanjen av ett förbud av tvåtaktsmotorer med förgasare, i ett första steg i dricksvattentäkter, främst på grund utav att miljöstatus för farliga ämnen inte uppnås. Ett förbud kommer att leda till en signifikant minskning av tillförseln av oförbränt bränsle (inkluderat PAH:er) till den marina miljön.

21 Bidrag till SMHI och SGU för arbete med vattenförvaltningen (villkor 16)

Högst 27 000 000 kronor får betalas ut som bidrag för arbete enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) enligt följande:

- högst 18 000 000 kronor till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
- högst 9 000 000 kronor till Sveriges geologiska undersökning.

Totalt har 25 000 tkr betalats ut till arbetet med vattenförvaltning där 16 000 tkr av medlen har gått till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och 9 000 tkr till Sveriges geologiska undersökning.

21.1 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)

SMHI har under året på uppdrag av HaV utvecklat sina tjänster inom hydrologi och vattenmiljö för olika målgrupper i samhället. SMHI har fortsatt att bistå med underlag, verktyg och expertstöd till andra myndigheter för att säkerställa en långsiktigt hållbar förvaltning av Sveriges vattenförekomster i enlighet med EU:s ramdirektiv för vatten. SMHI har kontinuerligt arbetat med att förbättra och effektivisera flödet av miljöinformation inom vattenförvaltningen.

Under 2023 har förvaltning, versionshantering samt drift och löpande underhåll säkerställts av relevanta delar av de olika modeller och system som används av vattenförvaltningen. De modeller och system som delvis finansieras via 1:11-anslaget är:

- Vattenwebb och webbtjänster inklusive vattenstatus
- WISKI-databasen för hydrologiska mätdata
- SVAR-databasen för hydrografiska data
- S-Hype-modellen för modelldata inland
- Kustzonsmodellen för modelldata kustzon

SMHI har under året vidareutvecklat HYPE-modellen för att möjliggöra mer detaljerad processbeskrivning i sjöar som periodvis är skiktade. Den nya modellbeskrivningen ger möjlighet att dynamiskt simulera vattentemperatur och ämneshalter på olika djup i sjöarna. Under 2023 förbättrades även beskrivningen av reglering i modellen främst i mindre vattendrag samt bevattningsberäkningar och andra tillgängliga vattenuttag. SMHI har även levererat underlag för belastning av näringsämnen för grundvattenförekomster samt tagit fram nya belastningsberäkningar för kväve och fosfor.

Under året har ett stort arbete med förbättringar av kod har skett då många system börjar bli så gammalt att delar behöver skrivas om.

SMHI har hållit utbildningar i fokus på Modelldata, funktionalitet i vattenwebb samt statusklassning. Utöver digitala utbildningar och handboken så har hjälptexterna till vattenwebb på smhi.se uppdaterats.

SMHI har möjliggjort för verksamhetsutövare att använda SMHIs databas för mätdata som arkiv för data som har till syfte att förbättra underlag vid normsättning.

SMHI har tagit fram reviderade vattenförekomster inför cykel 4. baserat på Hydrografiprodukter (Hydrografi i Nätverk i skala 1:10 000) och Nationella Höjdmodellen från Lantmäteriet. Med utgångspunkt från vattenförekomstindelningen för cykel 4, och med tillägg av positioner för mätstationer (både hydrologiska och kemiska), har SMHI levererat avrinningsområden och anpassat dessa för S-Hype 2022.

SMHI uppdaterat våtmarksdatabasen utifrån leverans från Jordbruksverket och länsstyrelserna samt gjort en insats för att hitta potentiella våtmarker som anlagts utan ersättning utifrån sjöytor som tillkommit i Lantmäteriets Hydroprodukter från år 2018 och framåt.

Utvecklingen av Vattenstatus, ett webbaserat verktyg, har fortsatt. Nu för beräkning av ekologisk status i sjöar och vattendrag som komplement till kust som tidigare utvecklats. Under 2023 fortsatte arbetet med att inkludera inlandsvatten i verktyget genom utveckling av struktur för sötvatten och påbörjande av införandet av en ny indikator. Arbetet kommer att slutföras under 2024.

Tabell 20 Förbrukade medel under 2023 enligt SMHI:s ekonomiska redovisning. Redovisat i tusentals kronor.

Löner	Tjänsteresor	Konsulttjänster	Övrigt (förvaring och lagring)	Totalt
14 782	38	1 967	2 963	18 255

21.2 Bidrag till Sveriges geologiska undersökning (SGU)

Bidraget har använts för att bidra till genomförande av vattendirektivet och grundvattendirektivet. Under 2023 har medlen använts dels för att uppdatera föreskrifter och vägledning, och dels för att få ändamålsenliga grundvattendata i vattenförvaltningen. Vattenförvaltningens resultat (avseende kemisk och kvantitativ status) beaktas i bedömningen av hur miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet har uppnåtts. Aktuella föreskrifter sätter ramarna för att vattenförvaltningsarbetet utförs på korrekt sätt och påverkar fokusområden etc för åtgärdsprogrammet för vattenmiljön. Under 2023 arrangerades under det svenska ordförandeskapet i EU ett fysiskt möte för Working group Groundwater med stöd av 1:11-medel för tjänster.

21.2.1 Föreskrifter

Under 2023 har SGU haft stort fokus på föreskrifter, genomförandet av det uppdaterade dricksvattendirektivet samt arrangemanget av ett fysiskt möte inom ramen för SGU:s EU-arbete.

Två nya föreskrifter trädde i kraft 1 mars, SGU:s föreskrifter om kartläggning, riskbedömning och klassificering av status för grundvatten (SGU-FS 2023:1) och SGU:s föreskrifter om miljökvalitetsnormer för grundvatten (SGU-FS 2023:2). Den webbaserade vägledningen har löpande uppdaterats under året med anledning av de nya föreskrifterna. En ny översyn av samtliga SGU:s föreskrifter inom vattenförvaltningen har startats under året för att anpassa dem till kraven i dricksvattendirektivet om riskbedömning i tillrinningsområde till uttagpunkt (artikel 8). SGU har tillsammans med Livsmedelsverket under året också haft ett regeringsuppdrag om utredning av databas för råvattenkontroll som behövs för att genomföra riskbedömningen och rapporteringen enligt dricksvattendirektivet. SGU:s databas Vattentäktsarkivet som innehåller analyser från råvattenkontrollen är utdaterad och kan inte tas i bruk för direktivets syften. Under

2023 har flera leveranser ur Vattentäktsarkivet ändå genomförts efter att analysdata från 2021–2022 inlagrats i databasen.

21.2.2 Arbetet med grundvattenfrågor

SGU har varit en aktiv part i flera tillståndprocesser där tolkningen och tillämpningen av miljökvalitetsnormer för grundvatten haft en central roll för besluten. SGU har lyft miljökvalitetsnormer för grundvatten i olika sammanhang och det är tydligt att de nya tillämpningarna, som beror av ändringar i miljöbalken och vägledande EU-domar, nu fått genomslag i Sverige.

I grundvattenfrågor representerar SGU Sverige inom ramen för Europakommissionens CIS-arbete (Common implementation strategy), framför allt i Working Group Groundwater och Water scarcity and droughts. Under året har SGU inom ramen för detta arbete bland annat deltagit i arbetet med att ta fram en kandidatlista för grundvatten med ämnen som bör lyftas in i grundvattendirektivets bilagor. SGU anordnade i april ett möte på Studenternas i Uppsala för Working group groundwater, med representanter från EU:s medlemsländer, EU-kommissionen samt flera intresse- och branschorganisationer. SGU har lämnat underlag till Regeringskansliet om den pågående revideringen av grundvattendirektivet samt deltagit på tekniskt möte.

Nedan listat några exempel på vad SGU har arbetat med under 2023

- Ett långsiktigt arbete med att uppdatera och öka informationsmängden för grundvattenförekomster har pågått även under 2023. Data och tillgänglighet om grundvattenförekomsterna på SGU:s webb har också förbättrats under året.
- Revideringen av bedömningsgrunder för grundvatten har fortsatt under året där en webbanpassning pågår med nya ämnesspecifika kartor baserade på aktuella miljöövervakningsresultat samt analyser från enskilda brunnar.
- Arbetet med uppdatering av föreskrifter försenades under 2023 p.g.a. uteblivet bemyndigande att föreskriva om dricksvattendirektivets artikel 8 om riskbedömning av tillrinningsområde till uttagpunkt.

Tabell 21 Förbrukade medel under perioden 2021–2023 enligt SGU:s ekonomiska redovisning. Redovisat i tusentals kronor.

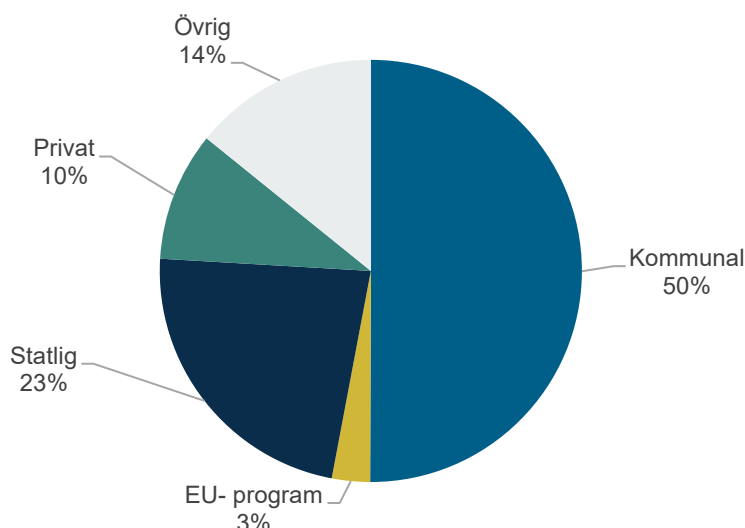
Kostnadsslag	2021	2022	2023
Personal	7 595	8 775	8 361
Köp av tjänst	47	98	107
Resekostnader	9	116	117
Övriga kostnader	100	17	262
Totalt	7 751	9 006	8 848

22 Fiskevård (villkor 17)

Anslagsposten får användas för stöd till fiskevården enligt förordningen (1998:1343) om stöd till fiskevården.

Totalt har 28 175 tkr betalats ut i bidrag till fiskevård, varav 28 125 tkr har gått till länsstyrelserna genom det samlade länsstyrelsebeslutet och 50 tkr har gått till svensk förening för Limnologi. Fiskevårdsbidraget används framförallt till lokala fiskevårdsprojekt som framför allt finansieras av länsstyrelserna via 1:11-anslaget. Bidrag betalas ut till kommuner, sportfiskeföreningar och andra föreningar som har ansökt om finansiering av olika fiskevårdsprojekt. För många länsstyrelser är söktrycket betydligt större än tillgängliga medel. Fiskevårdsbidraget är ett viktigt verktyg i arbetet med att nå miljökvalitetsmålen och öka fiskemöjligheterna för Sveriges invånare samt att turister får bättre fiskeupplevelser när de vistas i Sverige.

Av de utbetalade fiskevårdsbidraget har länsstyrelserna återrapporterat en förbrukning om knappt 18 942 tkr. Länsstyrelserna har utöver fiskevårdsmedlen även funnit annan finansiering till fiskevårdsåtgärder, totalt 7 617 tkr. Totalt användes ca 26 500 tkr till direkta fiskevårdande aktiviteter under 2023.

Figur 35 Procentuell fördelning av länsstyrelsernas förbrukning av medel inom fiskevård enligt länsstyrelsernas verksamhetsredovisning.

22.1 Exempel på samordnade projekt med flera deltagande län

För att kunna genomföra stora undersökningar samordnar fler län projekt tillsammans, detta för att insatserna ofta kan bli dyra att genomföra ensamma. Nedan presenteras några exempel på där projekten samordnas mellan länen.

- Akustisk telemetri har genomförts i de stora sjöarna genom att fisk från exempelvis arterna gös och asp har försetts med inopererat ID märke. Genom att de märkta fiskarna sommar förbi en av många utplacerade mottagare, s.k. loggrar kan hundratals fiskars vandring följas. Resultaten kommer kunna ha stor betydelse för fiskförvaltningen och bidra till en bättre reglering av fångsuttaget i sjöarna. Länsstyrelserna kring de berörda sjöarna samverkar och har upphandlat expertis från SLU för uppdraget.

- Fisketillsynen i Vättern samordnas av länsstyrelsen i Jönköping och bekostas gemensamt av de län som förvaltar fisket i Vättern. Denna samordning har pågått under flera år och det finns en mycket glädjande trend med minskat illegalt fiske i sjön under de senaste åren.

I tabellen nedan presenteras ett urval av de projekt och aktiviteter som länsstyrelserna har använt medel till inom fiskevården.

Tabell 22 Exempel på aktiviteter som finansierats med fiskevårdsbidrag under 2023.

	Länsstyrelse	Utförare	Aktivitet	Resultat
Minskning av fiskbestånd	Jämtland	Långå fiskevårdsområdesförening	Reduceringsfiske på sik för bevarande av rödingen	Reduceringsfiske sik, stödtåtgärder röding
Utsättning av ögonpunktad rom	Dalarna	Kraftverksbolag	Planering, rådgivning och kunskapsinhämtning för att åstadkomma romutsättningar i Rotälven med syfte att återetablera Siljansöringen	Korgar fyllda med ögonpunktad rom (ganska okänsligt stadium för rom) har satts ut i Rotälven med biflöden. Ynglen kläcks vid gynnsam vattentemperatur och lämnar korgen av egen kraft.
Installation fiskräknare Råån	Skåne	Konsult	Studier av vandringsmönster i ån.	Vandringsstudierna genomförs med syfte att öka kunskapen om vilka fiskarter som vandrar i ån och i vilken omfattning. Informationen används för att reglera fisket samt ett allmänt intresse om åns biologi.
Minska sälens påverkan på gädda	Stockholm	Stockholms stad	Åtgärder för att minska predation av gråsäl på Stockholms skärgårds gäddbestånd.	Genom att hindra sälen från att nå vissa inre skärgårdsvikar får gäddorna en möjlighet att leka ostörda.

22.2 Tre områden inom fiskevården

Fiskevårdsbidraget till länsstyrelserna betalas ut i tre områden enligt en fördelningsnyckel som HaV tagit fram tillsammans med länsstyrelserna. Dessa tre områden är fiskevård där 12 000 tkr fördelades ut, ekosystembaserad fiskförvaltning (EBFF) där 10 000 tkr fördelades ut och fisketillsyn där 8 000 tkr fördelades ut 2023.

22.2.1 Fiskevård

Under senare år har intresset för fiskevården skiftat fokus från kortsiktiga åtgärder som exempelvis utsättning av fisk mot långsiktiga åtgärder som till exempel återställande av lek- och uppväxtområden för fisk som försvunnit då vattendrag historiskt rensats på sten och block för att möjliggöra timmerflottning. Genom återställande av sjöar och vattendrag till mer naturliga förhållanden skapas förutsättningar för ett rikt biologiskt liv och naturlig reproduktion. Dessa åtgärder är viktiga och väldigt långsiktiga men tyvärr uppnås oftast mätbara biologiska svar på återställningarna först efter 10–20 år efter genomförandet. Se Tabell 19 för exempel på några av de åtgärder som genomförts under året.

22.2.2 Ekosystembaserad fiskförvaltning (EBFF)

Denna del av bidraget används framförallt för att understödja utvecklingen av ett ekosystembaserat arbetssätt för en långsiktigt hållbar förvaltning av fiskbestånden och vattenmiljöerna. Bidraget ger ökade möjligheter för länsstyrelserna att skapa samrådsstrukturer där lokal och regional kunskap om fiskbestånden och vattenmiljöerna tas till vara i framtagandet av beslutsunderlag för förvaltningen. Genom att involvera berörda aktörer, myndigheter och forskare skapar detta bättre förutsättningar för effektiva åtgärder. Bidraget används därutöver till att öka kunskapen om vissa lokala fiskbestånd och nyttjandet genom fiske. Det används även till att öka samarbetet regionalt mellan länen. Exempelvis har de län med ansvar för sjöarna Mälaren och Hjälmaren ett samarbete SLU Aqua, kommuner och fiske- och fiskevårdsorganisationer för att undersöka vissa fiskarters rörelsemönster och habitatnyttjande. Dessa länsövergripande samarbeten ser vi på myndigheten mycket positivt på då vattenområdesgemensamma undersökningar bättre bidrar till en långsiktigt hållbar ekosystembaserad förvaltning.

22.2.3 Fisketillsyn

Länens fisketillsyn utförs av utbildade fisketillsynspersoner som utses av länen och är en garant för att de fiskeregler som HaV och länsstyrelserna gemensamt tar fram efterlevs. Fiskeregler är exempelvis vilka fiskeredskap som får användas, fredningsperioder mot fiske och eventuella minimimått på den fisk som kan behållas. Utan fisketillsynen minskar motiven för de fiskande att hålla sig informerade om och följa gällande fiskeregler. Länsstyrelserna har ett uppdrag enligt sitt regleringsbrev att rapportera sitt arbete med fisketillsyn och förordande för fisketillsyn till Havs- och vattenmyndigheten med kopia till regeringen (Näringsdepartementet). Syftet med redovisningen är att nationellt följa upp och utvärdera den fisketillsyn som bedrivs.

23 Kalkning av sjöar och vattendrag (villkor 18)

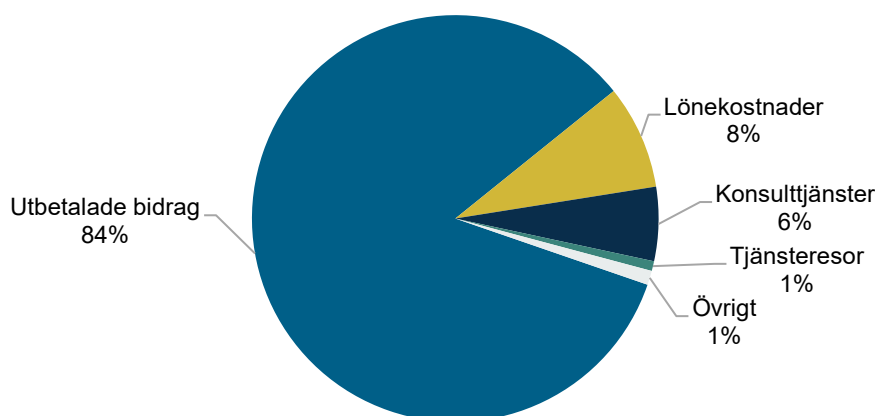
Anslagsposten får användas i enlighet med förordning (1982:840) om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag.

Under 2023 betalades totalt 192 342 tkr ut för arbetet i enlighet med förordningen (1982:840) om kalkning av sjöar och vattendrag varav 190 000 tkr betalades ut som bidrag och 2 342 tkr betalades ut till uppdrag till länsstyrelserna.

23.1 Länsstyrelsernas ekonomiska redovisning av kalkning

Länsstyrelsens kalkningsverksamhet syftar till bevarande av biologisk mångfald och upprätthållande av nyttjandevärden. Flera länsstyrelser anger att verksamheten har fortsatt hög prioritet och är viktig för att upprätthålla skyddsvärda bestånd av fisk, flodkräfta och flodpärlmussla

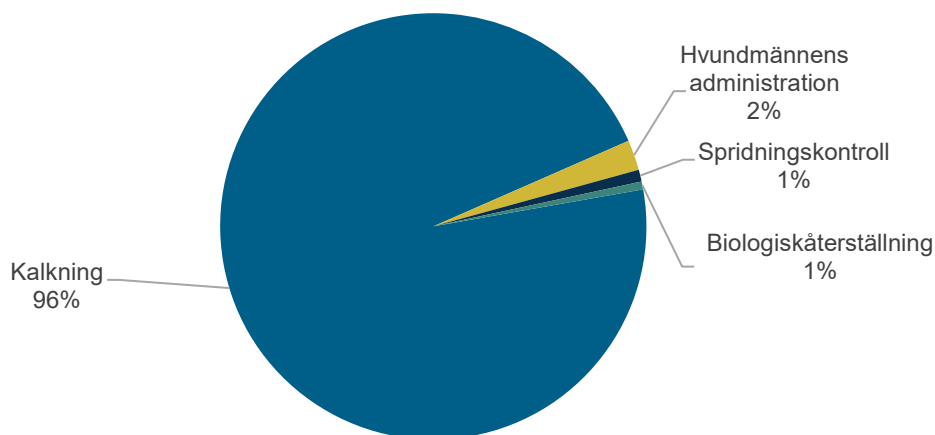
Den totala förbrukningen enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning för kalkningsverksamheten uppgick till 186 767 tkr, varav 174 246 tkr finansierades via det gemensamma länsstyrelsebeslutet. Resterande medel härrörde från en extra utbetalning i juni 2023. Behovet av extramedel beror av betydande prishöjningar för kalk och kalkspridning, vilket främst är en effekt av ökade energipriser. Merparten (156 815 tkr) användes som bidrag till huvudmännen, vilka nästan uteslutande utgörs av kommuner. Resterande nyttjades till lönekostnader (15 460 tkr) och konsulttjänster (10 997 tkr). Därutöver användes cirka en procent vardera till tjänsteresor och övriga kostnader. De härrör främst från kemisk och biologisk uppföljning. Fördelningen mellan dessa kostnader varierar mellan länen beroende på i vilken grad uppföljningen utförs med anställd personal eller via konsulter.

Figur 36 Procentuell fördelning av länsstyrelsernas förbrukning av medel inom kalkning enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning.

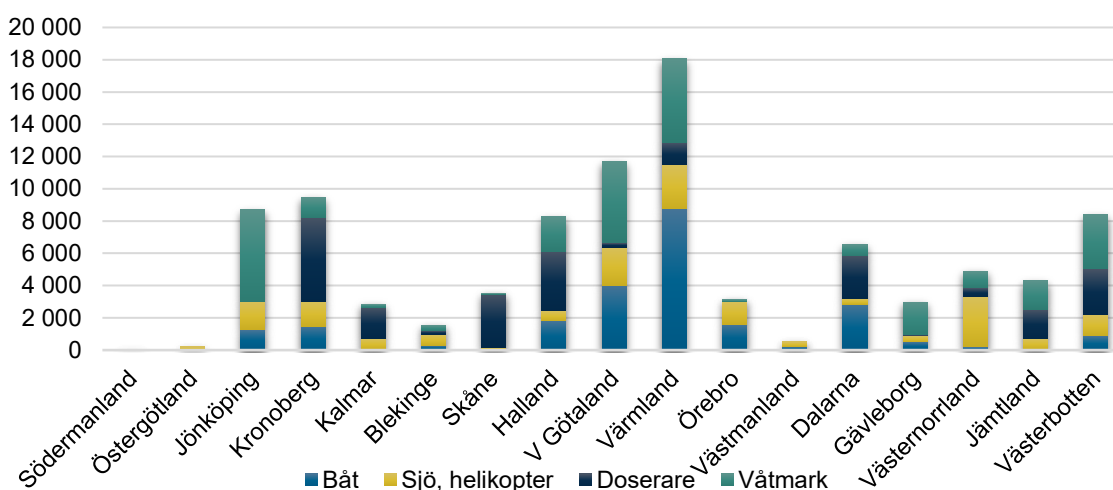
Av de medel som utbetalades till huvudmännen i form av statsbidrag användes drygt 96 procent till kalk och kalkspridning (Figur 37). Därutöver utbetalade statsbidrag till biologisk återställning,

kontroll av kalkspridning samt huvudmännens administration. Utöver medel från anslag 1:11 tillfördes 14 038 tkr från huvudmännen för att finansiera den del av verksamhetens kostnader som inte täcks av statsbidraget.

Figur 37 Procentuell fördelning av huvudmännens förbrukning av statsbidraget till kalkning enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning.

Totalt spreds 95 067 ton kalk under 2023, vilket var något mer än 2022. Närmare 45 procent av kalkmängden spreds i sjöar, 30 procent på våtmarker och 25 procent via kalkdoserare (Figur 38). Spridningen på sjöar och våtmarker minskade beroende på att tilldelningen av medel inte varit tillräcklig för att kompensera för prisökningarna. Kalkmängden i doserarna ökade till följd av en högre avrinning jämfört med 2022. Den mest omfattande verksamheten bedrivs i Värmlands och Västra Götalands län.

Figur 38 Förbrukning av kalk 2023 fördelat per län och spridningsmetod enligt länsstyrelsernas verksamhetsredovisning. Redovisat i ton.

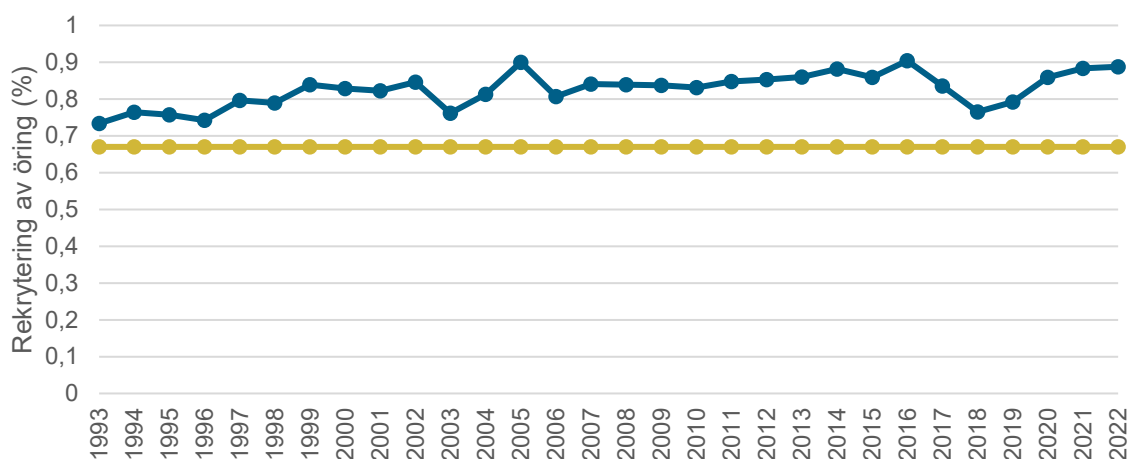
Länsstyrelserna ansvarar för kalkningens effektuppföljning som innefattar vattenkemi och flera typer av biologiska undersökningar (Tabell 21). Resultaten nyttjas som underlag för planering av kommande omkalkningsinsatser och för att bedöma om vattenkemiska och biologiska mål uppnåtts.

Tabell 23 Genomförda undersökningar inom kalkningens effektuppföljning 2023

Typ av uppföljning	Antal
Vattenprovtagning	4 747 prover i sjöar, 11 028 i vattendrag
Elfiske	640 lokaler i vattendrag
Nätprovfisken	32 sjöar
Kräftprovfisken	5 sjöar, 15 vattendrag
Bottenfauna	13 lokaler i sjöar, 153 i vattendrag
Flodpärlmussla	16 vattendrag
Påväxtalger	115 lokaler i vattendrag

Rapportering och bearbetning av de biologiska resultaten sker med viss fördröjning. Därför är det inte möjligt att redovisa utfallen för 2023. I kalkningens årsrapport för 2022 redovisas en utvärdering av utvecklingen för fisk i rinnande vatten med utgångspunkt från elfisken genomförda till och med 2022. Resultaten speglar utvecklingen sedan 1993 och innefattar även jämförelser med situationen innan kalkning där sådana uppgifter finns tillgängliga.

Resultaten visar att försurningskänsliga arter som öring, lax, stensimpa och elritsa ökat i förekomst. Det leder till att antalet fångade arter i genomsnitt ökade från 1,9 arter/provfisketillfälle innan kalkning till runt 2,7 arter under den senaste tioårsperioden. Öring är ett av de viktigaste motiven för kalkning av vattendrag. Rekryteringen är särskilt känslig för försurning. Innan kalkning påträffades årsungar vid 67 procent av provfiskena. De senaste åren var motsvarande notering närmare 90 procent (Figur 39).

Figur 39 Andel provfisken med rekrytering av öring, dvs. fångst av årsungar vid provfisken där öring fångats 1993–2022. Nivån från innan kalkning anges med orange linje.

Fungerande föryngring utgör förutsättning för att bestånden ska klassas som livskraftiga. Inom EU:s vattendirektiv motsvarar det klassningen av ekologisk status där målsättningen är att samtliga vattenförekomster ska uppnå god eller hög status. Klassningen med fiskindexet VIX

visar att andel provfisketillfällen i kalkade vattendrag med god eller hög status ökat från ungefär 50 procent i början av 1990-talet till närmare 70 procent de senaste åren. Detta visar att kalkningen är en viktig åtgärd. Den ökade kostnaden för kalkningen av sjöar och vattendrag har medfört minskade möjligheter för länsstyrelserna att följa sina regionala kalkningsplaner.

Det finns en fortsatt hög försurningsbelastning i delar av Sverige och på många håll klaras inte målen för kalkningen. Det finns också en risk för återförsurning då det på flera håll dragits ner i kalkningen i många år på grund av minskat ekonomiskt utrymme.

24 Havsplaneringsförordningen (villkor 19)

Anslagsposten får användas i enlighet med havsplaneringsförordningen (2015:400).

Havsplanerna är statens samlade vägledning till myndigheter, kommuner och regioner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av områden i havet. Under 2023 betalades 2 366 tkr ut för arbete i enlighet med havsplaneringsförordningen.

2022 fick HaV ett flerårigt i uppdrag från regeringen att ta fram förslag till ändrade havsplaner med fler och eller utökade områden för energiutvinning. Förslagen ska lämnas senast 31 december 2024. Under 2023 har ansvariga myndigheter, däribland HaV, bidragit med uppdaterade underlag om planeringsförutsättningar samt gjort samexistensanalyser för att identifiera områden som kan vara lämpliga för vindkraft. Parallellt har myndigheten arbetat med att utarbeta förslag till havsplaner som gick ut på samråd i september 2023. Grannländerna har underrättats enligt Esbokonventionen. I dialog med HaV har länsstyrelserna, med stöd av Riksantikvarieämbetet, tagit fram ett samlat planeringsunderlag för kulturmiljöer. En preliminär redovisning lämnades i december 2023. Under året har HaV beställt ett underlag från SMHI om påverkan av havsbaserad vindkraft på hydrografiska effekter. Uppdraget kommer slutredovisas år 2024. HaV har också lagt ut ett uppdrag på Havsmiljöinstitutet att göra en utvärdering av positiva och negativa konsekvenser för friluftsliv, besöks- och turistnäringen vid en etablering av havsbaserad vindkraft. En överenskommelse med Lunds universitet har gjorts där universitetet bidrar med expertstöd gällande hur fågellivet påverkas av etablering av havsbaserad vindkraft. HaV har också tecknat avtal för konsultstöd inom GIS, kumulativa konsekvensbedömningar samt kommunikation.

24.1 Kunskapsunderlag för samexistens

HaV och Energimyndigheten fick i februari 2022 ett regeringsuppdrag att genomföra en kunskapssammanställning gällande samexistens mellan havsbaserad vindkraft och yrkesfiske, vattenbruk samt naturvård. Uppdraget redovisades den 28 februari 2023 och utfördes i dialog med Naturvårdsverket, Jordbruksverket och Transportstyrelsen. Inom uppdraget har myndigheterna beställt underlag om sjösäkerhet för fiske inom vindkraftsparker, en litteratursammanställning om nuläget inom forskning om samexistens, samt en undersökning av det juridiska läget gällande havsbaserad vindkraft och samexistens i Sverige och världen. Inom uppdraget har Energimyndigheten och HaV också haft intressentmöten, samt haft erfarenhetsutbyte med Skottland, Tyskland, Norge och Danmark för att inhämta relevanta synpunkter från bransch och grannländer. Underlaget visar på de utmaningar som finns för samexistens mellan olika intressen, men visar även på potentiella lösningar och vägar framåt.

25 Helcom (villkor 20)

Högst 2 000 000 får betalas ut till Helcom för planering och insatser för havsmiljön i Östersjön.

Under 2023 har HaV betalat ut 700 tkr i bidrag till Helcom för samordning av genomförande av uppdaterade aktionsplanen för Östersjön (BSAP), samt vid behov satsningar på att sprida information om Östersjöns tillstånd¹¹. Det är ett faktum att Sverige inte kan uppnå god miljöstatus i svenska vatten utan att samarbeta med andra länder och skapa åtgärdsplaner för den gemensamma havsregionen. Det är också viktigt att sprida kunskap och förståelse för situationen i Östersjön, både regionalt, nationellt och internationellt.

Medlen har fördelats till följande projekt:

- *The State of the Baltic Sea*¹². Medel har gått till en rapport som Helcom släppte 2023, med syftet att följa upp hur väl överenskommelsen fungerar samt hur ekosystemen i Östersjön mår. God tillgänglighet till nyckeldelar av informationen som ges av rapporten kommer att stödja beslutsfattande, likväl som framtida bedömningar.
- *BSAP Action S31*. Underlag har tagits fram för genomförande av BSAP Action S31, en långsiktig riskanalys för oljespill/ HNS i Östersjön. Arbetet förväntas möjliggöra riskförebyggande åtgärder gällande olja och HNS samt leda till bättre möjligheter att agera vid olycka, särskilt i högriskområden.
- *Helcom Red List*, är en lista över bedömningar som utvärderar statusen för olika organismer i Östersjön. Medel har använts för att uppdatera listan. Arbetet med listan kopplar till många Helcom-åtaganden, såsom Helcom BSAP, HELCOM Recommendations 37–2 and 40–1, och samlar även information som används i externa processer, som exempelvis konventionen om biologisk mångfald, EU:s strategi för biologisk mångfald eller Agenda 2030. Informationen används i utvärderingar av vad effekterna av klimatpåverkan har, samt för att uppnå Helsingforskonventionens mål.

¹¹ Resultat av Helcoms havsmiljöbedömning, Holas III

¹² [State-of-the-Baltic-Sea-2023.pdf \(helcom.fi\)](#)

26 BSAP-fonden, Helcom och NEAES (villkor 21)

Högst 15 000 000 får användas till genomförande av de insatser som Havs- och vattenmyndigheten har ett samordnande ansvar för inom Helcoms aktionsplan för Östersjön (BSAP) och Ospars miljöstrategi för Nordostatlanten (NEAES). Högst 10 000 000 kronor får betalas till Baltic Sea Action Plan Fund (BSAP- fonden).

Under 2023 har HaV fortsatt genomföra åtgärder i Helcoms aktionsplan för Östersjön och Ospars miljöstrategi för Nordostatlanten, vilka så långt som möjligt kopplats till befintliga nationella processer såsom det uppdaterade åtgärdsprogrammet för havsmiljön i Nordsjön och Östersjön. Åtgärderna bidrar både till ett mer välmående ekosystem och ökad motståndskraft mot klimatförändring.

Totalt har 10 387 tkr betalats ut genom villkor 21. Medlen har använts för genomförande av åtgärder i linje med de prioriteringar och resursbehov som myndigheterna lyft inom HaVs regeringsuppdrag *Samordning av genomförandet av BSAP och NEAES (2021)*¹³. Medlen fördelades via ett 20-tal överenskommelser eller bidrag till aktörer som deltar i arbetet med genomförandet av specifika åtgärder. Tabell 13 visar ett urval av projekt som pengarna har gått till.

Tabell 24 Projekt som finansierats genom anslag 1:11 med åtgärdsarbetet inom villkor 21 2023, fördelat enligt miljöproblem och resultat.

Miljöproblem område	Projekt som genomförts
Övergödning	Åtgärdsbehov per flodmynning beräknat, relaterat till reduktionsmål för kväve och fosfor i BSAP (MAI NIC), som bas för bedömning åtgärdsbehov.
Biologisk mångfald	Kartunderlag flyttstråk för fåglar framtaget (NV)
Biologisk mångfald	Åtgärder kring kustfiske. Sverige har lett möten och leder arbetet i EG Coastal Fish. En översynsövervakning och bristanalys har också påbörjats.
Marint skräp	En analys av hur Ospars avtalsparter använder FAO:s riktlinjer för märkning av fiskeredskap har tagits fram, vilket är första delen i en längre rapport.
Marint skräp	Två delprojekt: 1) gällande förlorade fiskeredskap, underlag till riktlinjer för bästa praxis och lämpliga åtgärder; översättning för havsregional spridning av svensk informationsfilm. 2) Fortsatt utveckling av indikatorer för marint skräp
Farliga ämnen	Svenska data om PFAS, läkemedel och nationella åtgärder har sammanställts åt Helcom.
Farliga ämnen	Dataunderlag har tagits fram för att kunna förbättra bedömningarna av båtottenfärgers effektivitet, i syfte att kunna begränsa biocidinhålllet och minska utsläppen till havsmiljön.
Farliga ämnen	En förstudie för att förbättra oljespridningsprognoserna i Seatrack Web i kustnära områden, och i utsjön har tagits fram.
Tvärgående	Stöd till civilsamhällets verksamhet med att stötta genomförande av BSAP har getts. Detta genom bland annat samverkan mellan civilsamhälle, myndigheter nationellt och internationellt. Även diskussioner i Östersjöregionen har hållits om hur energianläggningar till havs ska kunna bli hållbara samt en workshop om hur åtgärder relaterat till miljöpåverkan av fritidsbåtar.
Tvärgående	Digitalisering av data för att säkerställa framtida tillgång till data och analysprotokoll från bedömningar (QSR 2023) av OSPAR-skyddade arter och livsmiljöer.
BSAP-fonden	Flertalet havsmiljöprojekt med sökande från grannländer i Östersjöregionen.

¹³ [Samordning av genomförandet av BSAP och NEAES \(2021\) - Regeringsuppdrag - Havs- och vattenmyndigheten \(havochvatten.se\)](#)

Medlen för samordning möjliggör inte bara konkret genomförande av det som överenskommit inom havskonventionerna, utan också intern samordning och samverkan mellan deltagande myndigheter, och mellan länder i havsregionerna.

Tre exempel:

- Sverige har genom Läke-medelsverket, i samverkan med Tyskland och Helcom sekretariatet, tillfört resurser för åtgärder kring läkemedel. En initial analys har utförts som identifierade cirka 270 läkemedelssubstanser bland det data som samlats in, varav <40 förekom i 500 eller fler vattenprover. Data kommer att tillgängliggöras via en existerande databas i Tyskland, PHARMS-UBA database, och ger viktigt underlag för att bedöma behov av åtgärder och möjliga ekotoxikologiska effekter i havsmiljön. (Helcom BSAP HL22, HL23).
- Ett dataunderlag har tagits fram för att kunna förbättra bedömningarna av båtottenfärgers effektivitet, i syfte att kunna begränsa biocidinnehållet i båtottenfärger till minsta effektiva koncentration, och därmed i förlängningen minska utsläppen till havsmiljön.
- Sverige har tagit fram en analys av hur Ospars avtalsparter runt Nordostatlanten använder sig av FAO:s riktlinjer för märkning av fiskeredskap. En slutsats är att de märkningsregler som i nuläget finns på plats hos länderna inte har tagits fram i ljuset av en formell riskbedömning. Arbetet ska leda till att riskerna kopplade till marint skräp värderas på ett adekvat sätt i framtagandet av märkningsregler inom Ospar framgent.

27 Minska övergödningen för Norra Östersjöns vattendistrikt (villkor 22)

Ett belopp om 2 000 000 kronor ska användas för bidrag till Länsstyrelsen i Västmanlands län som är vattenmyndighet för Norra Östersjöns vattendistrikt för att utveckla ett system för att minska övergödningen med kompensationsåtgärder

Under 2023 har 2 000 tkr betalats ut i bidrag till länsstyrelsen i Västmanland för arbetet inom villkor 22. Utav dessa medel har 889 tkr använts till konsulttjänster och lönekostnader hos vattenmyndigheterna enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning.

De länsstyrelser som är vattenmyndigheter har fått i uppdrag att, genom tillämpning på avrinningsområdesskala, bidra med underlag för vidareutveckling av styrmedel för minskad övergödning. Förutsättningarna för tillämpning av styrmedlet i ett system med kompensationsåtgärder ska redovisas utifrån förslaget om kompensationsåtgärder i betänkandet Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10). Vattenmyndigheterna lämnade enligt uppdraget en delredovisning 1 oktober 2023. I delredovisningen lyfts möjligheter och begränsningar för kompensationsåtgärder i relation till kraven enligt vattendirektivet och svensk rätt med fokus på tillståndspliktiga verksamheter. Vattenmyndigheterna konstaterar att:

1. Kompensationsåtgärder kan potentiellt göra det möjligt att driva verksamheter som innebär en nettosamhällsnytta men som inte kan vidta tillräckliga förebyggande eller begränsande åtgärder inom ramarna för ordinarie drift.
2. Kompensationsåtgärder har en potential att minska belastningen från en verksamhet till en lägre kostnad än vad som är möjligt inom ramarna för ordinarie drift.
3. Kompensationsåtgärder har en potential att i en verksamhet åstadkomma en större belastningsminskning till en given kostnad än vad som är möjligt inom ramarna för ordinarie drift.

Vattenmyndigheterna bedömer att Vattendirektivet inte sätter upp några formella hinder för kompensationsåtgärder. Samtidigt begränsar vattendirektivets försämringsförbud i kombination med principen om tvådelad miljöprövning enligt Miljöbalken den roll kompensationsåtgärder kan spela i svenskvattenförvaltning. Tvådelad prövning innebär att möjligheter till kompensationsåtgärder inte får beaktas vid bedömning av om en verksamhet ska beviljas tillstånd, utan endast i ett andra steg när frågan om tillåtlighet är avgjord och villkor formuleras. Prövningen medger alltså inte hänsyn till ovanstående tre potentialer vid bedömning av verksamheters tillåtlighet.

Försämringsförbudet gör vidare att kompensationsåtgärder behöver vidtas innan eller parallellt med de utsläppsökningar som ska kompenseras om status i berörda vattenförekomster annars försämras eller äventyras. Denna möjlighet är svår att beakta enligt praxis med tvådelad prövning. Vattenmyndigheterna påpekar vidare att principen om bästa möjliga teknik innebär en ytterligare begränsning i förhållande till potential 2 och 3 i listan ovan. Principen medger normalt inte att kompensationsåtgärder tillämpas i stället för bästa kommersiellt gångbara teknik även om de skulle innebära en lägre reningskostnad och/eller en högre reningsgrad. Vattenmyndigheterna menar att en rättspraxis för hur verksamhetsutövare kan säkerställa acceptabel rådighet över kompensationsåtgärder behöver utvecklas.

Vattenmyndigheterna betonar också att för att kompensationsåtgärder ska bli aktuella måste det säkerställas att de är additionella i förhållande till annat åtgärdsarbete och att deras effekt är mätbar och kan övervakas under aktuell period. För att hantera svårigheter att i VA-sektorn följa Vattendirektivets försämringsförbud anser vattenmyndigheterna att möjligheter till undantag från tvådelad prövning bör övervägas. I slutredovisningen av regeringsuppdraget 25 september 2024 avser vattenmyndigheterna att presentera en analys av var behov av kompensationsåtgärder kan tänkas uppstå i VA-sektorn, och var de skulle kunna vidtas på jordbruksmark.

Vattenmyndigheterna avser också kommentera tidigare förslag på mer elaborerade handels- eller avgiftssystem för minskad närsaltsbelastning.

28 Blåfenad tonfisk (villkor 23)

Högst 2 000 000 kronor får efter rekvisition betalas ut till Sveriges lantbruksuniversitet för forskning om blåfenad tonfisk i svenska marina ekosystem.

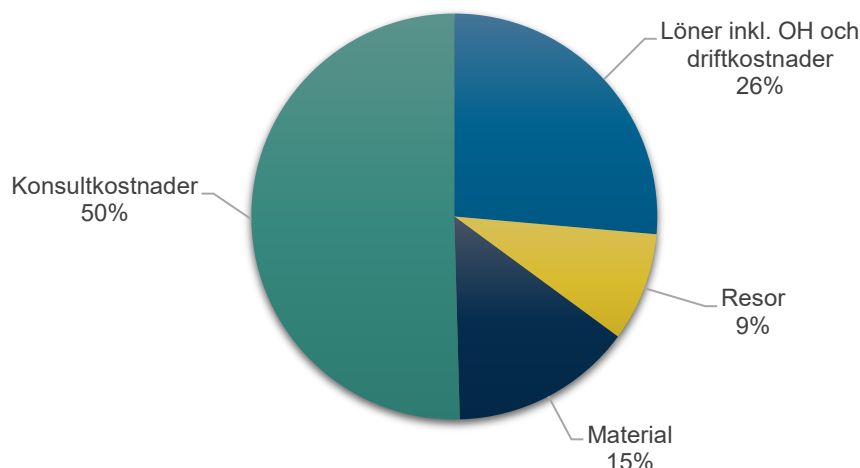
Under 2023 har 1 000 tkr betalats ut till SLU för forskning om den blåfenade tonfisken. Sedan några år tillbaka bedriver SLU en studie på atlantisk blåfenad tonfisk i Skagerrak och Kattegatt under projektledning av institutionen för Vilt, fisk och miljö. Genom märkningsstudier med satellit- och akustiska sändare avser projektet att generera kunskap om vandringar, överlevnad och beteende hos dessa fiskar. Syftet är att stärka kunskapsdriven förvaltning och bevarande av beståndet. I projektet deltar även yrkes- och fritidsfiskare.

28.1 Resultat av studien om den blåfenade tonfisken

Projektet har under året märkt och genetiskt provtagit 41 blåfenade tonfiskar. Märkningen har skett genom en kombination av pop-up satellitsändare som levererar högupplöst beteendedata under kort tid och akustisk telemetri som levererar lågupplöst data under lång tid.

Arbetet under 2023 har lett till en kompetenshöjning hos projektdeltagarna, som förutom forskare även bestod av fritidsfiskare och yrkesfiskare, nya samarbetsformer samt uppmärksamhet hos allmänhet och media för frågor kopplade till projektet. Inga konkreta resultat eller effekter i miljön har ännu genererats.

I diagrammet nedan redovisas kostnaderna enligt SLU:s ekonomiska redovisning.

Figur 40 Procentuell fördelning av kostnader enligt SLU:s ekonomiska redovisning.

29 Datainsamlingsförordningen (villkor 24)

Anslagsposten ska användas för den nationella finansieringen av den datainsamling och rådgivning i fråga om fiskbestånden och fisket som bedrivs i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1004 av den 17 maj 2017 om upprättande av en unionsram för insamling, förvaltning och användning av data inom fiskerisektorn och till stöd för vetenskaplig rådgivning rörande den gemensamma fiskeripolitiken och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 199/2008.

Totalt har 50 235 tkr betalats ut till genomförandet av Sveriges datainsamlingsprogram i enlighet med EU:s datainsamlingsförordning (EU) 2017/1004. Arbetet innebär förutom insamling av data även bearbetning och analys, arbete tillsammans med andra medlemsländer för att förbättra provtagningsdesign och datakvalitet, leverans av data och biologiska råd till slutanvändare.

Då många av de ekonomiskt viktiga fiskarterna vandrar över stora områden och inte är bundna av territorialgränser krävs ett fungerande internationellt samarbete för att bland annat kunna uppskatta storleken på bestånden. Säkra och detaljerade beståndsanalyser är viktiga instrument som kan bidra till en bättre reglering av fisket och uppföljning av förvaltningsåtgärder. Den data som ligger till grund för beståndsanalyserna samlas huvudsakligen in under EU:s datainsamlingsförordning (DCF).

Data samlas in både genom fiskerioberoende (provfisken med mera) och fiskeriberende provtagning (provtagning ombord, journalföring med mera). Analyser av insamlade data används som underlag för fiskförvaltning (rådgivning av både kvoterade och icke-kvoterade arter) och till miljöförvaltning enligt EU:s havsmiljö- och vattendirektiv.

För att öka kunskapen om bifångst av tumlare i svenskt vatten har HaV, inom ramen för arbetet som utförs inom datainsamlingsförordningen, implementerat en utökad övervakning med fokus på bifångst av tumlare. Övervakningen omfattar svenskt garnfiske i Kattegatt, Öresund, västra och egentliga Östersjön, och sker med hjälp av kamerasystem och med observatörer ombord på fiskefartyg. Övervakningen ger även information om bifångst av sjöfågel och säl. I enlighet med att övervakningen av bifångst är adaptivt utformad, varierar täckningsgraden något mellan de områden som ingår. Prognosen är dock att de totala mål för täckningsgrad som sattes för 2023 kommer att klaras med marginal.

30 Dispositions rätt för andra myndigheter

30.1 Anslagspost 1: Åtgärder för havs- och vattenmiljön – avloppsrening

1. Anslagsposten får användas i enlighet med förordningen (2018:495) om bidrag för rening av avloppsvatten från läkemedelsrester samt förordningen (2018:496) om statligt stöd för att minska utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön. Därutöver får anslagsposten användas för Naturvårdsverkets kostnader för att administrera stöden.
2. Högst 25 000 000 kronor får användas till undersökningar, utredningar och uppföljning som bland annat syftar till utvärdering mot avloppsdirektivet och bidragssatsningarna för minskade utsläpp av mikroplaster, läkemedelsrester och andra mikroföroreningar till vattenmiljön via åtgärder inom dagvattenhantering och på avloppsreningsverk.
3. Högst 20 000 000 kronor får användas för bidrag i enlighet med förordningen (2018:58) om bidrag till strandstädning. Naturvårdsverket beslutar om fördelningen av medlen efter dialog med Havs- och vattenmyndigheten. Därutöver får anslagsposten användas för Naturvårdsverkets kostnader för att administrera stödet.

Enligt Havs- och vattenmyndighetens regleringsbrev 2023 så tilldelas Naturvårdsverket 100 000 tkr att disponera enligt ovan villkor. Redovisas per punkt nedan:

30.1.1 Rening av avloppsvatten från läkemedelsrester samt förordningen (2018:495 och (2018:496) (villkor 1)

Inga nya bidrag beviljades enligt förordningen (2018:495) eller förordningen (2018:496) om statligt stöd för att minska utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön då bidragssatsningarna nu nått sitt slut. Däremot gjordes slututbetalningar om 15 611 tkr till läkemedelsrening och 4 716 tkr för dagvattenåtgärder.

30.1.2 Utvärdering mot avloppsdirektivet samt minskade utsläpp av mikroplaster, läkemedelsrester och andra mikroföroreningar

Totalt användes 12 677 tkr. Ett urval av finansierade aktiviteter redovisas nedan:

Kopplat till uppföljning av läkemedelsbidragen och utvärdering av avloppsdirektivet har totalt 3 855 tkr fördelats till olika aktiviteter. Exempelvis har Beställargrupp för minskade utsläpp av läkemedelsrester, mikroplaster och andra föroreningar via avloppsreningsverk beviljats fortsatt finansiering. Även utredningar som syftar till att klargöra fördelning av olika föroreningar i olika delar av ledningsnätet, användbarhet av effektbaserade analyser och möjligheterna till ökad användning av biologisk fosforrening samt potential för sorterande avloppssystem har finansierats.

Kopplat till dagvatten så har 5 427 tkr fördelats. Inkluderar bland annat en rättsfallssammanställning och kunskapshöjande undersökningar kopplat till förekomst, fastläggning och spridning av PFAS, omvandling av föroreningar i dagvattenledningsnät, näringsinnehåll och utvärdering av dagvattenkvalitet. Ackumulation av mikroplaster vid vägar har

också undersökts. Samtliga rapporter redovisas på Kunskapshöjande dagvattenutredningar (naturvardsverket.se).

3 054 tkr fördelades till aktiviteter kopplade till spridning av mikroplast via avlopp. Exempelvis gjordes undersökningar om färg som källa till mikroplast, vattenlöslig plast och plastutsläpp kopplade till däck- och vägslitage. Även undersökningar kopplade till spridning av textil mikroplast har genomförts.

30.1.3 Strandstädning

Under 2023 utbetalades 16 419 tkr till strandstädsåtgärder. Härutöver har anslagsposten använts för Naturvårdsverkets kostnader för att administrera stöden.

30.2 Anslagspost 3: Åtgärder för havs- och vattenmiljön – del till länsstyrelserna

1. Anslagsposten får användas för arbete vid länsstyrelserna enligt vattenförvaltningsförordningen. Minst 25 000 000 kronor ska fördelas till de länsstyrelser som är vattenmyndigheter. Länsstyrelserna fördelar medlen i dialog med Havs- och vattenmyndigheten.
2. Ett belopp om 10 000 000 kronor ska användas som bidrag till vattenmyndigheterna för arbete med de för vattenmyndigheterna tillkommande uppgifter som följer av Sveriges genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten (omarbetning).
3. Högst 40 000 000 kronor ska användas till vägledning, tillsyn, prövning och omprövning av vattenverksamheter, inkl. myndigheternas genomförande av lagstiftningen som innebär att vattenkraften ska föras med moderna miljövillkor på ett samordnat sätt med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel, samt till restaurering och biologisk återställning. Av dessa medel ska minst 25 000 000 kronor användas till arbete med att upprätthålla och utveckla samverkan med verksamhetsutövare m.fl. samt ta fram underlag som behövs inför kommande prövningar. Medlen ska fördelas ut till länsstyrelserna enligt en fördelningsnyckel som beslutas av länsstyrelserna i samråd med Havs- och vattenmyndigheten. Medel som inte använts senast den 31 augusti ska då redovisas till Länsstyrelsen i Örebro län för att möjliggöra omfördelning.
4. Högst 19 000 000 kronor får användas för arbetet med att förebygga och förhindra introduktion och spridning av invasiva främmande arter, bl.a. enligt förordningen (2018:1939) om invasiva främmande arter.

30.2.1 Vattenförvaltning (villkor 1)

Tabell 25 Länsstyrelsernas förbrukade medel utifrån anslagspost 3 för arbete enligt vattenförvaltningsförordningen enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	Lönekostnader	Tjänsteresor	Konsulttjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Blekinge	1 952	22	12	0	1	1 987
Dalarna	3 060	28	31	0	1	3 121
Gotland	1 733	28	1	0	15	1 776
Gävleborg	3 033	7	0	0	0	3 040
Halland	2 309	46	45	374	1	2 775
Jämtland	2 901	29	30	0	160	3 120
Jönköping	5 222	30	125	2 375	23	7 776
Kalmar	3 177	30	12	0	7	3 226
Kronoberg	1 991	29	51	20	4	2 095
Norrbottnen	5 713	124	465	0	104	6 406
Skåne	6 867	127	26	0	29	7 049
Stockholm	6 065	26	0	0	7	6 098
Södermanland	2 221	5	322	0	1	2 549
Uppsala	2 560	4	10	0	0	2 614
Värmland	3 345	33	0	0	21	3 399
Västerbotten	4 408	65	36	25	14	4 548
Västernorrland	3 362	23	202	0	314	3 900
Västmanland	2 251	21	112	0	196	2 580
Västra Götaland	9 831	140	67	96	143	10 271
Örebro	2 573	18	368	0	28	2 987
Östergötland	3 767	0	0	0	0	3 767
Totalt	78 341	835	1 915	2 890	1 069	85 084

Tabell 26 Vattenmyndigheternas förbrukade medel utifrån anslagspost 3 för arbete enligt vattenförvaltningsförordningen enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor

Vattenmyndighet	Lönekostnader	Tjänsteresor	Konsulttjänster	Utbetalda bidrag	Övrigt	Intäkter	Totalt
Kalmar	10 700	284	545	1 489	103	-5	13 116
Västra Götaland	10 635	182	90	500	229	0	11 636
Västmanland	10 289	141	1 180	0	489	0	12 099
Västernorrland	10 297	284	1 870	244	-807	0	11 888
Norrbottnen	9 670	266	1 895	642	203	-693	11 983
Totalt	51 591	1 157	5 580	2 875	217	-698	60 722

30.2.2 Genomförandet av EU:s dricksvattendirektiv – vattenmyndigheterna (villkor 2)

Tabell 27 Vattenmyndigheternas förbrukade medel utifrån anslagspost 3 för genomförande av EU:s dricksvattendirektiv enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning. Redovisat i tusental kronor

Länsstyrelse	Lönekostnader	Tjänsteresor	Konsulttjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Kalmar	1 932	56	0	0	12	2 000
Norrbottn	1 319	18	667	0	0	2 004
Västernorrland	700	14	587	0	699	2 000
Västmanland	760	6	221	0	16	1 002
Västra Götaland	581	1	1 372	0	0	1 954
Totalt	5 292	95	2 847	0	727	8 960

30.2.3 Omprövning av vattenverksamheter (villkor 3)

Tabell 28 Länsstyrelsernas förbrukade medel utifrån anslagspost 3 för arbete enligt omprövning av vattenverksamheter enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	Lönekostnader	Tjänsteresor	Konsulttjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Intäkter	Totalt
Blekinge	979	13	11	0	13	0	1 016
Dalarna	2 263	123	274	0	228	-186	2 702
Gotland	299	3	0	0	0	0	302
Gävleborg	2 050	12	0	0	0	0	2 062
Halland	1 903	1	76	0	2	0	1 982
Jämtland	1 628	28	531	0	801	-76	2 912
Jönköping	1 837	18	49	0	430	0	2 334
Kalmar	1 260	16	285	0	1	0	1 562
Kronoberg	1 742	36	57	0	10	0	1 845
Norrbottn	263	15	0	0	1	0	279
Skåne	592	19	2	0	0	0	613
Stockholm	321	1	435	0	-12	0	745
Södermanland	883	0	0	0	0	0	883
Uppsala	820	4	14	0	0	0	838
Värmland	1 532	14	739	0	89	0	2 374
Västerbotten	2 622	9	1	0	0	0	2 632
Västernorrland	1 922	29	281	0	49	0	2 281
Västmanland	200	0	514	0	4	0	718
Västra Götaland	5 370	65	2	0	31	0	5 468
Örebro	787	24	1 583	0	23	-135	2 282
Östergötland	1 517	3	0	3	-2	0	1 521
Totalt	30 790	433	4 854	3	1 668	-397	37 351

30.2.4 Invasiva främmande arter (villkor 4)

Tabell 29 Länsstyrelsernas förbrukade medel utifrån anslagspost 3 för arbete enligt invasiva främmande arter enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning. Redovisat i tusental kronor

Länsstyrelse	Lönekostnader	Tjänsteresor	Konsulttjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Blekinge	139	7	614	0	2	762
Dalarna	6	0	5	0	0	11
Gotland	461	7	66	0	23	557
Gävleborg	695	4	0	80	38	817
Halland	809	9	0	0	126	944
Jämtland	1 254	56	20	0	-219	1 111
Jönköping	641	6	38	0	356	1 041
Kalmar	933	2	0	0	0	935
Kronoberg	551	21	6	242	25	845
Norrbottnen	529	6	464	0	1	1 000
Skåne	1 195	11	357	200	230	1 993
Stockholm	1 691	1	497	0	200	2 389
Södermanland	1 021	2	0	0	0	1 023
Uppsala	706	5	28	0	0	739
Värmland	841	10	0	0	39	890
Västerbotten	760	6	0	0	0	766
Västernorrland	704	90	7	0	7	808
Västmanland	239	1	0	0	1	241
Västra Götaland	1 563	21	642	127	35	2 388
Örebro	995	17	0	0	4	1 016
Östergötland	0	4	0	0	-4	0
Totalt	15 733	286	2744	649	864	20 276

30.3 Anslagspost 4: Åtgärder för havs- och vattenmiljön – Tillsyn avlopp – del till Länsstyrelserna

Ett belopp om högst 7 000 000 kronor ska användas som bidrag till länsstyrelserna för deras arbete med tillsyn och tillsynsvägledning av avloppsreningsverk och enskilda avlopp.

Tabell 30 Länsstyrelsernas förbrukade medel utifrån anslagspost 4 för arbete med tillsyn av avloppsreningsverk enligt länsstyrelsernas ekonomiska redovisning. Redovisat i tusental kronor

Länsstyrelse	Lönekostnader	Tjänsteresor	Konsulttjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Blekinge	88	0	0	0	11	99
Dalarna	435	0	10	0	0	445
Gotland	0	0	0	0	0	0
Gävleborg	353	0	0	0	0	353
Halland	202	1	0	0	7	210
Jämtland	334	0	0	0	0	334
Jönköping	508	3	3	0	1	515
Kalmar	346	0	0	0	0	346
Kronoberg	285	6	5	0	0	296
Norrbottnen	137	0	0	0	0	137
Skåne	953	7	0	0	9	969
Stockholm	510	0	11	0	0	520
Södermanland	213	0	0	0	0	213
Uppsala	230	0	7	0	4	241
Värmland	423	4	0	0	11	438
Västerbotten	242	0	0	0	0	242
Västernorrland	278	0	0	0	1	279
Västmanland	239	1	0	0	1	241
Västra Götaland	1 563	21	642	127	35	2 389
Örebro	320	0	0	0	0	320
Östergötland	384	0	0	0	3	387
Totalt	8 043	43	678	127	83	8974